

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 83.

Onsdagen den 19 maj, f. m.

Kl. 10,30 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 12 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Upplästes fyra till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1915 den 18 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr t. f. expeditionschefen Viktor Petrén . . . 47 röster,
» häradshövdingen A. R. Östergren . . . . . 1 röst,

i följd varav herr t. f. expeditionschefen Viktor Petrén blivit till riksdagens justitieombudsman utsedd.

G. F. Östberg.

Ernst Trygger.

Karl Staaff.

Hjalmar Branting.

År 1915 den 18 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens justitieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet G. Appelberg . . . . . 48 röster,

i följd varav herr hovrättsrådet G. Appelberg blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

G. F. Östberg.

Ernst Trygger.

Karl Staaff.

Hjalmar Branting.

År 1915 den 18 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att
Andra kammarens protokoll 1915. Nr 83.

utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr häradshövdingen A. R. Östergren . . . . 48 röster,

i följd varav herr häradshövdingen A. R. Östergren blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

G. F. Östberg.

Ernst Trygger.

Karl Staaff.

Hjalmar Branting.

År 1915 den 18 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens militieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av militieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid militieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr f. d. revisionssekreteraren friherre Bror Carl

Cederström . . . . . 48 röster,

i följd varav herr f. d. revisionssekreteraren friherre Bror Carl Cederström blivit utsedd till militieombudsmannens efterträdare.

G. F. Östberg.

Ernst Trygger.

Karl Staaff.

Hjalmar Branting.

Jämte det dessa protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnanden för de valde, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet införas.

§ 3.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtande nr 102 och memorial nr 116, sammansatta stats- och jordbruksutskottets memorial nr 2, bevillningsutskottets memorial nr 37, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 39—42, lagutskottets utlåtanden nr 44—47, särskilda utskottets nr 2 utlåtande nr 3, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 10 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 12.

§ 4.

Herr talmannen tillkännagav, att enligt överenskommelse mellan kamrarnas talmän gemensamma voteringar komme att äga rum lör-

dagen den 22 i denna månad angående de voteringspropositioner, som då vore av kamrarna godkända.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 6 angående driftkostnader under år 1916 för statens domäner och nr 71 angående avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal m. m. ävensom två med anledning av sistnämnda proposition väckta motioner.

Ang. driftkostnader för statens domäner m. m.

I en till riksdagen den 14 januari 1915 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 6, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels från och med år 1916 i den för domänstyrelsen gällande avlöningsstat uppföra ytterligare en första gradens tjänsteman med i statsrådsprotokollet angivna avlöningsförmåner samt tillika höja ej mindre anslagsposten till dylika tjänstemän med 4,000 kronor än även den i berörda stat uppförda anslagspost till arvoden åt amanuenser och biträden samt för byggnadsplaners granskning, flitpenningar åt extra tjänstemän och extra vaktmästare, vikariatersättning samt tryckningskostnader från 43,700 kronor med 2,400 kronor till 46,100 kronor, till följd varav statens slutsumma komme att höjas med tillhoppa 6,400 kronor och uppgå till 168,600 kronor;

dels från och med år 1916 i den för skogsstaten gällande avlöningsstat ej mindre uppföra ytterligare trettioen kronojägarbefattningar med de i statsrådsprotokollet angivna avlöningsförmåner, varigenom statens slutsumma komme att höjas med 45,850 kronor, ävensom höja respennningarna för jägmästaren i nuvarande Ombergs, framdeles Linköpings, revir från 500 till 600 kronor samt nedsätta respennningarna för jägmästaren i Kinda revir från 700 till 600 kronor än även, i avbidan på de propositioner angående tillsyn å enskildas skogar i lappmarkerna och Särna socken samt angående tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland, som Kungl. Maj:t kunde komma att avlåta till riksdagen, i samma stat beräkna en ytterligare ökning med 255,950 kronor, i följd varav statens slutsumma komme att höjas med tillhoppa 301,800 kronor och uppgå till 1,526,200 kronor;

dels ock, beträffande i statsrådsprotokollet gjorda beräkningar i fråga om kostnader för domänstyrelsen och för statens jordbruksdomäner, med godkännande av samma beräkningar samt, beträffande i statsrådsprotokollet beräknade kostnader för statens skogsdomäner, i avbidan på nyssnämnda propositioner, såsom driftkostnader under år 1916 för statens domäner förslagsvis beräkna ett belopp av 8.870.900 kronor, att utgå av domänfondens avkastning.

Vidare hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 12 februari 1915 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling jäm-

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.

väl hänvisad proposition, nr 71, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

(Forts.)

dels godkänna i statsrådsprotokollet framlagt förslag till avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal att tillämpas från och med år 1916 ävensom förklara, att de villkor och bestämmelser, som nu gällde för åtnjutande av de i avlöningsstaten för skogsstaten för ordinarie befattningshavare upptagna avlöningsförmåner, skulle vara gällande även i fråga om avlöningarna å den nya staten, därvid vad samma villkor och bestämmelser innehöllo beträffande jägmästare skulle äga tillämpning jämväl å skogsingenjör och biträdande skogsingenjör samt vad de innehölle beträffande kronojägare skulle tillämpas även i fråga om tillsyningsman;

dels godkänna i statsrådsprotokollet gjorda beräkningar i fråga om kostnader för statens skogsdomäner under år 1916;

dels ock, vid bifall dels till vad som slutligt föreslagits i propositionen nr 6 angående driftkostnader under år 1916 för statens domäner dels till vad nu föreslagits, såsom sådana driftkostnader föreslagsvis beräkna ett belopp av 8,870,900 kronor, att utgå av domänfondens avkastning.

I sammanhang med nu förevarande propositioner hade utskottet jämväl till behandling förehaft två i anledning av propositionen nr 71 väckta motioner:

en i första kammaren, nr 76, av herr Fahlén, däri hemstälts, att riksdagen ville bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 71 angående avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal m. m. allenast med det villkor, att förvaltningsområdena inom Västerbottens och Norrbottens län samt inom Särna socken med Idre kapellag indelades i dels statskogsrevir dels ock privatskogsrevir i huvudsaklig överensstämmelse med de huvudgrunder för arbetsfördelningen bland skogsstatspersonalen, som angivits i Norrländska skogsvårdskommitténs betänkande; och

en i andra kammaren, nr 206, av herr Tamm, däri hemstälts, att riksdagen såsom villkor för bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 71 angående avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal m. m. måtte stadga,

1. att förvaltningsområdena inom Västerbottens och Norrbottens län samt Särna socken med Idre kapellag i Kopparbergs län skulle indelas i dels statsskogsrevir dels privatskogsrevir. allt i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen framhållna synpunkter och de huvudgrunder för arbetsfördelningen, som angivits i Norrländska skogsvårdskommitténs betänkande, samt

2. att de båda föreslagna nya överjägmästartjänsterna endast skulle tillsättas på förordnande.

Det i propositionen nr 71 framlagda förslaget till avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal hade följande innehåll:

Avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal.

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mänor m. m.
(Forts.)

	Lön	Tjänst- görings- pen- ningar	Summa	
1 överjägmästare	4,000	3,200	7,200	Efter 5 år kan lö- nen höjas med 600 kronor.
5 »	20,000	16,000	36,000	
1 »	4,000	2,800	6,800	
5 »	20,000	14,000	34,000	
1 jägmästare	2,300	3,000	5,300	Efter 5 år kan lönen höjas med 400 kro- nor, efter ytterli- gare 5 år likale- des med 400 kro- nor samt efter än ytterligare 5 år ävenledes med 400 kronor.
17 »	39,100	51,000	90,100	
1 »	2,300	2,800	5,100	
23 »	52,900	64,400	117,300	
1 »	2,300	2,600	4,900	
11 »	25,300	28,600	53,900	
1 »	2,300	2,400	4,700	
6 »	13,800	14,400	28,200	
1 »	2,300	2,200	4,500	
9 »	20,700	19,800	40,500	
1 »	2,300	2,000	4,300	
46 »	105,800	92,000	197,800	
1 skogsingenjör	2,300	2,600	4,900	Efter 5 år kan lö- nen höjas med 300 kronor.
5 skogsingenjörer	11,500	13,000	24,500	
1 biträdande skogsingenjör	1,800	2,400	4,200	
4 » skogsingenjörer	7,200	9,600	16,800	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kro- nor, efter ytterli- gare 5 år likale- des med 100 kro- nor samt efter än ytterligare 5 år ävenledes med 100 kronor. Där bo- stadslägenhet sak- nas, utgår hyres- sättning med 100 kronor.
1 kronojägare	600	700	1,300	
195 »	117,000	136,500	253,500	
»	600	600	1,200	
107 »	64,200	64,200	128,400	
1 »	600	500	1,100	
174 »	104,400	87,000	191,400	
1 tillsyningsman	600	700	1,300	
26 tillsyningsmän	15,600	18,200	33,800	
<i>Respenningar.</i>				
5 överjägmästare (å 1,300 kr.)		6,500	kr.	
3 » (å 1,100 »)		3,300	»	
4 » (å 1,000 »)		4,000	»	

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mänar m. m.
(Forts.)

		Summa
44 jägmästare	(å 900 kr.)	39,600 kr.
7 »	(å 800 »)	5,600 »
27 »	(å 700 »)	18,900 »
27 »	(å 600 »)	16,200 »
11 »	(å 500 »)	5,500 »
2 »	(å 400 »)	800 »
6 skogsingenjörer	(å 900 »)	5,400 »
5 biträdande skogsingenjörer	(å 600 kr.)	3,000 »
202 kronojägare	(å 250 kr.)	50,500 »
70 »	(å 200 »)	14,000 »
49 »	(å 150 »)	7,350 »
88 »	(å 100 »)	8,800 »
70 »	(å 50 »)	3,500 »
27 tillsyningsmän	(å 250 kr.)	6,750 »
		199,700
<i>Hysesersättning.</i>		
12 överjägmästare	för expeditiionslokal	
	(å 400 kr.)	4,800 kr.
335 kronojägare	(å 100 kr.)	33,500 »
27 tillsyningsmän	(å 100 kr.)	2,700 »
		41,000
Summa		1,543,700

Innehar jägmästare eller kronojägare boställe, skall boställets uppskattade avkomst avgå å indelningshavarens lön. Däreat åt jägmästare, skogsingenjör eller biträdande skogsingenjör upplåtes bostadslägenhet, skall han vidkännas avdrag å lönen, motsvarande skäligen hyra.

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen måtte

dels från och med år 1916 i den för domänstyrelsen gällande avlöningsstat uppföra ytterligare en första gradens tjänsteman med i statsrådsprotokollet angivna avlöningsförmåner samt tillika höja ej mindre anslagsposten till dylika tjänstemän med 4,000 kronor än även den i berörda stat uppförda anslagspost till arvoden å amanuenser och biträden samt för byggnadsplaners granskning, flitpenningar å extra tjänstemän och extra vaktmästare, vikariatsersättning samt tryckningskostnader från 43,700 kronor med 2,400 kronor till 46,100 kronor, till följd varav statens slutsumma komme att höjas med tillhoppa 6,400 kronor och uppgå till 163,600 kronor;

dels godkänna de i statsrådsprotokollet gjorda beräkningar i fråga om övriga kostnader för domänstyrelsen under år 1916;
dels godkänna följande avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal, att tillämpas från och med år 1916:

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.

(Forts.)

Avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal.

	Lön.	Tjänst- görings- pennin- gar.	Summa.	
1 överjägmästare	4,000	3,200	7,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kro- nor.
5 »	20,000	16,000	36,000	
1 »	4,000	2,800	6,800	
5 »	20,000	14,000	34,000	
1 jägmästare	2,300	3,000	5,300	Efter 5 år kan lönen höjas med 400 kro- nor, efter ytterligare 5 år likaledes med 400 kronor samt ef- ter än ytterligare 5 år ävenledes med 400 kronor.
12 »	27,600	36,000	63,600	
1 »	2,300	2,800	5,100	
18 »	41,400	50,400	91,800	
1 »	2,300	2,600	4,900	
10 »	23,000	26,000	49,000	
1 »	2,300	2,400	4,700	
6 »	13,800	14,400	28,200	
1 »	2,300	2,200	4,500	
9 »	20,700	19,800	40,500	
1 »	2,300	2,000	4,300	
46 »	105,800	92,000	197,800	
1 skogsingenjör	2,300	3,000	5,300	Efter 5 år kan lönen höjas med 300 kro- nor.
6 »	13,800	18,000	31,800	
1 »	2,300	2,800	5,100	
4 »	9,200	11,200	20,400	
1 »	2,300	2,600	4,900	
5 »	11,500	13,000	24,500	
1 biträdande skogsingenjör	1,800	2,400	4,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kro- nor, efter ytterligare 5 år likaledes med 100 kronor samt ef- ter än ytterligare 5 år ävenledes med 100 kronor. Där ho- stadslägenhet sak- nas, utgår hyreser- sättning med 100 kronor.
4 » skogsingenjörer	7,200	9,600	16,800	
1 kronojägare	600	700	1,300	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kro- nor, efter ytterligare 5 år likaledes med 100 kronor samt ef- ter än ytterligare 5 år ävenledes med 100 kronor. Där ho- stadslägenhet sak- nas, utgår hyreser- sättning med 100 kronor.
171 »	102,600	119,700	222,300	
1 »	600	600	1,200	
101 »	60,600	60,600	121,200	
1 »	600	500	1,100	
174 »	104,400	87,000	191,400	
1 tillsyningsman	600	700	1,300	
56 tillsyningsmän	33,600	39,200	72,800	

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.
(Forts.)

		Summa.
<i>Respenningar.</i>		
5	överjägästare (å 1,300 kr.)	6,500 kr.
3	» (å 1,100 »)	3,300 »
4	» (å 1,000 »)	4,000 »
37	jägästare (å 900 »)	33,300 »
3	» (å 800 »)	2,400 »
27	» (å 700 »)	18,900 »
27	» (å 600 »)	16,200 »
11	» (å 500 »)	5,500 »
2	» (å 400 »)	800 »
18	skogsingenjörer (å 900 »)	16,200 »
5	biträdande skogsingenjörer (å 600 kr.)	3,000 »
172	kronojägare (å 250 kr.)	43,000 »
70	» (å 200 »)	14,000 »
49	» (å 150 »)	7,350 »
88	» (å 100 »)	8,800 »
70	» (å 50 »)	3,500 »
57	tillsyningsmän (å 250 »)	14,250 »
		201,000
<i>Hysesersättning.</i>		
12	överjägästare för expeditjonslokal (å 400 kr.)	4,800 kr.
305	kronojägare (å 100 kr.)	30,500 »
57	tillsyningsmän (å 100 »)	5,700 »
		41,000
Summa		1,551,300

Innehar jägästare eller kronojägare boställe, skall boställets uppskattade avkomst avgå å indelningshavarens lön. Därest åt jägästare, skogsingenjör eller biträdande skogsingenjör upplättes bostadslägenhet, skall han vidkännas avdrag å lönen, motsvarande skälighyra;

dels förklara, att de villkor och bestämmelser, som nu gällde för åtnjutande av de i avlöningsstaten för skogsstaten för ordinarie befattningshavare upptagna avlöningsförmåner, skulle vara gällande även i fråga om avlöningarna å den nya staten, därvid vad samma villkor och bestämmelser innehålla beträffande jägästare skulle äga tillämpning jämväl å skogsingenjör och biträdande skogsingenjör samt vad de innehöller beträffande kronojägare skulle tillämpas även i fråga om tillsyningsman;

dels godkänna följande beräkningar i fråga om övriga kostnader för statens skogsdomäner under år 1916;

Ålderstillägg åt skogsstatens personal	kr. 114,000
pensionering av skogsstatens personal.	» 65,000
egentliga förvaltningskostnader, därav minst 150,000 kronor till avdikningar å kronans skogar i de norrländska lä- nen och i Kopparbergs län.	» 7,019,900
	<hr/> kr. 7,198,900

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.
(Forts.)

Avgår anslag för tillsyn å
enskildas skogar i lapp-
markerna och Särna soc-
ken med Idre kapellag . . . . . kr. 170,000

Avgår anslag för tillsyn å
enskildas skogar i Väster-
bottens och Norrbottens
läns kustland . . . . . » 102,400 » 272,400 kr. 6,926,500;

dels godkänna de i statsrådsprotokollet gjorda beräkningar i frå-
ga om kostnaderna för statens jordbruksdomäner under år 1916;

dels ock vid bifall till dessa hemställanden såsom driftkostnader
under år 1916 för statens domäner förslagsvis beräkna ett belopp av
8,878,500 kronor, att utgå av domänfondens avkastning; samt

2:o) att herr Fahléns och herr Tamms motioner måtte få anses
besvarade genom vad i punkten 1:o) föreslagits.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Lindblad*, *Linders*, *Hage*, *Olausson* och *Nordström*,
vilka ansett, att utskottet bort beträffande avlöningsstaten för skogs-
statens ordinarie personal hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts för-
slag, allenast med den ändring, att tjänstgöringspenningarna för en-
var av de av Kungl. Maj:t föreslagna 6 nya kronojägarna inom Frost-
vikens, Åre och Hede revir borde höjas från 600 till 700 kronor, och
till följd härav hemställa, att såsom driftkostnader under år 1916 för
statens domäner måtte förslagsvis beräknas ett belopp av 8,871,500
kronor, att utgå av domänfondens avkastning; samt

av herr *Barthelson*, som ansett, att utskottet bort hemställa om
bifall till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anslag till 6 extra skogs-
ingenjörer inom Västerbottens och Norrbottens läns kustland.

Sedan utskottets hemställan föredragits, gav herr talmannen på
begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Beck-
Friis, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Huvudvik-
ten i den fråga, kammaren nu går att behandla, anser jag ligga
däri, att kammaren måtte komma att godkänna den ökning
av jägeristatens personal, som begäres i den kungl. proposi-
tionen, och som även tillstyrkts av utskottet. Det torde väl
för alla, som i någon mån sysslat med statens domäner, vara

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.

(Forts.)

en känd sak, att ökad arbetskraft för deras vård är nödig, om man skall kunna realisera den fordran, som statsmakterna ha på ökade inkomster särskilt av statens skogar. Den ökning, som nu begäres, utgöres av 2 överjägmästare, 27 jägmästare, skogsingenjörer och biträdande skogsingenjörer och 90 kronojägare och tillsyningsmän. Att detta måtte bli bifallet av riksdagen, det är — upprepar jag — det, varpå jag i denna fråga lägger största vikten. Jag har emellertid gott hopp om, att så kommer att ske, då alla, som yttrat sig häröfver, tillstyrkt förslaget. Norrländska skogsvårdskommittén ävensom alla de, som yttrat sig över dess betänkande, ha varit enhälliga i denna fordran på ökad arbetskraft, och jag är tacksam för det uttalande, som nu jordbruksutskottet gjort i denna sak, då det säger: »Vad beträffar skogsstatens ordinarie personal och därvid först den del av densamma, som har avseende å Västerbottens och Norrbottens län samt Särna socken med Idre kapellag, vill utskottet till en början framhålla, att utskottet redan av den utredning, som departementschefen lämnat angående tjänstgöringsområdenas inom sagda landsdelar abnormt stora omfattning, blivit till fullo övertygat om den därvarande personalens otillräcklighet och om nödvändigheten att väsentligt öka densamma.» Från denna synpunkt är således för mig utskottets hemställan och den därvid fogade reservationen lika acceptabla. Båda upptaga nämligen denna ökning av personalen. Skillnaden mellan utskottets förslag och reservationen rör en detaljfråga, men dock nog så viktig. Det gäller nämligen, huruvida de arbeten med vissa enskilda skogar, som åläggas statens skogstjänstemän, skola utföras av samma ordinarie revirpersonal, som har arbetet för statens skogar, eller om detta arbete skall utföras av särskilt därtill avsedd personal, eller, som det heter, huruvida arbetet skall fördelas efter dess art eller efter geografiska grunder. Denna fråga har mycket starka förkämpar på båda sidor, och svårt torde vara att säga, vilket som är det bästa. För min del kan jag icke neka till, att jag anser som principiellt riktigare att dela allt arbete efter dess art, men huruvida riksdagen nu bör taga ställning till denna fråga, därom ställer jag mig mera tveksam. Vi ha ännu ett par utredningar angående skogsskötseln, som pågå. Utom skogs-sakkunniga för mellersta och södra Sverige, vilka ännu ej hunnit avlämna sitt betänkande, ha vi den stora skogslagstiftningskommittén, som har att revidera 1903 års skogslag, och vidare pågår utredning angående de ecklesiastiska skogarna. Vad dessa utredningar komma att giva vid handen, känner jag ännu ej. Jag tror, att det inom de närmaste åren kan komma att visa sig lämpligt, att riksdagen bestämmer sig för en sådan åtgärd, att för värden av enskilda skogar verkligen upprättas en särskild jägeristat, där personalen skulle bestå av tillsyningsmän, skogsvårdsingenjörer och skogsvårdsinspektörer, och, som norrländska skogsvårdskommittén föreslagit, ett särskilt skogsvårds-

kontor, lydande direkt under jordbruksdepartementet. Det vill säga, att hela denna nya jägeristat skulle undandragas domänstyrelsen och ställas för sig. Att denna fråga redan kommit på tal, beror säkerligen därpå, att den är av ett starkt intresse för de enskilda skogsägarna i Norrland. De ha funnit, att de ej blivit så väl betjänta, som de ha rätt att fordra, då riksdagen genom utsyningslag och dimensionslag ålägger dem att lita till visst arbete från statens sida. Jag tror emellertid icke, att man kan säga, att det beror på, att våra jägeritjänstemän ej äro kvalificerade för detta, utan det beror säkerligen därpå, att, såsom deras arbete nu är lagt, hinna de icke utföra allt. I den kungl. propositionen har intagits en tabell, som visar revirens storlek i Norrland, och av den tabellen framgår, att ett lappmarksrevir har i medeltal i produktiv skogsmark 175,500 hektar och av totalareal över 304,500 hektar. Med så enorma revir är det ej tänkbart, att den ordinarie personalen skall hinna med att utföra alla arbeten, som av dem begäras. I den kungl. propositionen har man därför tänkt, att man nu, vad Lappmarken angår, skulle ha nöjt sig med att öka revirens antal med 15, så att det skulle bli 34 lappmarksrevir med en skogsareal av 106,000 hektar och en total areal av 180,800 hektar. Dessa revir äro mycket större än medeltalet av reviren på övriga delar av landet, men jag har icke vågat föreslå ett ännu större antal revir just därför, att jag icke visste, om man en gång kommer att bestämma sig för särskilda skogstjänstemän för de enskilda arbetena. Jag tror emellertid, att, om revirens antal ökas på detta sätt, så kommer det dock att bli möjligt för tjänstemännen att hinna med sina arbeten. Och i den kungl. propositionen är föreslaget, att man redan nu skulle föreskriva att icke jägmästarna uteslutande skulle sysselsätta sig med statens skogar och assistenterna med de enskilda, utan att arbetet skulle uppdelas lika, så att tjänstemännen ginge från ett arbete till det, som ligger närmast, varigenom de långa resorna skulle kunna undvikas. Faran här synes mig särskilt för Lappmarken vara, att, om man delar upp arbetet för statens skogar och för de enskilda skogarna på olika tjänstemän och deras arbeten ligga inom samma områden, de komma att resa alltför mycket om varandra. Det har sagts mig, att 20 % av tiden skulle komma att åtgå till resor.

Det är nog även andra synpunkter, som jag anser, att man borde ha utredda innan man bestämmer sig för denna principiella delning av arbetet efter dess art eller efter geografiska grunder. Man bör tänka på, huruvida personalen vid befordran bör kunna överflyttas från det ena slagets tjänst till det andra. Även detta är en sak, som jag ännu tycker vara väl utredd, och det är därför, som den kungl. propositionen upptager förslaget att för Lappmarkerna bibehålla det system, som nu är rådande. Men jag har ansett, att man skulle göra klokt i att för kustlandet, där de enskilda skogarna icke ligga så spridda,

Ang. driftkostnader för statens domäner m. m.
(Forts.)

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.

(Forts.)

verkligen göra försök med arbetets uppdelning efter dess art, så att vi få erfarenhet, till dess riksdagen, som väl är troligt, om ett par år måste taga bestämd ståndpunkt till denna fråga.

Ja, mina herrar, efter vad jag nu sagt, är det alldeles tydligt, att saken för mig ställer sig så, att det vore bäst, om den reservation, som är bifogad utskottets betänkande, bleve antagen, men jag anser min skyldighet vara att meddela, att första kammaren i går antog utskottets förslag alldeles oförändrat, och att det för mig är huvudsaken, att antalet tjänstemän blir bestämt i enlighet med den ökning det kungl. förslaget upptager.

Ehuru jag håller på reservationen, äro således såväl utskottets förslag som reservanternas för mig acceptabla.

Vidare anförde

Herr Linders: Herr talman, mina herrar! Efter de beslut, som riksdagen fattade under gårdagens plenum att antaga de då behandlade tvenne särskilda skogslagarna för övre Norrland, följer det nu föreliggande ärendet som en given konsekvens. Det gäller ju nämligen nu att bevilja de anslag, som blivit nödvändiga delvis på grund av dessa beslut. Dels gäller det för att få bättre skogsvård beträffande statens egna skogar att skaffa ett ökat antal tjänstemän, och dels gäller det att tillgodose behovet av nya tjänstemän för de enskilda skogarnas tillsyn och vård.

Men förutom beviljandet av anslag, så rör det sig här också om en viktig organisationsfråga, vars konturer herr statsrådet nyss tecknade. För att denna organisationsfråga skall bli lyckligt löst, fordras bland annat, enligt min mening, att värden av såväl statens som de enskildas skogar blir väl tillgodosedd och beaktad och slutligen att själva organisationen är praktiskt och tekniskt sett fullt lämplig. Nu medger jag visserligen, att det principiellt sett icke råder någon meningsskiljaktighet emellan utskottets ledamöter, men det oaktat förefaller det mig, om jag lägger den norm, som jag nyss betecknade som en god lösning av frågan, att utskottets förslag icke är tillfyllest och tilltalande för mig åtminstone. Därför har jag också jämte några andra av utskottets ledamöter reserverat mig mot utskottets beslut. Vi ha huvudsakligen anslutit oss till Kungl. Maj:ts förslag. Den egentliga skillnaden består endast däri, att vi gått med på att bevilja sex stycken skogsvaktare något högre tjänstgöringspengar. Men den ändringen har ingenting att göra med själva stridsfrågan. Jag sade, att det icke råder någon egentlig meningsskiljaktighet mellan utskotts majoriteten och reservanternas, men det gäller dock genomförandet av en ny princip. Herr statsrådet påpekade också just detta, att det är fråga om att genomföra en slags speciell vård för de enskildas skogar och på grund därav också inrätta en ny tjänstemannatyp, skogsingenjörerna, som skulle ha hand om värden av de enskildas sko-

gar, motsvarande jägmästarna för statens skogar, och på samma sätt beträffande den bevakande personalen inrättande av tillsyningsmän, motsvarande kronojägarna. Detta har blivit be-tecknat som en uppdelning av arbetet *efter dess art*, och det innebär ju ovedersägligen en specialisering av arbetet. Jag får emellertid säga, att det verkligen kan diskuteras, huruvida denna princip är riktig eller icke, men då jag delar statsrådets uppfattning, att man åtminstone försöksvis bör pröva, huruvida detta system blir lämpligt ur olika synpunkter, har jag för min del icke haft någonting att invända emot förslaget, sådant som Kungl. Maj:t har avfattat det, nämligen att företaga en sådan uppdelning beträffande Norrbottens och Västerbottens kustland. Det kan visserligen vid en uppdelning sägas att dessa skogsingenjörer för mycket lösslitas från statsintresset, det kan också befaras, att enskilda, särskilt den grupp av de enskilda, som består av de stora skogsägarna och skogsbolagen, skulle komma att utöva ett för starkt inflytande på skogsingenjörernas tjänstemannagärning, möjligtvis till förfång för de små skogsägarna. Det vill jag visst icke påstå i regel blir förhållandet, men man kan ju med skäl ifrågasätta, om icke sådant verkligen kan äga rum. Det ser också ut, som om man skulle ha motiv för den tanken, då man vet, huru starkt de stora skogsbolagen och Svenska trävaruexportföreningen framhållit betydelsen och lämpligheten av den uppdelning efter arbetets art, som redan norrländska skogsvårds-kommittén föreslog. Gent emot det har däremot, som särskilt framhålles i den kungl. propositionen, uttalats av skogsstatens tjänstemän ävensom av kommunerna vilka äro förtrogna med förhållandena, att de icke dela denna uppfattning.

Jag skall emellertid lämna den sidan av saken, då jag själv har biträtt utskottets mening beträffande kustlandskapen. Och det förefaller mig också, som om departementschefen givit synnerligen kraftiga skäl för den anordningen, att man beträffande kustlandskapen skulle vidtaga en uppdelning efter arbetets art. Om detta har ju också utskottet enhälligt enat sig. Endast i en sak — det vill jag betona här — ha reservanterna skilt sig från utskottet, och det är däruti att utskottet förändrat Kungl. Maj:ts förslag beträffande kustlandet, på så sätt, att kronohemman och krononybyggen under åborätt samt skogar som höra under dylika hemman ha av utskottet dragits ifrån revirförvaltningen till att vårdas av samma personal, som skulle vårda de enskildas skogar. Dessa skogsområden utgöra i runt tal 250,000 hektar, och till ojämförligt största delen ligga de grupperade tillsammans med de allmänna skogarna. Därför ha icke reservanterna kunnat dela den mening som företrädes av utskottsmajoriteten, utan de ha velat bibehålla dessa skogar under revirförvaltningen.

Beträffande åter lappmarkerna har utskottets majoritet icke gått med på Kungl. Maj:ts förslag, där Kungl. Maj:t hade föreslagit en uppdelning efter geografiska grunder, utan i stället har utskottet i huvudsak bifallit motioner av herrar Fahlén och

*Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.*
(Forts.)

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.

(Forts.)

Tamm, avseende att även för lappmarksområdena uppdelningen skulle ske efter arbetets art. Emellertid anse reservanterna, att beträffande lappmarkerna äro förhållandena så olika emot i kustlandskapen, att en uppdelning efter geografiska grunder jämlikt Kungl. Maj:ts förslag har synnerligen stort fog för sig. Icke ens den principkära utskottsmajoriteten har orkat med att fullfölja sin förvaltningsprincip om uppdelning efter arbetets art till slut, utan i icke mindre än fyra revir inom lappmarken frångått denna princip, och beträffande Särna socken med Idre kapellag har utskottsmajoriteten helt och hållet frångått sin princip och bifallit Kungl. Maj:ts förslag. För det har utskottet också på sidan 54 i sitt utlåtande presterat en mycket stark argumentering, som totalt blottar principens omöjlighet på de områden, det här är fråga om. Enligt min mening och reservanternas hade utskottsmajoritetens betänkligheter bort vaka långt förr än då man kom till de allra största besvärigheterna. De geografiska motigheterna möta enligt vårt förmenande redan vid de södra gränserna till lappmarksområdet. Jag har redan förut nämnt om de stora områden det här handlar om. Herr jordbruksministern anförde också ett par siffror om huru stora områden det här gäller, och jag skall endast påpeka särskilt ett par, som jag vill ställa jämsides med varandra, för att kammarens ledamöter skola kunna klart bedöma, huruvida det verkligen är ett praktiskt förslag som föreligger här från utskottet. Enligt det förslag, som utskottet i huvudsak har framlagt, skulle färdytan på de olika områdena, som skogsingenjörerna och jägmästarna skulle ha att förvalta, uppgå till för statsskogsreviren över 259,000 hektar och för privatskogsreviren över 512,000 hektar, då däremot Kungl. Maj:ts förslag stannar vid en avgränsning, som icke på långt när kommer upp till 200,000 hektar. Det förefaller, som om dessa siffror skulle visa, hur omöjligt det skulle vara för tjänstemännen att verkligen behärska så stora områden, om det skall bli fråga om en rationell skogsvård. Ty då fordras icke allenast, att man skall specialisera sig på ett visst uppdrag, som arbetets-art-principen visar på, utan framför allt att skogsstatstjänstemännen skola ha en ingående markkännedom, terrängkännedom och kännedom om en hel del andra saker, som stå i synnerligen nära samband med genomförandet av en rationell skogsvård. Då har det icke på något vis kunnat tilltala mig att gå med på utskottsmajoritetens förslag.

Så ett ord om kostnaden. Har utskottet redan vid uppgörandet av sin stat kommit upp till en årskostnad av 7,000 kronor mera än reservanterna, så tror jag, att icke ens utskottsmajoriteten skall få någon att tro, att det stoppar därvid. Ty kostnaderna för resorna bli så ofantligt mycket större genom den uppdelning utskottsmajoriteten föreslagit, så att jag för min del misstänker, att resorna komma att för framtiden draga ofantligt mycket större kostnader än vad utskottet nu vill vara med om att beräkna. Och dessutom visar just den siffra, jag nyss angav angående den

färdyta, som skogsingenjörerna ha att befara för att fullgöra sitt arbete, på att skogsingenjörernas antal för framtiden skulle behöva bli betydligt större, om de verkligen skola kunna fylla sin uppgift.

Jag tror också, att utskottet gjort ett felslut, när det velat tillmötesgå en viss folkmening. Det har nämligen sagts inom utskottet upprepade gånger, att folket där uppe i dessa bygder se icke med blida ögon på jägmästarna, att de se i dem alltför stränga och mot deras intressen avoga herrar. Men som sagt, jag tror, att utskottet där gjort ett felslut, när det även ur den synpunkten motiverar sitt förslag. Ty det har varit folkets betraktelsesätt, så länge de skogsingenjörer, man nu har, haft en annan uppgift än vad de skulle få efter utskottets förslag. Enligt sin nuvarande uppgift äro de skogsingenjörer, som finnas där uppe, konsulenter, som skola tillhandagå med råd och upplysningar och på grund därav ses de med blida ögon av ortsbefolkningen. Men skogsingenjörerna enligt utskottets förslag äro egentligen jägmästare med samma uppdrag som de, och de enskilda skogsägarna däruppe få icke någon utsyning, någon utstämpling utan biträde av dessa skogsingenjörer, och då komma säkerligen också de enskilda skogsägarna där uppe att betrakta dem på precis samma sätt som de betrakta jägmästarna. Så ur den synpunkten är icke heller utskottets motiv övertygande.

Jag misstänker också, att utskottets välmenande försök att gå lappmarkernas enskilda skogsägare till mötes genom upprättande av särskilda förvaltningsområden för hemmansskogarna skulle komma att slå illa ut i verkligheten. Dessa förvaltningsområdets oerhörda utsträckning skulle säkerligen göra, att skogsingenjören blir en sällsynt gäst hos den enskilde skogsägaren. Det kan på goda skäl antagas, att den enskilda skogsvården i all synnerhet skulle bli illa tillgodosedd genom utskottets förslag. Och för det finns det ju icke något annat botemedel, än att man antager ytterligare flera skogsingenjörer.

Det kan ju hända, att den framtida utvecklingen av skogsvården på det område det här gäller kan komma att kräva under alla omständigheter ytterligare personal, och då kan åter frågan om en annan uppdelning upptagas till prövning. Då har man utsikt, om man biträder Kungl. Maj:ts förslag om indelning efter arbetets art beträffande kustlandskapen, att få erfarenheter att bygga på, som kunna vara utslagsgivande för en framtida lösning av frågan.

Dessutom inställer sig en annan tanke. Då man ser, huru hastigt skogsvårdspersonalen växer, hur det antal tjänstemän blir allt större och större som behövs för att genomföra en rationell skogsvård, framställer sig det spörsmålet, om man icke skulle kunna gå några andra vägar för att få en tillfredsställande lösning, mindre dyra vägar, som ifrågasätta ett mindre antal jägmästare och ett större antal mindre kvalificerade arbetskrafter. Emellertid kan ju den frågan också komma till behand-

*Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.*

(Forts.)

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.
(Forts.)

ling längre fram. Den får stå på framtiden för att så småningom få sin lösning.

Alltså anser jag, att för närvarande böra vi avstå från bifall till utskottets förslag, för att icke därigenom ytterligare betunga statsbudgeten med en årlig merutgift av 7,000 kronor plus säkerligen växande högre resekostnader, och då vi samtidigt icke kunna få en så god lösning av organisationsfrågan som den reservanterna föreslå. Med stöd av vad jag sålunda anført, herr talman, ber jag beträffande den ordinarie personalen — ty det är ju därutinnan egentligen som reservanterna skilja sig från utskottsmajoriteten — få yrka bifall till reservationen.

Herr Tamm: Herr talman! Som den föregående ärade talaren redan framhållit, har ju kammaren i går fattat beslut om de två lagarna, och kammaren har då följt utskottet till alla delar. Skulle det då vara förmätet att våga förutsätta, att kammaren även i denna fråga, i organisationsfrågan ville följa utskottet. Ty det är väl så, att lagarna må vara hurudana de vilja, utan en personal som kan handha dem bli de i alla fall en död bokstav.

Nu ha ju båda förslagen det gemensamt, att de fordra en väsentlig ökning i anslag, ökning i antalet skogsstatstjänstemän. Och med avseende på kostnaderna vågar jag bestrida herr Linders påstående nyss, att det skulle vara någon väsentlig skillnad. Vad är 7,000 kronor för skillnad här i den stora budgeten? Ingen. Och i avseende på antalet tjänstemän är skillnaden blott en man. Jag förutsätter liksom herr jordbruksministern, att kammaren är villig att följa en av de båda riktningarna och icke gå in på den linje, som tycktes framskymta bakom herr Olofssons i Digernäs yttrande i går, att man snarare borde minska än öka antalet skogsstatstjänstemän.

Varför skall man nu följa utskottets väg att skilja efter arbetets art? Det kan ju tyckas paradoxalt rent av i detta rum att varna för mångsyssleri, ty av oss 230 äro väl alla mer än någon annan utsatta för eventuella beskyllningar att syssla med alltför många saker. Jag vill erinra om, att när kammaren år 1903 beslöt den nu gällande enskilda skogslagstiftningen, så föll det, så vitt jag kan erinra mig och av tillgängliga handlingar kan se, icke någon in att då tala om uppdelning annat än efter arbetets art. Den föregående utredningen pekade därhän. Det utskott, som behandlade frågan, instämde däri och kammaren gav sitt samtycke. Vad resultat har det blivit därav? Jag vågar påstå, att samtliga skogsvårdsstyrelser och deras tjänstemän, länsjägmästarna, väl uppfyllt de förväntningar, som man i detta avseende ställde på dem. Länsjägmästarna hava fullständigt ägnat sig åt sitt viktiga kall. Vid sidan av sin bevakande plikt hava de också på ett verkligt utslagsgivande sätt tagit initiativ till positiva åtgärder i fråga om den enskilda skogsvården. Varför icke tro, att detsamma kan bli resultatet i de nordligaste delar-

na av vårt land? Jag tror, att kammaren, när den tiden kommer, skall till fulla behjärta den princip, som jag utan att förråda hemligheter kan försäkra kammaren kommer att med styrka fastslås av den nu arbetande södra skogskommittén, nämligen att de ökade kraven på intensitet i skötseln av statens skogar kräver, att skogsstatstjänstemännen helt ägna sig åt dessa statsskogar och alldeles avhålla sig från varje befattning med de enskilda skogarna, av vad slag och beskaffenhet de vara må. Det är ju en princip, som överensstämmer med kammarens många gånger uttalade ståndpunkt. Men hur överensstämmer den med de önskningar, som i den kungl. propositionen och av reservanterna uttalats? Jag tror, att man icke kan få den att väl stämma överens, ty i fråga om alla de åtgärder, som förekomma vid skogsbruk, såsom avverkning, röjningsarbeten, markvård, värdering och försäljning av virke m. m. så har tjänstemannen enligt det kungl. förslaget ingen som helst befogenhet å den privata skogen, under det att dessa göromål redan nu upptaga en väsentlig del av den tid, som förvaltningen av statsskogarna kräver, vilket med en utsträckning av skogsvårdens fordringar naturligtvis än mer kommer att bliva fallet. Jag sade: ingen befogenhet. Javäl, men om denna skogsingenjör, som jag vill kalla honom, väl uppfyller sin befattning, något som väl alla förutsätta, skall han säkerligen mycket snart bli en eftersökt och omtyckt rådgivare vid dessa föryngringsarbeten för den enskilda skogen.

Nu har det sagts, att de tillfrågade myndigheterna skulle vara i huvudsak för en geografisk uppdelning och icke tvärt om. Ja, jag har redan i den motion, som jag tagit mig friheten att väcka i denna fråga, sökt bevisa, att detta, som herr Linders klokt nog nyss förklarade sig icke vill taga som sitt eget påstående, är en sanning med modifikation. Jag erinrar om att Konungens befallningshavande i Norrbottens län bestämt förklarat sig stå för, att en uppdelning efter arbetets art skulle möta stora sympatier hos befolkningen. Jag får inom parentes uttala min förvåning över, att vad Konungens befallningshavande i Norrbottens län i detta avseende sagt icke rönt större inflytande på Kungl. Maj:ts ställning, då i alla fall författaren av detta utlåtande har säte och stämma i regeringen och väl kanske är den enda av regeringens ledamöter som har personlig kännedom om förhållandena där uppe. Konungens befallningshavande i Västernorrlands län, som ju har erfarenhet av den kanske livligast arbetande skogsvårdsstyrelsen i vårt land, uttrycker sig om detta på följande sätt: »Ett utsyningsväsen, som är grundat på rationella skogsvårdsprinciper och handhaves av en därtill organiserad, kompetent tjänstemannakår, synes icke blott vara av betydande nytta för skogsförvaltningen å de fastigheter, vilka äro underkastade utsyningstvång, utan även hava en viss betydelse för spridandet av kunskap om och intresse för god skogsförvaltning över huvud taget».

Och domänstyrelsen har från början i de motiv, som föran-

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.
(Forts.)

lett den till ett frånskiljande i Jämtland av skyddsskogsrevir från andra revir, bestämt ställt sig på ståndpunkten av en uppdelning efter arbetets art. Det sista yttrandet av domänstyrelsen, som man nu stödjer sig på, har jag all anledning att tro vara avgivet under den bestämda förutsättningen, att domänstyrelsen skulle yttra sig om saken sådan den nu är föreslagen, således om jag får använda det uttrycket, avgiva ett utlåtande på nådig befallning.

Jag kommer då till vad jag anser vara rätt så viktigt här, nämligen deras uppfattning, som saken närmast rör. Då skall jag först be att få beklaga, att kammarens ledamöter i går icke hade tillfälle att höra det anförande, som norrlandsrepresentanten herr Hellström i första kammaren höll. Han ställde sig helt och hållet på befolkningens ståndpunkt och kom från den utgångspunkten med en enligt mitt förmenande synnerligen övertygande bevisning för utskottets ståndpunkt i nu förevarande avseende. Han har väl dock en ganska lång och rik erfarenhet om norrbotsförhållanden. Jag har haft tillfälle att studera hundratals svar på frågor framställda av den norrländska skogsvårdskommittén. Jag har haft tillfälle att under tre år genomresa dessa trakter och samtala med befolkningen i denna fråga. Jag har därvid fått en bestämd uppfattning av att den övervägande delen av befolkningen, när de fingo veta vad det gällde, ställde sig på den ståndpunkt, på vilken jag står. Jag vill citera ett tämligen karaktäristiskt, fastän kanske icke fullt parlamentariskt uttryck. När jag frågade om överjägmästarna inspekterade såsom lagarna förutsätta, så fick jag en gång det svaret: överjägmästarna, de höga herrarna äro som kometer; de komma och lysa en gång under människans liv, och sedan synas de aldrig mera. Denna uppfattning är nog ganska mycket utbredd och sträcker sig nog till alla skogsstatstjänstemän, överhopade som dessa under närvarande stund äro av arbete. Det är således icke deras fel, att de icke kunna ägna sig åt den enskilda skogsvården. Nu framhålles med mycken styrka av en reservant i den kommitté som jag tillhörde och efter honom av de tre nuvarande överjägmästarna, att en uppdelning ur geografisk synpunkt är att föredraga. Jag säger, som herr Fahlén i första kammaren sagt i sin motion, att det väl kan hända, att dessa herrar i sin uppfattning blivit påverkade av den bland skogstjänstemännen rätt så gängse uppfattningen, att denna vård av de enskilda skogarna är något sekundärt i förhållande till vården av statsskogarna. De sätta den så att säga på ett lägre plan, och därför vilja de icke, att en hel del av personalen skall tvingas att endast ägna sig åt den enskilda skogsvården.

Nu har det sagts, och jag tror att det också upprepats i går i första kammaren, att dessa skogssingenjörer, som icke hava med avverkningen direkt att göra, skulle få för litet att göra på vintern. Jag undrar om detta stämmer riktigt överens med vad departementschefen sagt, när han vill bevisa, att en del av sko-

garna i kustlandet fortfarande borde stå under statens förvaltning och icke under dessa ingenjörer, nämligen att dessas tid skulle komma att tagas så i anspråk, att storleken av den arbetsbörda, som kommer att påvila de för den enskilda skogsvården föreslagna tjänstemännen, väl borde motivera en lättnad i densamma. Jag tycker att detta icke stämmer riktigt väl med den uppfattningen, att de skulle få för litet att göra. Dessutom vill jag säga, att icke får en skogsingenjör, som går till sitt arbete med intresse, och det förutsätter var och en att han skall göra, någon del av året ledig från arbetet. Ty om han försöker komma i förtroligt samarbete med befolkningen, så är jag viss om, att han snart skall vara deras rådgivare icke endast vid utsyning utan vid allt det arbete, som följer efter utsyningen. Nog blir hans tid fullt upptagen, det kunna vi vara ganska ense om. Hur ställer det sig då med den undervisande verksamheten, om vilken det talats rätt mycket? Ja i det avseendet kommer det väl att av dessa skogsingenjörer krävas ganska mycket, och denna undervisning kommer säkerligen icke bara att ske i skogen, som herr jordbruksministern förutsagt. Jag tror, att detta kommer att bäst ske genom ett verkligt samarbete mellan skogsingenjörerna och skogsägarna.

Det skulle kunna vara mycket att tillägga, men jag vill blott till sist framhålla att utskottet, i olikhet med vad herr Linders sade, icke ridit på principer. Det kunna vi motionärer beskylas för, men utskottet har icke gjort det. Utskottet har, så vitt jag kan förstå, gått en god medelväg, då det i princip ställt sig på ståndpunkten av en uppdelning efter arbetets art, men, där svårigheterna härför varit för stora, gått ifrån denna ståndpunkt och såväl beträffande fyra revir i Norr- och Västerbottens län som i de båda Dalasocknarna gått med på en uppdelning, sådan som herr jordbruksministern föreslagit. Kan man då icke om utskottets förslag säga, att det är en verkligt lyckligt funnen medelväg. Jag styrktes i den uppfattningen av herr jordbruksministerns anförande i denna kammare, och jag vill till den kraft och verkan det hava kan erinra om, att sedan första kammaren tagit utskottets förslag, skulle, om andra kammaren nu ginge med på detta förslag, som herr jordbruksministern också sade, frågan vara genom samstämmigt beslut i kammarna löst. Fattas det olika beslut, så sannnerligen jag vet, hur det skall hinnas med att ordna saken i dessa bråda tider.

Då jag för min del fullständigt är övertygad om att utskottets förslag är ett gott och lyckligt förslag, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Holm: Herr talman, mina herrar! Då tiden är dyrbar, skall jag fatta mig helt kort och endast anföra en enda synpunkt i denna fråga.

Jag får då först säga, att principen om uppdelning efter arbetets art synes mig nog på visst sätt tilltalande, men när jag

*Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.*
(Forts.)

*Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.*
(Forts.)

ser denna princip realiserad och jämför de olika förslagen med varandra, måste jag obetingat anse det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget fördelaktigare. Jag skall här framlägga ett skäl för denna min uppfattning. Det kraftigaste motivet för den nya organisationen inom Lappmarken är ju, att skogspersonalen genom den nya utsyningslagen, som denna kammare nyss antagit, fått sig ökade göromål ålagda för förbättring av skogsvården, samt att den enskilda skogsägarens anspråk på tillräcklig och fullt kompetent personal är särskilt bjudande, då staten pålagt honom inskränkningar i den fria dispositionsrätten över skogen och ställt honom i beroende av skogsstaten. Huru förverkligas nu denna den enskilda skogsägarens i Lappmarken berättigade anspråk genom utskottets förslag? Ja, såvitt jag kan förstå, blir förhållandet för de enskilda skogsägarna åtminstone att döma efter förhållandet i de trakter jag känner till i vissa fall en försämring trots de ökade reviren. Som exempel vill jag då taga det föreslagna hemmansreviret uppe i Gellivare socken, Kajtums hemmansrevir med en areal av 156,000 hektar produktiv skogsmark, och en totalareal av 284,000 hektar. Lågt räknat — efter $\frac{1}{2}$ kbm. pr hektar skogsmark — blir det där en årlig utsyning av 80,000 kbm, d. v. s. omkring 400,000 träd. Med en beräkning av 100 effektiva förrättningsdagar och en stämpling av i genomsnitt 2,000 träd per dag kommer därtill att fordras 2 tjänstemän. Enligt den nya utsyningslagen skola ju skogstjänstemännen också uppgöra avverkningsplaner på skogsägarnas begäran, och att sådan begäran allmänt kommer att framställas, är ju ganska tydligt, då det synes, som om de nya bestämmelserna skulle ge anledning till ökade avverkningsbelopp. Att upprätta sådan beräkning för alla på en gång låter sig naturligtvis icke göra, men inom tio år måste man väl ändå fordra, att de skola vara upprättade på samtliga hemman. Det blir då en areal av 28,000 hektar, som årligen skall undersökas och taxeras, vartill enligt mitt förmenande åtgår ytterligare två tjänstemän, ty mer än 14,000 hektar vardera hinna de nog knappast med, då man tar i betraktande, att skogarna äro fördelade på en massa olika ägare, var och en med 2 å 3 kanske långt från varandra belägna skiften. På detta revir skulle alltså erfordras minst 4 tjänstemän, och att detta icke är för högt räknat utan nära bör överensstämma med verkliga behovet, kan jag sluta av en uppgift från ett av reviren däruppe. Det innefattar en areal hemmansskogar på c:a 80,000 hektar produktiv skogsmark, d. v. s. ungefär hälften av Kajtums revir, och på denna areal har de senaste åren använts i medeltal 150 rese- och förrättningsdagar; för dubbla arealen gör det således 300 dagar efter gamla bestämmelserna, och att den nyantagna lagen skulle öka göromålen med minst 25 %, är väl icke förmädet att antaga. Och detta revir är ändå icke det största, nej för all del, det finns även de, som äro 100,000 hektar större.

Ja, så ställer sig saken däruppe, och att det skulle bli för-

månligare på andra ställen, åtminstone inom Norrbotten, har jag ingen anledning att hoppas. Om den enskilda skogsägaren känner sig särskilt tacksam för förändringen och kan vänta sig några praktiska resultat av de delvis nya riktlinjerna för ett intensivare skogsbruk, som ge sig tillkänna i den nya utsyningslagen, tillåter jag mig att betvivla.

Ang. driftkostnader för statens domäner m. m.
(Forts.)

Huru kan det då komma sig, att trots en så avsevärd ökning av den ordinarie personalen hemmansreviren skulle bli så betungade med arbete? Ja, så vitt jag kan förstå, beror det på en olämplig uppdelning av reviren; man har icke gjort någon utredning, om huru mycket arbete som under de senaste åren faktiskt använts på skogar av olika natur, dels kronoparker och överloppsmarker, dels hemmansskogar. Jag kan nämna ett exempel: På ett av de nuvarande reviren förhåller sig arbetsprestationen på kronans skogar till densamma på de enskilda som 1:4, d. v. s. man hade under de senare åren i medeltal använt fyra gånger så många förrättningsdagar på de enskilda skogarna. Vid delningen avskiljer man så dessa kronans marker till ett särskilt revir, men de enskilda skogarna ökar man med en lika stor areal och får därav ett hemmansrevir. Ja, då är det ju lätt att räkna ut, att det måste bli galet. Felet är tydligen, att norrländska skogsvårdskommittén, vars förslag ju ändå har av kungl. domänstyrelsen högst avsevärt förbättrats, liksom även utskottet utgått från den enligt min mening felaktiga förutsättningen, att hemmansreviren böra och kunna vara större än stats-skogsreviren. Faktum är emellertid, att om man jämför lika stora arealer, ha å de enskilda skogarna mångenstädes, åtminstone i Norrbotten, använts 3 å 4 gånger så många förrättningsdagar som å kronans skogar. Detta är också helt naturligt, ty dels har revirpersonalen däruppe icke de senaste åren sysslat med indelning och uppskattning av de allmänna skogarna men väl av de enskilda, dels kräver ett lika mått av arbete, t. ex. utstämpling av en viss kvantitet virke, betydligt mera tid å de enskilda skogarna på grund av dessa skogars spridda belägenhet, uppdelade som de äro i tusentals smärre skiften. Och om nu utskottets förslag antages, blir väl följden förmodligen den, att man redan om något år måste göra en ny delning, ty att såsom nu skapa nya revir, som redan från början erfordra tre extra tjänstemän, är väl bra liten mening med.

Ja, det är ju den förnämsta anmärkningen jag har mot utskottets förslag. Att Kungl. Maj:ts förslag även har sina brister, vill jag ju icke förneka, men dock icke på långt när i samma grad; där komma i alla fall den nya organisationens fördelar att jämnt fördelas mellan de allmänna och de enskilda skogarna.

Det var åtskilliga andra skäl, som jag hade att anföra men jag skall icke nu upptaga tiden därmed. På grund av det anförda och utan att vilja bestrida, att vissa fördelar vinnas genom att uppdelas reviren efter arbetets art, men särskilt på

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.
(Forts.)

grund av att de enskilda skogarna genom en revirindelning i enlighet med utskottets förslag bliva synnerligen styvmoderligt behandlade, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Då jag anser, att skötseln av våra skogar har en så ofantlig betydelse både för vår ekonomi, vårt klimat, vårt jordbruk och vår trevnad, är det givet, att jag med glädje hälsade framkomsten vid denna riksdag av propositionerna rörande förbättring av skogsvården i Norrland. Jag har också med tillfredsställelse sett det välvilliga sätt, varpå utskottet behandlat dessa propositioner.

Nu är det två önskemål, man har med avseende på dessa skogar. Det ena är, att det skall bli en uppdelning geografiskt av reviren, och det andra är, att det skall bli en uppdelning efter arbetets art. Kunde man nå bägge dessa mål, vore det givetvis det bästa, men kan man icke nå bägge, har man att tillse, vilketdera av dessa önskemål man helst bör tillgodose. Nu äro Kungl. Maj:t och utskottet ense beträffande Västerbottens läns kustland, där man gått in på en uppdelning geografiskt, och likaledes beträffande sex av övriga reviren, där man gått in på en uppdelning efter arbetets art. Vilketdera önskemålet man nu bör föredraga, beror helt och hållet på de lokala förhållandena. Det är därför ur den synpunkten man bör betrakta frågan, huruvida man med avseende på alla de stridiga reviren bör uppdelna dem geografiskt eller efter arbetets art, och då förefaller det mig, att i detta fall bör man följa Kungl. Maj:t och göra en uppdelning geografiskt. Varför? Jo, dessa revir hava ju en så ofantligt stor utsträckning. Deras produktiva skogsmark är i medeltal per revir sex gånger större än reviren i södra Sverige, som i alla fall äro för stora, aderton gånger större än reviren i Preussen, 42 gånger större än i Danmark och 54 gånger större än i Sachsen. Kan man då förvänta, att man inom dessa stora revir, om man bibehåller dem, till arealen skall kunna få den ytterligare intensitet i skogsskötseln, som vi alla åsyfta? Kunna vi begära, att man skall kunna utvinna de inkomster för statsverket, som vi önska, och kunna vi vänta, att vi skola kunna få skogsvården på nöjaktigt sätt tillgodosedd? Jag tror, att det är omöjligt, särskilt om man tänker på de synnerligen dåliga kommunikationerna där uppe.

Om vi antaga Kungl. Maj:ts förslag, hava vi alldeles klart för oss, att med därav följande tudelning av reviren skulle det i alla händelser bliva en förbättring både med avseende på skötseln av statens skogar och med avseende på skötseln av de enskilda skogarna; den saken står klar för en var. Gå vi åter med på utskottets förslag, så vill jag visst icke förneka, att även däri-genom en förbättring skulle kunna ske, men jag tror, att denna förbättring icke kan bliva så stor, när man betänker, att statens

skogsrevir, som äro så oerhört stora, fortfarande skola bliva lika stora, och när man tänker på, att privatskogsreviren skola bliva mer än dubbelt så stora som statens skogsrevir. Det ligger väl i sakens natur, att, oavsett att en förbättring skall ske, denna förbättring icke blir så stor, när varenda tjänsteman måste företaga så oerhört långa resor. Resdagarna bliva även så många och kostnaderna för dem så betydande, att detta i väsentlig mån förringar den stora fördel, man eftersträvar.

Jag vill icke längre uppehålla kammaren, men jag vill tillägga, att det har sagts, att i södra Sverige funderar man på en uppdelning efter arbetets art. Jag finner detta helt naturligt, men det är helt andra förhållanden i södra Sverige. Där äro reviren, som sagt, till storleken icke mer än en sjättedel av de norrländska reviren, och där har man goda kommunikationer, men i Norrland kan jag icke finna, att det är lämpligt med dylik indelning.

Med anledning av vad jag anfört, ansluter jag mig till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen, som ju överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag utom i vissa hänseenden. Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Ekerot: Jag skall endast be att få säga några få ord i denna fråga. Jag ber att från början få tillkännagiva, att jag är mycket livligt intresserad för vad utskottet här har föreslagit. Hittills har det varit så på dessa stora vidder, att man haft att syssla både med statens skogar och med enskilda skogar, och en otillräcklig personal har handhaft skogsvården. Det blir ju så, vilken väg man än går, att personalen kommer att ökas, och det måste naturligtvis anses vara huvudsaken, men därtill kommer, att om en uppdelning sker efter arbetets art, är jag säker på att både staten och de enskilda skola skörda fördel därav. Ett delat arbete, det må vara vilket som helst, har alltid sina svårigheter och olägenheter. Den jägmästare, som skall taga vård om de enskilda skogarna, kommer, om han är intresserad för statens skogar, ovillkorligen, antingen han vill eller icke, att försumma den enskilda skogsvården, och är han mera intresserad för de enskilda skogarna, kommer han att mindre väl sköta sitt revir. Det blir en stor styrka för jägmästarna, att de i fortsättningen få sköta statens skogar så väl som möjligt, liksom det blir en stor fördel för skogsingenjörerna att få syssla med de enskilda skogarna och lägga ned hela sin arbetskraft på dem. Det är således icke blott en principiell ståndpunkt, utan för mig ställer det sig såsom en synnerligen viktig praktisk synpunkt, att man här genomför en fördelning efter arbetets art.

Här skulle kunna vara mycket att säga om denna sak, men då vi sitta med en så lång föredragningslista, skall jag icke upprepa, vad andra talare framhållit, utan ber endast att få framhålla, att enligt min mening är det förslag, vartill utskot-

Ang. driftkostnader för statens domäner m. m.
(Forts.)

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.
(Forts.)

tet kommit, värt, att kammaren tager fasta på detsamma. Men jag skall också be att få framhålla, att om andra kammaren går på reservationen, och första kammaren redan har gått på utskottets förslag, kommer visserligen kostnadsfrågan, där det skiljer på 7,000 kronor, att kunna avgöras genom gemensam votering; därom är icke tu tal. Men i organisationsfrågan måste det väl, såvitt jag kan se, bli en sammanjämkning inom utskottet, och jag kan icke tänka mig, att utskottet kommer att på något sätt ändra sin uppfattning, utan det kommer att ånyo föreslå kammaren att fatta beslut i enlighet med vad utskottet förut föreslagit. Vi kunna således komma att skada frågan och i varje fall göra dess lösning mindre säker. Då det tillika är så, att Kungl. Maj:t har i sin motivering uti propositionen sagt, att båda vägarna ha sina fördelar, men att det i den ena blir en något högre kostnadsökning, och då detta delvis varit bestämmande för Kungl. Maj:ts förslag men denna kostnadsökning sannolikt icke kommer att bli så stor, anser jag, att kammaren gör klokt i att bifalla vad utskottet här föreslagit.

Jag skall icke uppehålla tiden längre, ehuru det vore frestande, att närmare utveckla mina synpunkter, utan ber att få yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Med herr Ekerot förenade sig herrar *Öberg* och *Nilsson* i Linnäs.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Här har ju anförts de skäl, som kunna anföras på vardera sidan för de olika meningarna. Herr Tamm har utförligt fört utskottets talan, och jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i det anförande han hade. Jag ber, att herrarna noga giva akt på att domänstyrelsen i sitt första yttrande, som var det grundläggande yttrandet, gick precis på samma linje som den utskottet nu följt, och det bör väl ändå ha icke så liten betydelse för oss.

Nu är det ju fullkomligt sannt, att om man betraktar denna sak så att säga mera teoretiskt och ser t. ex. på den karta, som blivit utdelad till oss och uppsatt på väggen här, så synes det ju ganska naturligt, att det borde vara en geografisk indelning. Och jag var själv till en början något tveksam i det avseendet, huruvida det icke kunde finnas fog för att man skulle indela arbetet efter det geografiska läget. Men vid närmare studium av frågan och på grund av den lilla kannedom, jag har beträffande förhållandena i våra norrländska bygder, blev jag mer och mer övertygad om den absoluta nödvändigheten av att allmänheten fick sina skogstjänstemän för sig. Ty till-låt mig säga, att om en statens tjänsteman, som har till upp-gift att bevaka statens intressen, i första hand tillgodoser detta intresse och låter allmänheten i kanske rätt avsevärd grad få vänta på att bli betjänad av honom, så kan han icke därför klandras utan måste betraktas som en god statstjänsteman. Där-

för har jag funnit det vara ganska viktigt, att allmänheten får sina egna tjänstemän, om jag får uttrycka mig så. Och det är det som gjort att jag slutligen helt anslutit mig till det förslag som föreligger i utskottets utlåtande. Och jag tror, att kammaren skulle göra klokt i att nu bifalla det förslaget.

*Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.*
(Forts.)

Det finns ju ytterligare skäl därför, nämligen att vi slip-
pa ställas inför frågan om sammanjämkning eller eventuellt en
omtvistad gemensam votering. Men det är ingalunda huvud-
skälet, utan huvudskälet är just skogsvårdsintresset. Herr Zet-
terstrand, klok som vanligt, satte också detta intresse främst,
och han trodde, att det skulle bäst befrämjas genom ett bifall
till Kungl. Maj:ts förslag. Men han var dock välvillig och
erkände, att det skulle befrämjas även genom ett bifall till ut-
skottets förslag. Då jag har den bestämda uppfattningen, att
detta intresse skulle befrämjas bäst genom ett bifall till utskot-
tets förslag, så skall jag, herr talman, inskränka mig till att
yrka bifall till detsamma.

Herr Hellberg i Lycksele: Sedan jag, herr talman, ge-
nomgått Kungl. Maj:ts propositioner nr 6 och nr 71 — jag vill
säga efter bästa förmåga — så har jag funnit, att frågan om revir-
delningen är i dessa propositioner så utförligt behandlad, att
något vidare icke finnes att tillägga i det avseendet. Av dessa
propositioner torde tydligt framgå, att Kungl. Maj:ts förslag
går ut på den ändamålsenligaste och billigaste revirdelningen.
Självt har jag svårt att fatta, att en del myndigheter kunnat
ställa sig så avgjort för kommitténs förslag. Däremot kan
jag lätt förstå, att bolagen och den av sådana sammansatta trä-
varuexportföreningen samt en del kommittéledamöter arbetat för
att få särskilda tjänstemän för privatskogarna. Jag hänvisar
till sidorna 24 och 33 i propositionen nr 71, där en av kommitté-
ledamöterna, jägmästare Welander, på ett som jag tycker
ypperligt och utförligt sätt framhållit de skäl, som tala för
den geografiska revirdelningen, ävensom till departementsche-
fens anförande på sidan 100 och följande i samma proposition.
Och vi höra ju också, att herr vice talmannen, ordförande i jord-
bruksutskottet, i denna fråga har varit tveksam från början,
glädjande nog.

Som jag redan nämnt är Kungl. Maj:ts förslag bra och
enligt min åsikt det enda riktiga. Vad som framkommit i strid
med detta är förestavat eller kanske rättare sagt föranlett av
otillräcklig kännedom om förhållandena där uppe i Norrland.
Att den geografiska delningen är den för staten billigaste och
förmånligaste är alldeles säkert enligt min ringa uppfattning.
De orimligt stora förvaltningsområdena, som bli en följd av
tillsättandet av särskilda tjänstemän för de enskilda skogarna,
skulle ovillkorligen ganska snart bli föremål för delning. Det
är med andra ord alldeles naturligt, att det kommer att behövas
flera revir, om skötseln av de enskilda skogarna skall skiljas

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.
(Forts.)

från förvaltningen av statens skogar, eftersom de olika slagen av skogar ligga spridda om varandra. Och särskilt måste ökningen av antalet kronojägare bli stor. Det torde vara uppenbart, att antalet resor och dessas längd i det närmaste fördubblas, om det blir skilda tjänstemän, såväl jägmästare som kronojägare, för de olika skogarna.

Förslaget med de olika tjänstemännen och det ifrågasatta nya skogskontoret är enligt min mening, jag hade så när sagt, endast ett fult försök, som icke är förenligt med statens och det allmännas bästa. Om, för att taga ett exempel, den militära sjukvården skulle skiljas från medicinalstyrelsen och läggas under ett särskilt kontor i civildepartementet, så skulle man väl icke tycka det vara lämpligt. En stor del av de häftiga anfällen på domänstyrelsen äro dikterade av enligt vad jag anser bolagens begäran att få utnyttja skogarna och tillvälla sig bestämmanderätten över skogsskötseln. Det vore alldeles säkert en olycka för lappmarken och hela landet förresten, om dessa försök skulle bära frukt. Det är därför som jag, herr talman, härmed anhåller om bifall till löneregleringen, sådan den av Kungl. Maj:t blivit föreslagen, eller med andra ord bifall till den reservation, som är vid betänkandet fogad av herr Lindblad m. fl.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Det är ju mycket beklagligt, att vi skola behandla denna viktiga fråga vid ett tillfälle, då man icke kan få den uppmärksamhet för saken som den förtjänar. Det hade också varit önskligt, att man här i kammaren hade haft tillgång till kartor i tillräckligt stor skala, för att kammaren skulle ha kunnat bilda sig ett omdöme om de olika förslagen här. Men man har icke haft tillgång till annat än de små kartor som följde den kungl. propositionen. Jag skall därför be, att de intresserade bland kammarens ledamöter samla sig hit så nära, att de kunna iakttaga dessa små kartor. Jag är övertygad om att det skall bli klart för många, att Kungl. Maj:ts förslag här är det riktiga och att det förslag, som av jordbruksutskottet framlagts, icke kan vara det som bör vinna kammarens bifall.

Jag har här satt upp kartor för två av de socknar det här är fråga om. Den ena är Arvidsjaur's socken i Norrbottens län. Denna socken är föreslagen efter Kungl. Maj:ts förslag att indelas i tre revir, Arvidsjaur's södra revir, Arvidsjaur's östra revir och Arvidsjaur's västra revir. Och Kungl. Maj:ts förslag innebär, att vederbörande revirförvaltning här skall ha inom sitt revir såväl statens som de enskildas skogar. Efter utskottets förslag kommer det i stället att bli på det sättet, att jägmästarna skola ha statens skogar och skogsingenjörerna däremot de enskildas skogar, det vill säga alla de många små områden, som här på kartan äro utmärkta såsom vita fläckar. Och om jag räknat rätt, så är det över 125 stycken smålappar tillhörande enskilda, som äro strödda över denna stora socken.

Man skulle då få se dessa skogsingenjörer och jägmästare resa om varandra överallt på detta område. Och på det sättet skulle man få dubbelresor i mycket stor utsträckning. Men med detta följer också, att reviren för jägmästarna och skogsområdena för skogsingenjörerna komma att få en ofantligt mycket större geografisk utsträckning. Jag har från domänstyrelsen skaffat mig siffror för att visa, hur det ställer sig med avseende på de avstånd de skola resa på detta område. Om Kungl. Maj:ts förslag bifölles, bleve det 4 à 5 mil mellan de yttre kanterna av Arvidsjauras östra revir, 4 mil i västra reviret, och den längsta utsträckningen av det södra reviret skulle bli 7 mil. Om däremot utskottets förslag ginge igenom, komme detta att ingå i Storavans skogsvårdsområde och få en utsträckning av 18 à 20 mil i längd, och över det området skulle skogsingenjören resa. Arvidsjauras revir bleve 8 mil och övre Byske revir 8 mil.

Ännu tydligare framgår det i Stensele socken, som ligger utmärkt här på kartan. Denna socken är av Kungl. Maj:t föreslagen att delas i två revir, östra reviret och västra reviret. Där går odlingsgränsen, och där uppe är trädgränsen för barrskogsområdet, och följaktligen har jägmästaren i det västra reviret att resa över detta område. Det blir enligt Kungl. Maj:ts förslag 7 à 8 mil för det västra reviret och för det östra 5 mil. Men om utskottets förslag går igenom, kommer hela Stensele socken att ingå i Storumans skogsvårdsområde, och det blir 12 à 13 mils längd. För den jägmästare, som då får båda dessa områden, blir avståndet 10, 11 mil i stället för fem. På det sättet skulle de få resa om varandra, så att skogsingenjörerna skulle ha de vita fläckarna, som ligger strödda överallt inne på statsskogarna.

Jag skall inte betunga diskussionen genom att komma med ytterligare siffror, men dessa siffror, som jag anfört, äro enligt min uppfattning alldeles tillräckliga för att visa, att det ur geografisk synpunkt kommer att vidlåda utskottets förslag synnerligen stora olägenheter, och ur kostnadssynpunkt gäller ju detsamma. Det kan inte vara rimligt, att man på det sättet skall organisera skogsförvaltningen, så att dessa båda tjänstemän skola bokstavligen resa om varandra, om varandra i alla dessa snirklar och krokur, som de olika skogsägolotterna i detta avseende förete.

Jag skall, då debatten blivit så lång, avstå från att yttra mig så utförligt som jag från början tänkt om denna sak. Men jag ber att få framhålla, att jag tror också, att utskottets förslag medför bestämda olägenheter även med hänsyn till de framtidiga förhållandena här uppe på skogsvårdens område. Hur man än ordnar det, kommer det att bli så, att dessa skogsingenjörer, som få i sin hand att syssla endast med de enskilda skogarna — och det blir, som var och en vet, i den allra största utsträckning fråga om bolagsskogar, ty bolagen rå ju om det övervägande antalet av de enskilda skogarna här uppe — och på vilkas om-

Ang. driftkostnader för statens domäner m. m.

(Forts.)

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.
(Forts.)

döme kommer att bero, i vilken utsträckning skog skall få utstämplas på dessa bolagsskogar och bondeskogar, komma absolut oundvikligen, i den mån tiden går, att känna sig såsom representanter för de enskilda intressena och stå i ett motsatsförhållande till statens jägmästare, vilket kommer att återspegla sig även beträffande den skogsvårdspolitik de komma att företräda. Jag är för min del ytterligt rädd för att man här genom att införa skogsingenjörerna skapar en stab av tjänstemän, som komma att känna sig såsom bolagens tjänstemän i stället för att känna sig som statens tjänstemän. Ni kunna vara övertygade, mina herrar, om att, ifall utskottets förslag här skulle segra, kommer man att få erfaras, att jag i detta avseende icke har spått oriktigt med hänsyn till den framtida utvecklingen.

Herr talman! Jag skall be att härmed för min del få yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen, och jag vill endast tillägga med anledning av den tanke herr Tamm var inne på, nämligen att det inte skulle bli gemensam votering, att utskottet i detta avseende endast har att följa sin grundlagsenliga plikt att föreslå gemensam votering. Statsutskottet har alltid handlat så i sådana frågor som denna, och det är också jordbruksutskottets skyldighet att göra så, och man bör väl icke räkna med, att utskottet kommer att handla grundlagsstridigt.

Herr *Olausson* instämde häruti.

Herr *Hamilton*: Herr talman! De, som anslutit sig till den s. k. geografiska indelningsprincipen eller till reservanternas förslag, ha — synes det mig — utgått ifrån en fullständigt oriktig förutsättning, nämligen den, att jägmästarens och skogsingenjörrens arbete skulle vara lika. Det är emellertid en stor skillnad på deras arbete. Jägmästaren skall vara revirförvaltare å och sköta statens skogar, vara ledare för denna förvaltning, han skall se till att staten får inkomster av skogarna och, hoppas jag, även i Norrland kunna åstadkomma en intensivare drift av skogarna än nu är fallet. Men han skall icke allenast verka på så sätt, utan därjämte vara arbetsledare för en antagligen rätt stor arbetarstam. Skogsingenjören däremot skall vara en rådgivare för den enskilda skogsägaren, på skogsvårdens område intaga samma ställning som jordbrukskonsulenten i närvarande stund gör på jordbrukets. Men att sätta jägmästaren till denna konsulterande verksamhet vore ungefär detsamma som att inom jordbruket anförtro åt domänintendenten att sköta befattningen såsom hushållningssällskapens jordbrukskonsulent. De herrar, som nu hålla på den geografiska indelningen, tyckas ha den uppfattningen, att statens skogsförvaltning skall handhavas som hittills skett. Det är emellertid ingalunda meningen. En intensivare skötsel bör åstadkommas och skogsmarkens produktionsförmåga uppdrivas, ty hittills har skötseln varit dålig, det veta vi alla.

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.
(Forts.)

Jag klandrar emellertid icke skogsvårdspersonalen härför, ty den har varit för fåtalig. Jag har också den uppfattningen, att därest jägmästarna skulle sköta de enskilda skogarna, komme statsskogarna att vanvårdas, och jag har fått bekräftelse på denna uppfattning just av den sakkunskap, som nu kommit till synes, då herr Holm här talade. Han anförde nämligen, att $\frac{3}{4}$ av jägmästarens tid åtgår för skötsel av de enskilda skogarna. Det är ungefär vad en jägmästare yttrade för mig en gång, då jag vandrade uppe i norrlandsskogarna. Han sade: » $\frac{2}{3}$ av min tid går åt till skötseln av de enskilda skogarna, och hur vill man då att jag skall kunna sköta statens skogar?» Skola statens skogar i Norrland kunna skötas ordentligt, måste jägmästarna nedlägga hela sitt arbete och intresse på skötseln av statsskogarna. Har man en gemensam person att utföra båda dessa uppgifter, skall man antingen försumma statsskogarna eller också de enskilda skogarna, och vad skola de enskilda skogsägarna säga, om de få vänta i årtal på att få skogsindelningar till stånd och på att få virke utstämplat. De skola naturligtvis bli missbelättna och klaga över, att jägmästaren endast sköter statens men icke de enskildas skogar. Nu är det möjligt, att skogsingenjörerna bli för få. Ja, då får man i en framtid öka deras antal. Det kan bli behöfligt med hänsyn till de enskilda skogarna. Men ännu är det dock icke erforderligt, och man får hoppas, att skogsingenjörerna, om de få ägna hela sin tid åt dessa enskilda skogars skötsel, komma att kunna fylla sin uppgift.

Jag har, såsom framgår av detta betänkande, icke deltagit i utskottets beslut, då jag varit upptagen i annat utskott, men ber jag nu få ansluta mig till den uppfattning, som utskottet har uttalat, jag gör det på grund av den erfarenhet, som jag under tre års tid vunnit såsom ordförande i en skogskommitté, visserligen i södra Sverige, men jag har därunder fått inrikta min uppmärksamhet även på hur det går till i Norrland. Jag yrkar således bifall till utskottets förslag.

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Endast några få ord! Från en del Ortsrepresentanter har den uppfattningen gjorts gällande, att orsaken till, att man skulle vilja åstadkomma denna uppdelning efter *arten* av skogsarbetet skulle vara den, att en hel del av jägmästarna icke står i riktigt god ställning i förhållande till befolkningen där uppe i Norrbotten och Västerbotten. Man har därför utgått ifrån, att när man nu skapar nya tjänstemän, tjänstemän av annan art, skulle detta kunna leda till, att dessa nya tjänstemän skulle bli sedda med blidare ögon av befolkningen. Jag vill då emot detta säga, att artskillnaden mellan dessa nya tjänstemän och jägmästarna dock icke är så betydlig. Det är ju nämligen så, att dessa nya skogsingenjörer skola vara personer med samma utbildning och samma åskådning som de gamla tjänstemännen, och det skall ju till och med ställas på det sättet, att det skall finnas möjligheter att

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.
(Forts.)

befordras från den ena verksamhetsgrenen till den andra. Det skulle alltså icke bli två skilda kårer, utan det skulle finnas tillfälle att gå över från den ena kåren till den andra. Detta anser jag vara synpunkter, som böra beaktas vid behandlingen av denna fråga.

Vidare skulle jag vilja säga, att jag antar, att, om den geografiska uppdelningen blir antagen, att det då är domänstyrelsens mening att man — vid en eventuell befordran eller i allmänhet då det gäller vägandet av den ene eller den andre tjänstemannens meriter — skall fästa lika stort avseende vid, om en sådan skogsstatstjänsteman har skött den enskilda skogen väl, som om han har skött statens skog väl. Jag utgår ifrån denna förutsättning. Det är också ett av de skäl, som gjort, att jag för min del har ställt mig på den s. k. geografiska uppdelningen.

Jag skulle emellertid för min ståndpunkt vilja i korthet anföra ytterligare ett skäl, som synes mig vara av stor betydelse, och det har avseende å kontrollen över virke, som forslas till vattendrag eller till järnvägsstation där ju en andra kontrollering i allmänhet äger rum. Ifall det vid ett vattendrag ligger eller till detta vattendrag skall forslas timmer ifrån både statsskogar och enskilda skogar, då skall, om man nu följer den s. k. artuppdelningsprincipen, bevakningspersonal av bägge slagena resa dit, d. v. s. både tillsyningsmän och kronojägare på en gång. Det blir alltså dubbla resor icke blott för jägmästare och skogsingenjörer, utan det blir också i allmänhet dubbla resor för hela denna bevakande personal. Detta har också en mycket stor betydelse för bedömande av denna sak. Hänsynstagande till ett sådant faktum motiverar efter min uppfattning starkt, att man går fram på den geografiska skogsorganisationsprincipen i stället för på den andra.

Vidare skulle jag vilja säga, att det dock är ganska märkvärdigt med utskottets majoritet, ty när det gäller överjägmästarna, d. v. s. den allra högsta graden, har man ansett sig böra släppa artskillnadsprincipen och övergå till den geografiska principen. Man har alltså icke varit konsekvent hela vägen igenom utan ansett sig vara tvungen att släppa den princip, man ifrån början hållit på.

Slutligen skulle jag vilja framhålla — såsom några talare här redan gjort — att reservanternas förslag, som går fram på den geografiska linjen, medför dock en minskning i kostnaderna med 7,000 kronor. Det kan ha sin betydelse även det. Det blir dock i alla fall en mycket betydlig utökning av kostnaderna, även om man går på reservanternas linje och tillämpandet av artskillnadsprincipen inbjuder säkerligen till ännu större ökning i framtiden. För min del vill jag i förbigående säga, att jag icke varit övertygad, om man icke skulle kunnat göra en hel del av dessa tjänstemän till tjänstemän i en lägre ställning. Här har man nu däremot kanske framkallat ett alltför stort antal tjänstemän av högre grad.

Med anledning av vad jag nu sagt, skall jag be att få yrka bifall till reservanternas förslag, d. v. s. till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

*Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.*

(Forts.)

Herr vice talmannen D. P e r s s o n: Herr talman, jag begärde ordet med anledning av herr Rydén's yttrande, dock icke så mycket med anledning av dess sakliga innehåll, ty det har jag redan sökt bemöta i mitt första anförande. Jag förstod så innerligen väl, att han såsom gammal skolläroare skulle hänvisa till kartan, så att jag visste på förhand mycket väl, hur han skulle komma att lägga sitt anförande. Och herr Rydén får ursäkta, om vi, som äro födda och bo i Norrland eller i en del av landet, som ligger något närmare Norrland, våga upptaga en liten tävlan med honom ifråga om känne- domen om förhållandena därstädes. Jag vill alls icke bestrida, att herr Rydén under sin resa däruppe — jag tror, att den omfattade en tid av närmare en hel vecka — också har skaffat sig en grundlig kännedom om förhållandena, men det oaktat anse vi, att icke heller vi äro fullständigt främmande för förhållandena i Norrland.

Herr Rydén försökte skrämman oss med att tala om bolagen. Det är en synpunkt, som man kan framhålla, men jag skulle bara hemställa till herr Rydén, huruvida han anser, att det skulle bli lättare för bönderna, om staten, bolagen och bönderna skulle ha samma tjänstemän, eller om vi skulle få särskilda tjänstemän för staten och enskilda skogsägare, så att icke så många skulle slitas om en och samma tjänsteman.

Man har också velat skrämman oss för kostnaderna och anført, att ett bifall till utskottets förslag skulle medföra en kostnad av 7,000 kronor mera än ett bifall till reservationen. För detta skäl får jag säga, att jag är fullkomligt immun. Jag känner det icke så i denna fråga, oaktat jag gärna vill vara med om sparsamhets- synpunkten. Men då jag är övertygad om att ett bifall till utskottets förslag sparar hundratusentals kronor åt både staten och enskilda, då man därigenom får bättre skogsvård, då drar jag mig icke för en kostnad, även om den går på 7,000 kronor. Detta om den saken.

När sedan herr Rydén skulle bemöta herr Tamms funderingar, om något tvivel skulle kunna uppstå, huruvida icke gemensam vote- ring skulle komma till stånd, avfärdade herr Rydén detta tvivels- mål med att säga, att han hoppades och vore övertygad, att jord- bruksutskottet skulle göra sin skyldighet och fullgöra sin grundlags- enliga plikt och föreslå gemensam votering. Det var sålunda en hänvisning, en viss antydning, som om detta skulle bero på jordbruks- utskottet. Jag ber då att få erinra herr Rydén om vad som in- träffade så sent som år 1913, då det var fråga om 15,000-kronors- anslaget såsom bidrag till rättshjälp åt åborna. Då föreslog jord- bruksutskottet, att gemensam votering skulle anställas i frågan — och jag anser fortfarande, att jordbruksutskottet handlade fullkom- ligt grundlagsenligt — men första kammaren avtog det oaktat detta förslag. Jag vill med detta ha sagt, att det är ingalunda

Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.
(Forts.)

givet, att en gemensam votering kommer till stånd, därför att jordbruksutskottet sin grundlagsenliga plikt likmätigt föreslår en sådan. Jag tror icke, att första kammaren i detta fall avslår gemensam votering, men jag vill bara säga det, att icke bör herr Rydén draga i tvivelsmål, att icke jordbruksutskottet såsom sådant skulle vilja föreslå en gemensam votering.

Herr Lindman: Herr talman! Gentemot den siste ärade talaren skulle jag vilja säga, att jag tror, att det är synnerligen klokt att studera kartan, när man går att bedöma dessa frågor. Det förefaller mig, som om utskottets ärade ordförande icke gjort detta tillräckligt, ty särskilt ett studium av kartan synes mig vara det, som ger så betecknande utslag, när man skall bedöma denna saken. Det låter visserligen bra, då man sagt, att man skulle uppdelat arbetet efter dess art, och det låter ju bestickande nog, att den ena sortens tjänstemän skola sköta statens skogar och den andra handha vad som erfordras för de enskilda skogarnas skötsel. Men man får icke låta sig hänföras till att lägga hela skogsvården i Lappmarken efter samma måttstock såsom ordföranden i skogsvårds-kommittén för de södra delarna av Sverige ville göra, enligt vad han nyss yttrade, ty förhållandena äro mycket olika. Kartan visar, — här äro några kartor bifogade propositionen och det sitter ju också en på väggen — huru statens och de enskildas skogar ligga blandade om varandra i stor utsträckning. Läger man härtill de stora distanserna, kan man tänka sig, att det icke vore så synnerligen praktiskt ordnat, om dessa olika sorters tjänstemän skulle resa om varandra från den ena ändan av distriktet till den andra, vilket tager synnerligen lång tid, oavsett de kostnader, det medför.

Vad är det här fråga om? Jo det är fråga om att täcka lappmarkerna med två olika slags områdesnät, dels ett skogsvårdsområdesnät med dessa skogsingenjörer och dels ett statsrevirnät med dessa jägmästare. Detta synes mig icke praktiskt, och utskottet har ej heller kunnat in i det sista fullfölja denna princip, ty utskottet har funnit, att det blev alldeles för galet i vissa fall och har måst taga bort fyra revir, där man sålunda får gå på samma linje som Kungl. Maj:t.

Viktigare än detta är dock att skogsingenjörerna ej kunna beredas sysselsättning om vintrarna.

Därtill vill jag ytterligare framhålla en annan viktig synpunkt, nämligen huru dessa tjänstemäns ställning kommer att bli. Herrarna må tänka sig, att dessa skogsingenjörer, som skulle sköta de enskilda skogarna få ett ensidigt arbete, och komma alldeles bort ifrån revirskötsel, komma bort ifrån allt, som har att göra med utdrivning av timmer, med försäljning av virke och med en del sådana saker, som förekomma i ett revir, och de få ett helt annat arbete. Detta arbete blir enformigare. Det kommer att göra dem trötta och kommer icke att kunna i längden hålla uppe intresset på det sätt, som vore önskvärt. Hur blir deras lott sedan? Och vad blir den lott, som tillkommer reviren i södra Sverige? Jo,

när en sådan skogsingenjör under en lång följd av år varit i Lappmarken och kommit in på — låt oss säga — femtioårsåldern, söker han sig söder ut och får ett revir i södra Sverige, sedan han under en lång tid icke haft något med revirskötsel att göra. Enligt min uppfattning är detta varken klokt eller praktiskt och därför är jag av den mening, att Kungl. Maj:ts förslag är att föredraga, i vad det gäller Lappmarken.

*Ang. drift-
kostnader för
statens do-
mäner m. m.
(Forts.)*

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av den lilla avbasning, som vice talmannen gav mig. Jag får bara säga i all korthet, att jag är så uppfylld av vördnad för jordbruksutskottets ledamöter i denna kammare och enkannerligen dess ordförande, så att jag skulle icke ett ögonblick betvivlat, att icke det skulle göra sin plikt ifråga om att föreslå gemensam votering, men anledningen till att jag berörde detta spörsmål är den, att här har i dag i kammaren i bankarna bedrivits en agitation hela förmiddagen, i vilken man förklarat, att hela ärendet kommer att falla, i den händelse man här stannade i olika beslut; och det var även för att få fram från utskottets ordförande ett bestämt uttalande, som slog ihjäl den rövarhistorien, som jag fört den frågan på tal.

Slutligen skulle jag vilja säga herr vice talmannen, att jag tror i likhet med herr Lindman, att om jordbruksutskottet icke visat denna suveräna missaktning för studium av kartan, hade förvisso icke dess beslut och förslag kommit att gå i den riktning, som det nu gör. Och hade jag lyckats förmå hela kammaren att samlas framme vid kartan, är jag alldeles säker, att dess beslut komme att fattas i överensstämmelse med det, som i detta hänseende är det riktiga, nämligen att göra reviren måttligt stora, så att en enda människa kan hinna med dem, och icke lägga ut dem till 13, 17, 18 à 20 kvadratmil, som en enda person skall ha att fara över. Han kan nästan icke hinna det under hela sitt liv, ifall man tänker sig, att han skall besöka de olika skogsbestånden inom distriktet.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 62 med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Ang. drift-
kostnader för
statens dö-
männer m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan oförändrad.

Voteringen utvisade 142 ja mot 66 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 6.

Vidare föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder för skyddande av de på rekognitionshemman och under bruk skatteköpta hemman befintliga och förutvarande åbors och lägenhetsinnehavares rättigheter m. m.; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 7.

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 66, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående överarbetning och revision av vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéernas förslag m. m.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft nedan omförmälda inom riksdagen väckta och till utskottets förberedande behandling hänvisade motioner, nämligen

inom andra kammaren:

nr 62, av herr *Palmstierna*, varuti hemställts, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville genom tillsättande av en särskild beredning underkasta den del av det betänkande, vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéerna avgivit den 17 december 1910, som anginge den lukrativa vattenrätten, sådan omprövning, att ärendet, innan det förelades riksdagen, blivit föremål för allsidig och omsorgsfull behandling från olika synpunkter, i avsikt att därigenom såväl betrygga ett behörigt tillgodoseende av de olika behov, vilka vore förbundna med kraftproduktionen, som att tillvarataga de samhällseliga intressen, vilka borde vara bestämmande för den blivande vattenrättslagstiftningen; och

nr 137, av herr *Lindhagen*, som yrkat, 1) att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville genom tillkallade sakkunnige eller annorledes för tillgodoseende av alla berättigade intressen verkställa en överarbetning och allsidig revision av kommitterades förslag till

vattenrättslag eller åtminstone av dess bestämmelser om den lukrativa vattenrätten, innan frågan framlades för riksdagen; 2) att riksdagen, i avvaktan på definitivt förslag till ny vattenrättslagstiftning, ville för sin del besluta i § 8 av lagen den 30 december 1880 angående jordägares rätt över vattnet å hans grund införa uttryckligt stadgande därom, att tillstånd till överbyggande av kungsådra skulle meddelas endast på viss tid ej överstigande 40 år samt en skäligen avgift bestämmas för den upplåtna vattenkraften; eller, om detta ej ansåges böra bifallas, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t omedelbarligen anhålla, att vid meddelande av koncession för överbyggande av kungsådra sådana bestämmelser, som i motionen angivits måtte inflyta bland koncessionsvillkoren; samt

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommis-
sionens för-
slag m. m.

(Forts.)

inom första kammaren:

nr 40, av herr *Pers*, med hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framställa önskvärdheten därav, att vid skeende större vattenregleringar jordbrukarne tillförsäkrades sakkunnig och kostnadsfri rättshjälp; samt att vid dessa tillfällen staten tillförsäkrade sig och vederbörande kommuner så stor andel av det genom regleringen tillskapade värdet, att stat och vederbörande kommuner eller andra samfälligheter kunde träffa anordningar att motverka och gottgöra de risker och tillfredsställa de berättigade krav av olika slag, förutsedda eller icke förutsedda, som kunde uppstå genom dessa regleringar; och

nr 41, av herr *Ingeström*, med yrkande att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möjligt behagade utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till bestämmelser dels om skyldighet för den, som sökte tillstånd till vattenuppdämning, att, där en del av en fastighet till följd av uppdämningar sattes under vatten eller eljest skadades samt återstoden av fastigheten bleve för ägaren eller innehavaren onyttig, på yrkande av jordägaren gälda ersättning jämväl för sagda återstod eller skadan därå efter samma grunder, som vore stadgade i fråga om förstnämnda del, så ock gottgöra annan skada eller förlust, som genom uppdämningen tillfogades jordägaren, dels ock att i dylika mål sökande, ändå att han saken vunne, skulle vara skyldig gälda all den kostnad vederparten finge vidkännas för sin inställelse vid första rätt samt i övrigt för bevakande och utförande av sin talan därstädes, häri inbegripet vad vederparten skäligen utgivit för sakkunnig utredning i målet.

Utskottet hemställde,

a) att herr *Lindhagens* under punkt 1) i hans förevarande motion framställda yrkande icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att herr *Palmstiernas* ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

c) att den av herr *Pers* väckta motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

d) att den av herr *Ingeström* väckta motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommit-
téernas för-
slag m. m.
(Forts.)

e) att icke heller herr Lindhagens under punkt 2) i hans motion gjorda yrkande måtte vinna riksdagens bifall.

Reservationer hade likväl avgivits:

beträffande utskottets hemställan i dess helhet av herrar vice talmannen *D. Persson*, *P. A. Petersson*, *Holmquist*, *Hellström* och *Olausson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte i anledning av herr Lindhagens under punkt 1) gjorda hemställan samt herrar Palmstierna, Pers' och Ingeströms förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1:o att Kungl. Maj:t vid utarbetande av förslag till ny vattenlagstiftning, om vars snara framläggande riksdagen hyste förhoppning, täcktes taga under övervägande, huruvida icke, beträffande den lukrativa vattenrätten, ej mindre de samhällliga intressena än även den jordbrukande befolkningens berättigade önskemål borde beaktas i högre grad än som skett uti vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéernas förslag till ny vattenlag; och

2:o att Kungl. Maj:t likaledes måtte taga under omprövning, huruvida och under vilka förutsättningar fri rättshjälp i vattenrättsliga mål skulle kunna genom statens försorg eller annorledes beredas part, som därav kunde vara i behov, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av en sådan omprövning kunde föranledas; samt

B) att herr Lindhagens under punkt 2) av hans förevarande motion framställda yrkande icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

i avseende å utskottets under a)—d) upptagna förslag av herrar *Linders*, *Sjöblom* och *Hage*, vilka biträtt den i ovanberörda reservation under A) gjorda hemställan; samt

i fråga om utskottets hemställan under e)

av herr *Hage*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av herr Lindhagens under punkt 2) gjorda hemställan, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vid meddelande av koncession för överbyggande av kungsådra låta följande bestämmelser inflyta i koncessionsbestämmelserna, nämligen dels att tillstånd till överbyggande ej måtte få ske för längre tid än 40 år, dels att skälig koncessionsavgift eller ersättning till staten i en eller annan form måtte bestämmas för den upplåtna vattenkraften; och

av herrar *Linders* och *Sjöblom*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr vice talmannen *D. Persson*: Herr talman! På grund av de skäl, som äro anförda i den av mig m. fl. avgivna reservationen, skall jag be att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till nämnda reservation.

Herr *Lübeck*: Herr talman, mina herrar! Då denna fråga nu för första gången blivit föremål för sakbehandling från

jordbruksutskottets sida, tror jag, att det är nödvändigt att, ehuru tiden är knapp, ägna densamma en något mera ingående uppmärksamhet.

Jag ber då till en början få med tillfredsställelse konstatera, att även huvudreservanterna ha uttalat, att denna fråga borde bliva föremål för en skyndsam lösning från riksdagens sida och att sålunda reservanterna i detta avseende ställt sig på samma ståndpunkt, som Kungl. Maj:t hävdade i trontalet. Det torde icke heller kunna råda mer än en mening om, att den kris, som för närvarande går över landet, mer än någonsin påvisat nödvändigheten av, att vattenrättsfrågan bringas till en lösning, på det att vår industri icke måtte, såsom nu skett under det gångna året, bliva lidande på grund av såväl kolbrist som vattenbrist.

Jag ber att få erinra kammaren därom, att den svenska vattenkraftindustrien, som under gångna tider haft en relativt storartad utveckling att uppvisa, hittills alltid kunnat stödja denna utveckling på fri äganderätt till kraftkällan. Ju mera emellertid svårigheterna för vattenkraftindustrien vuxit, dess mer har också det politiska intresse vuxit, som velat ha till stånd en annan ordning i detta avseende.

Man har då för en sådan ändring anfört åtskilliga skäl, som jag för min del icke har kunnat finna vara hållbara ur praktisk synpunkt. Man har talat om, att det skulle råda en mycket stor *spekulation* i vattenfall och att detta måste förhindras. Detta påstående kunde äga sin giltighet för tio år sedan, då det faktiskt var ett slags överspekulation i vattenfall, som emellertid tog ett mycket hastigt slut. Jag tror mig våga det påståendet, att det icke finnes många människor i detta land, som blivit rika på en vattenfallsspekulation, men för många har den varit till mycket stor misräkning. Orsaken härtill skall jag nu icke närmare ingå på, men vill dock peka på det förhållandet, att under de sista fem åren ångkrafttekniken gått framåt på ett sätt, som man för tio år sedan ingalunda kunde ana. En följd därav har ock blivit, att vattenkraften på en mångfald områden blivit fullkomligt utträngd av bränslekraften även i detta land, där det finnes så gott om vattenkraft. Jag vill även erinra därom, att något *utländskt* inflytande på Sveriges vattenkraft icke kan påvisas praktiskt taget. Enligt ett överslag, som jag för någon tid sedan gjorde angående denna sak, skulle omkring 5 procent av alla i landet utnyttjade vattenfall stå under utländskt inflytande, vilket endast motsvarar omkring 1 procent av hela landets tillgång på vattenkraft. Det har också i den argumentation, som drivits på detta område, framkastats en antydning om, att man måtte se till, att icke vår vattenkraft *exporteras* från landet. Ja, där ser man verkligen blomman av den sortens bevisföring, som ovillkorligen skall låna sina skäl från utlandet. I utlandet har det nämligen på många håll varit en brännande fråga, att hindra export av vattenkraft från landet.

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.
(Forts.)

Men huru man här hos oss kan anse sig böra komma med ett sådant skäl, står för mig såsom något fullkomligt oförklarligt. Norge och Finland önska ingenting av vår vattenkraft; de ha själva alldeles tillräckligt med lika god och även bättre vattenkraft, än vad vi kunna erbjuda, och den export av vattenkraft, som kan bedrivas söderut, över Öresund, är av naturliga skäl mycket begränsad både till tiden och omfattningen.

När jag nu ber att med några ord få beröra en del detaljer i reservationen, skall jag först börja med reservationen i den del, som rör herr Lindhagens yrkande om en fyrtioårig koncessionsstid för vattenkraftsanläggningar redan under nuvarande förhållanden, d. v. s. redan innan den tillämnade nya vattenlagen trätt i kraft. Beträffande detta yrkande ha de liberala reservanterna påpekat, att de icke finna sig övertygade om behovet ur kungsådrens intressesynpunkt av ytterligare skärpta koncessionsvillkor, eller överbyggnadsvillkor, under nuvarande förhållanden. Till detta de liberala reservanternas avståndstagande skall jag be att få foga ett par ord. Det skall icke falla mig in — jag är icke heller kompetent därtill — att här ingå på vad kungsådren *rättsligen* innebär, men jag tillåter mig erinra om vad som i denna kammare för några år sedan yttrades av sedermera justitieministern Sandström. Han framhöll, att de flesta av de främsta jurister hyste den uppfattningen, att med kungsådra *icke* var förbunden någon statens äganderätt till vattnet i kungsådra. Detta hans uttalande gav visserligen herr Lindhagen anledning att då uttala, att han tydligen icke räknades till de »flesta och främsta» juristerna. Det är nu en sak, varom jag i det sammanhang uttalandet framkom, icke kan uttala något ömdöme. Men jag skulle vilja framhålla, att herr Lindhagen i den mycket utförliga motion, som han i år avgivit i detta ämne, icke lämnat något som helst sakligt bidrag till rättsfrågans belysning. Däremot har herr Lindhagen funnit sig böra markera, att förhållandet i alla fall vore det, att staten hade i sin *makt* att vidtaga vissa åtgärder på grund av de bestämmelser, som Kungl. Maj:t skulle utfärda i samband med kungsådra, och då var det icke vidare, än att staten utövade denna *makt*.

I anledning av denna maktfilosofi från herr Lindhagens sida skall jag endast be att få erinra om vad Gustav Sundbärg uttalat i en av sina aforismer, där han nämligen säger: »En mörk skugga på vårt politiska liv är den fullkomliga sorglöshet, ja, ej sällan skadeglädje», — jag ber att få påpeka, att jag icke åberopar ordet skadeglädje i detta sammanhang — »varmed man oupphörligt oroar affärsföretag, som haft den olyckan att bli va beroende av svenska staten.»

Ur praktisk synpunkt har emellertid herr Lindhagen anfört ett skäl, som för många kanske kan förefalla nog så plausibelt. Herr Lindhagen säger nämligen, att det är icke så farligt med detta skrik om, att en koncessionsbegränsning skulle medföra så stora olägenheter för vattenkraftindustrin. Man har ju sett,

säger herr Lindhagen, att när den fyrtyoåriga koncessionen för kraftledningar skulle införas, var det samma skrik, men det har sedermera visat sig, att det i alla fall gått mycket bra. Med anledning av detta uttalande vill jag endast påpeka, att när denna fyrtyoåriga koncessionstid införts, har man nog på kraftindustrihåll icke ansett, att detta skulle vara förbundet med några ekonomiska restriktioner, utan att det var en teknisk revision som man därmed avsåg att möjliggöra, och detta har man litat på. Vidare måste man komma ihåg, att det icke, formellt och reellt, är detsamma att bygga en vattenkraftstation, där man grundar sig på äganderätt till kraftkällan, som att bygga en kraftledning, där man går fram med två tomma händer och får rättighet av Kungl. Maj:t att framdraga ledning. Jag vill även framhålla, att den elektriska kraftkommittén, vars betänkande nyligen blivit framlagt, kraftigt betonat nödvändigheten av att avlösa denna fyrtyoåriga koncessionstid för kraftledningar med något annat, nämligen med ett reglerande efter hand av uppträdande förhållanden. Denna kommitténs mening har visserligen icke biträtts av några reservanter inom kommittén, men även dessa reservanter ha dock pekat på önskvärldheten och nödvändigheten av att förlänga den fyrtyoåriga koncessionstiden till 60 år.

När man här talar om en fyrtyoårig koncessionstid för kraftledningar och huru bra detta gått, borde man också erinra sig, huru frågan om upplåtelse av de norrländska vattenfallen behandlats här i riksdagen. Till en början framlade särskilda kommitterade förslag om att upplåta dessa vattenfall på fyrtio år, just därför att kraftledningar koncessionerades på samma tid. När riksdagen första gången fattade beslut i frågan bestämde riksdagen med avseende å dessa vattenfall en koncessionstid av 50 å 55 år; följande året var riksdagen färdig att öka denna koncessionstid till 60 å 65 år och i vissa fall till 75 år, och nu föreligger på kamrarnas bord ett förslag att ytterligare öka koncessionstiden. Jag tror följaktligen, att man bör gå fram med en viss försiktighet, när man drar upp paralleller på detta område.

När jag sedan ber att med några ord få beröra vissa särskilda punkter i den liberala reservationen, vill jag först framhålla, att man efter den icke så litet anspråksfulla inledning, varmed denna reservation har försetts, hade väntat, att man där skulle få en mera saklig behandling, än vad som kommit frågan till del. Tyvärr måste jag säga, att denna behandling enligt mitt förmodande blivit synnerligen ytlig och att den därtill är icke så litet orättvis och ensidig.

Den liberala reservationen börjar med att framhålla, att den nya vattenlagen främst åsyftar att förbättra vattendragens tillgodogörande för kraftändamål. Redan detta är enligt min mening en sanning med modifikation. Den nya vattenlagen kommer att på många områden medföra högst avsevärda förbättringar, och det är kanske på dessa områden väl så stora fördelar att vinna

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ens förslag m. m.
(Forts.)

*Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag n. n.*

(Forts.)

av densamma, för samfärdsel, flottnig och fiske och kanske icke minst jordbruket. Nu har emellertid den liberala reservationen velat få fram, att det skulle råda ett starkt motsatsförhållande mellan vattenkraftindustrien och jordbruket; denna synpunkt är den huvudsakliga och en stor del av reservationen har ägnats densamma. Jag ber att för min del få bestämt bestrida, att något sådant motsatsförhållande kan anses råda och jag vågar tro, att förståelsen för jordbrukets och industriens, kanske främst vattenkraftindustriens beroende av varandra och för nödvändigheten för landet, att dessa båda näringar kunna utvecklas i ömsesidig tillit, är i stark tillväxt i vårt land, ehuru detta icke på något sätt kommit till uttryck i den liberala reservationen. Jag ber blott att få påpeka, hurusom jordbrukets maskinella utrustning på senare år tagit stark fart, hurusom den elektriska drivkraften blivit alltmera allmän inom jordbruket och hurusom kraftiga ansträngningar göras för att ytterligare utöka denna användning av den elektriska drivkraften. I detta syfte föreligger nu på kammarens bord en motion av herr Ingeström angående vidtagandet av vissa åtgärder från statens sida, och jag vill begagna tillfället att uttala den förvissningen, att denna motion vinner andra kammarens bifall, liksom den redan bifallits av första kammaren.

Jag erinrar vidare om den tillverkning av konstgjorda gödningsämnen, som den moderna elektrokemiska industrien numera bedriver och varigenom det kan bliva möjligt för oss att bliva oberoende av tillförseln av utländska gödningsämnen. Slutligen vill jag även erinra om den allmänna stegring av jordbrukets avsättningsmöjligheter, som industriens utveckling visat sig medföra. När jag här säger industrien, tror jag, som sagt, att man icke minst kan hänföra detta till vattenkraftindustrien och kanske särskilt till de vattenregleringar, som för vattenkraftindustrien ofta äro så nödvändiga. Dessa regleringar åsyfta ju att åstadkomma en jämn industridrift, och denna jämna industridrift åstadkommer i sin tur stadga på arbetsmarknaden, icke minst till nytta därigenom, att det sedermera icke nödvändiggöres för industrien att taga armar från jordbruket under sommarsäsongen, när det är för jordbruket som mest behöfligt att ha denna hjälp.

När reservanterna vidare kraftigt synas vilja göra gällande, att jordbruket är i så hög grad beroende av de vattenregleringar, som det här är fråga om, vill jag bestrida även riktigheten av detta förhållande. Reservanternas uttalande skulle nära nog kunna komma en att förmoda, att hela Sveriges jordbruk skulle lida fara att förgås, om denna vattenlag skulle komma till stånd. Jag ber att få nämna, att enligt en verkställd överslagsberäkning det kan röra sig om ungefär en tusendel av Sveriges öppna jord, då samtliga Sveriges vattendrag i framtiden blivit reglerade för kraftändamål. När herrarna närmare taga del av denna fråga, vilket icke kan ske nu, men någon gång framdeles, ber jag er ihågkomma detta, på det ni skola få en riktigare syn på denna

frågas rätta dimensioner; en sådan får man nämligen icke, om man läser den liberala reservationen.

De liberala reservanterna ha, som sagt, här ingått på åtskilliga detaljer, där de försökt visa, hurusom vattenkraftindustrien blir tillgodosedd genom den nya lagen, medan däremot jordbruket får sitta emellan. Jag ber dock att få framhålla, att vattenkraftindustrien icke skulle genom den nya lagstiftningen ur ekonomisk synpunkt försättas i bättre läge, än vad redan nu gällande lagstiftning inrymmer åt jordbruket, när det gäller vattenregleringsföretag. Jag instämmer gärna i vad de liberala reservanterna uttala om det betydelsefulla i jordens uppodling, men när de liberala reservanterna sedan tillägga, att jordbruket icke bör få sättas i klämma för »första bästa konkurrerande industriintresse, som representerar en större kapitalbildningsförmåga», är detta en vilseledande framställning av förhållandena. Vad man kan begära är väl ändock, att vattenkraften såsom naturtillgång icke blir ställd i någon lägre klass än jordbruket, ej minst med hänsyn därtill, att, såsom jag nyss nämnde, det är en så ofantligt liten del av Sveriges jord, som över huvud kan beröras av dessa regleringsföretag.

Det är icke heller jämfört med gällande lagstiftning någon så stor förändring i fråga om skada å jordbruk, som det nya förslaget innebär. Visserligen är det nu så, att man enligt lagens bokstav får skada endast jorden och icke byggnader, men man kan dock åstadkomma en uppdämning, som på enstaka ställen kan försätta en byggnad på t. ex. en bergknalle i den belägenheten, att all dithörande jord blir översvämmad och endast byggnaden står kvar. Den praktiska konsekvensen därav blir uppenbarligen, att även skada å byggnader borde enligt den nuvarande lagen tolereras, om det också icke framgår av lagens bokstav. Detta har det nya lagförslaget satt på papperet, då det ju måste anses så gott som självklart.

Vidare har utskottet befarat att lagen skulle, såsom herr Lindhagen uttrycker sig, mekanisera förhållandena genom att förklara, att där nyttan är dubbel mot skadan, en viss vattenreglering kan få genomföras. Jag tillåter mig att i detta sammanhang ånyo erinra därom, att när det gäller att reglera för jordbruksändamål, för torrläggning av jord, den normen är fastslagen, att där nyttan är dubbel mot skadan, får en viss tvångsåtgärd förekomma. Jag tror för övrigt icke, att om man ser saken rätt och det blir personer, som klokt bedöma den, lagen innebär något mekaniserande av förhållandena, även om man fastslår en dylik norm. Man måste taga hänsyn till, att när det gäller att bedöma nyttan av en vattenreglering, det icke är tillräckligt att räkna med en vinst av så och så många hästkrafter och sedan schablonmässigt antaga vad de kunna vara värda, utan man måste noga beakta, om denna kraftvinst kommer till nytta genast, eller om det kanske tager en mycket lång tid, innan så sker. Beaktar man detta förhållande, får man icke fram någon överskattad

*Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.*

(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.
(Forts.)

nytta av vattenregleringen, och saken kommer icke att innebära något sådant mekaniserande av förhållandena, som herr Lindhagen befarar.

Reservanterna ha uttalat, att förslaget skulle innebära en förbättring i fråga om utnyttjandet av den motliggande sidans andel i strömfallet o. s. v. I detta avseende ber jag endast att få framhålla, att den nuvarande lagstiftningen lämnar ungefär samma rättighet åt fallägaren.

Slutligen ha även reservanterna något berört koncessionsfrågan, varom jag nyss talade, men de göra detta på ett sätt, som man måste kalla minst sagt mystiskt. Reservanterna uttala nämligen, att det icke ingår i utskottets avsikt att i den fråga om omläggning av vår lukrativa vattenrätt, som nu föreligger, fatta ställning till spørsmålet, huruvida ett koncessionssystem i den ena eller andra formen kan eller bör komma till användning i vårt land. I denna fråga, som väl är den viktigaste av alla de spörsmål, som i detta sammanhang föreligga, får således Kungl. Maj:t genom den skrivelse, som de liberala reservanterna åsyfta, icke mycken upplysning. Däremot ha de liberala reservanterna lämnat en, som sagt, mycket ensidig framställning av frågor, där man vet att Kungl. Maj:t redan har saken under övervägande och där jag är övertygad om och delvis även vet, att den beredning, som för närvarande har saken under handläggning, för länge sedan har övervägt de synpunkter, som de liberala reservanterna framdragit.

Jag ber till sist att få för min del betona, att man naturligtvis måste utgå från såsom en given sak, att all både direkt och indirekt skada av en vattenreglering skall till fullo ersättas och att allt möjligt skall i den nya lagen vidtagas för att klargöra den skada, som överhuvud taget kan uppstå vid en vattenreglering. Jag är därvid på det klara med, att vissa jämkningar och förtydliganden i det nu föreliggande lagförslaget kunna i detta sammanhang befinnas önskliga, men jag kan icke inse, att man skulle vinna något genom att nu skriva till Kungl. Maj:t med en så ensidig och oklar motivering som den, de liberala reservanterna i detta syfte framlagt. Då jag därtill måste finna, att denna motivering i den form, vari den framkommit, nära nog måste anses som industrifientlig, kan jag för min del icke heller vara med på reservationens i viss mån moderat formulerade kläm, utan ber, herr talman, att få meddela, att jag för min del kommer att rösta för utskottets förslag och sålunda yrkar avslag å reservationen.

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Denna fråga har blivit mycket ingående behandlad i jordbruksutskottets andra avdelning, där den har förberedande behandlats. Ja, den behandlingen har varit så ingående, skulle jag vilja påstå, att den kan giva anledning till, att man här icke breder ut sig något vidare. Det har där suttit representanter för den åskåd-

ning, herr Lübeck representerar, ja till och med en kommittémedlem från vattenrättskommittén, som alltså representerar i viss utsträckning den uppfattningen, som herr Lübeck fört till tals här i kammaren. Alltså ha skälen för och emot där blivit mycket grundligt stötta och nötta under långa debatter. Jag vill säga, att det då har visat sig vid den behandlingen, att de skäl, som från vänstersynpunkt framförts på denna fråga, verkligen voro mycket starka, särskilt de principiella kraven på att man skulle tillgodose jordägarnas intressen vis a vis vattenkraftskapitalet. Ja, de visade sig verkligen vara så starka, att det höll till och med på att ske ett under i avdelningen. Det var nämligen verkligen så, att det var en högerman, som stod på vippen att gå över på vår ståndpunkt i frågan. Men så småningom tyckte han visst, att han började befinna sig i dåligt sällskap bland oss socialdemokrater, så att han gjorde en liten kovändning, och i den sista voteringen inne i utskottet kommo vi att stå lika många på varje sida, så att det blev lotten som fick avgöra saken. Vi på vänstersidan, kommo sålunda att tillhöra reservanterna.

Ang. vattenrätts- och dikningslagstiftningens kommittéernas förslag m. m.

(Forts.)

För min del har jag tillika med herrar Linders och Sjöblom anslutit mig till den kläm, som de liberala medlemmarna av utskottet förenat sig om. Men vissa delar av den motivering, som ligger till grund för denna kläm, anse vi oss icke kunna gilla. Jag skall dock icke gå in på att närmare utveckla, vilka delar vi icke kunnat ansluta oss till. Det skulle taga för lång tid, utan jag skall endast vid mitt slutyrkande tillåta mig att yrka bifall till reservationens kläm.

För att dock säga några ord med anledning av herr Lübecks anförande, skall jag tillåta mig framhålla, att då han betonade, att det skulle bli endast en tusendedel av Sveriges jord, som skulle komma att beröras av denna lagstiftning, om nämligen alla Sveriges vattenfall skulle utbyggas, så skulle jag mot det vilja säga, att det har dock en stor betydelse, denna frågas lyckliga lösning, för dessa människor, som sitta på den tusendedelen av Sveriges jord. Det kännes nog ganska kännbart för dem, om de också endast representera en tusendedel, om man icke på ett tillfredsställande sätt tillgodoser deras intressen.

Jag tror för min del, att man kan säga, att de, som verkligen vilja i detta fall åstadkomma det mål, varom det så ofta talas från herr Lübecks sida och från dem, som stå på den kanten, att vattnet icke skall rinna obegagnat fram, de böra här gå på reservanternas linje. Och varför det? Jo, därför, att vi ha ju alla klart för oss, att här i denna kammare, i riksdagens andra kammare, ha vi dock en viss makt, när det gäller sådana här lagstiftningsfrågor. Man kan därför säga, att det är bättre, att detta vattenrättslagstiftningsförslag, det är bättre för hela saken, att det blir underkastat en revision, en granskning, med hänsyn till vad som kan gå igenom i andra kammaren. Det är bättre detta och att sedan saken får läggas fram i form av lag-

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

förslag, än om det skall ske på det sättet, att först Kungl. Maj:t tar detta vattenrättslagstiftningsförslag, som här föreligger, kanske med några små ändringar, och gör en kungl. proposition av det, och denna sedan faller i riksdagen och hela frågan skjutes undan. Jag menar, att man vinner fortare det mål, man vill vinna, genom att taga reservationen, d. v. s. att man underkastar detta förslag en revision. Vi ha ju något prejudicerande att peka på. Det har förfarits så med avseende å de processfallen. De ha blivit föremål för en s. k. omarbetning med avseende på upplåtelsevillkor m. m., och herr Lübeck har själv varit med i den beredningen och med näbbar och klor förfäktat den ståndpunkt, han företräder. Man torde kunna hava anledning antaga, att regeringen har vilja att underkasta detta lagförslag en liknande revision och sedan komma fram med förslag i ärendet, då det finnes större möjlighet att förslaget går igenom här i andra kammaren. Jag tror nog, att vi alla ha klart för oss, att, om det icke vidtages stora förändringar i vattenrättskommitténs förslag sådant det föreligger, finnes det icke möjlighet att få igenom det i denna kammare. Med hänsyn därtill tillåter jag mig, herr talman, att för min del yrka bifall till reservationen.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Lübecks yttrande. Jag skall icke i detalj ingå i bemötande av vad han sade, men jag anser mig dock böra säga några ord.

Han har läst reservationen, på det sättet, föreställer jag mig, som om vi reserveranter ville lägga vissa svårigheter i vägen för utbyggandet av Sveriges vattenfall. Det är ett fullkomligt misstag, herr Lübeck, och det kan icke utläsas ur denna reservation, om man läser vad där står. Men vad vi uttalat oss för, det är, att de olika intressena skola avvägas mot varandra, så att det ena intresset icke skulle få nedgöra det andra. Vi anse nämligen, att vattenkraftindustrien och det intresset är fullt berättigat, men vi anse också, att jordbruket och det intresset är lika berättigat. Det är för tillgodoseende av dessa båda intressen, som vi anse, att en revision av vattenrättskommitténs förslag är absolut av behovet påkallad, och detta ha vi givit skäl för i vår reservation, herr Lübeck!

Det är visserligen sant, att jag och flera med mig förli-det år icke vågade oss på en skrivelse till Kungl. Maj:t i denna fråga, men det motiverade vi också klart därmed, att vi icke haft tillräcklig tid att sätta oss in i förslaget, och jag framhöll med mycken skärpa i debatten eller så mycket jag för-mådde, att om vi skulle förorda en överarbetning av förslaget utan att påvisa, i vilken riktning denna överarbetning skulle ske, skulle det kunna uppfattas så, som om de punkter vi icke vidrört skulle av oss godkänts. Nu synes det mig, som om herr Lübeck åtminstone borde erkänna, att vi hava grundligt gått

igenom detta förslag och gjort en allsidig granskning av dess innebörd, och jag får verkligen säga, att jag hade icke väntat mig ett sådant omdöme beträffande denna reservation, som det herr Lübeck gav detsamma. Han säger nämligen, att reservationens inledning är anspråksfull, men att reservationen är ytlig och icke saklig. Jag hoppas, att herr Lübeck är ensam om den uppfattningen.

Jag vill icke taga så mycken ära för den fullständiga utredning, som innehålles i denna reservation, men jag har dock rätt att hänvisa till denna fullständiga utredning, då denna fullständiga granskning ligger såsom grund för den reservation, till vilken jag har anslutit mig. Det är egentligen sekreteraren eller notarien på avdelningen, som nedlagt ett förtjänstfullt arbete, som faktiskt förtjänat ett bättre omdöme, än det herr Lübeck ville giva detsamma.

Nu har herr Lübeck velat bagatellisera påståendet, att Sveriges jord blivit förstörd och lagd under vatten, och han tyckes icke tro så mycket därpå, det var blott en tusendedel, sade han. Jag undrar, vad herr Lübeck skulle säga om vi ville hindra, att en tusendedel av Sveriges vattenfall utnyttjades? Det är dock icke från den synpunkten vi skola se frågan, utan vi måste se denna liksom andra frågor från rättvisans synpunkt, så att alla parterns intressen bli tillgodosedda. Nu tröstar oss herr Lübeck med att den utredning, som pågår, har tagit dessa erinringar i övervägande och beaktat alla de erinringar, som gjorts i reservationen. Det har jag icke hört något om förut, men då måtte utredningsmännen hava en motsatt uppfattning mot herr Lübeck. Ty då han ansåg alla våra erinringar obefogade, hur kan det då vara möjligt att säga, att erinringarna blivit beaktade av utredningen? Jag tror icke det är möjligt för *en* person, hur kunnig och skicklig han än må vara, att så grundligt taga reda på de omständigheter, som inverka på den stora fråga, som här föreligger, att han ensam kan beakta alla dessa synpunkter. Därför ha vi ansett, att erinringar från riksdagen i den riktning, reservationen föreslår, skulle vara högst påkallade, detta icke för att hindra vattenkraftsindustrien utan för att befrämja densamma, men på samma gång för att skydda jordbrukarnas intressen.

Det finnes nog mycket annat och mera, som vore att erinra mot vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéernas förslag, som borde göras till föremål för denna granskning, men som vi icke vidrört i vår reservation. Vi ha egentligen saknat anledning att göra det, emedan de föreliggande motionerna äro inriktade huvudsakligen på den lukrativa vattenrätten. Men det finnes mycket i förslaget om avdikning och avledning av vatten, som ovillkorligen bör tagas i betraktande vid den överarbetning av förslaget, som jag anser vara absolut nödvändig, innan förslaget framlägges för riksdagen, ty eljest kan det gå, som herr Hage påvisade, att man undanskjuter frågan för lång tid

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.
(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommit-
téernas för-
slag m. m.

(Forts.)

framåt, vilket däremot skulle kunna undvikas, om en sådan överarbetning kunde komma till stånd förr.

Jag skall icke trötta kammaren med exempel, men med avseende på dikningslagen skall jag taga fram ett enda exempel för att visa, huru fullständigt kommittén misslyckats att lösa ett mycket viktigt spörsmål enligt min uppfattning. Bland de män, som ha praktisk erfarenhet på området, har det varit en allmän klagan över bestämmelsen i lagen den 20 juni 1879 § 76, som bestämmer sättet för befrielse från kostnaderna i dikningsföretag. Det är nämligen så, att man får vänta ett helt år utöver det år, då dikningsföretaget är färdigt, för att bestämma sig, om man vill deltaga i kostnaderna eller befrias därifrån. Det har gått till så i praktiken, att, om jag får begagna ett vulgärt uttryck, den, som velat deltaga i ett dikningsföretag, stått på lur och sett efter, om han skulle vara med eller icke om företaget. Lyckades företaget, ginge han med, men kunde det förutses, att det skulle misslyckas, så ginge han icke med, och på detta sätt ha de övriga fått bekosta hela företaget, och den person, som stått på lur, har kunnat gå därifrån. Då kommittén arbetade, framhöll jag för en ledamot av kommittén, som också är ledamot av denna kammare, detta, men man kunde icke vinna gehör för dessa synpunkter, varför frågan icke kunde lösas på ett lyckligt och tillfredsställande sätt utan tvärtom. Denna § 76 är av följande lydelse:

»Nu vill den, som enligt 11, 12 eller 26 § är skyldig att deltaga i där nämnda företag, vinna befrielse från sagda skyldighet; avsäga sig då den åtnad, som genom företaget beredes hans jord. Rätt till sådan avsägelse tillkomme dock ej den, som företaget sökt eller enligt 37 § är att såsom sökande anse eller i målet fört talan, som enligt 3 och 15 §§ föranlett större anläggning, än sökanden äskat. Avsägelsen skall, för att giltig anses, sist före utgången av kalenderåret näst efter det, under vilket företaget blev fullbordat, anmälas» o. s. v.

Det har gått på det sättet i många fall i praktiken, att man suttit och väntat, huru företaget skulle utfalla. En sådan person är visserligen skyldig att avstå en viss del av jorden, men det går till på det sättet, att om de andra delägarne i företaget icke lyckas sälja denna jord, så nödgas de uppdelade den emellan sig och då blir den icke till mycken nytta för dem. Nu har kommittén sökt lösa denna fråga på det sättet, att de små delägarne få icke någon rättighet alls att avsäga sig, men de stora delägarna få precis samma rätt att avsäga sig, som innehålles i 1879 års dikningslag § 76. Jag har endast velat påvisa detta för att framhålla, huru nödvändigt det är att en revision av dikningslagen kommer till stånd, detta icke för att hindra företaget men för att skaffa rättvisa åt alla parter, som ha del i dikningsföretaget eller vattenavledningsföretaget och dem som i övrigt beröras av detta företag.

Av dessa skäl har jag ansett en omarbetning påkallad,

och jag skall därför, herr talman, fortfarande be att få yrka bifall till min reservation.

*Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.*

(Forts.)

Herr Lindman: Herr talman! Jag kan icke annat än förundra mig över att den behandling, som dessa motioner i år fått av jordbruksutskottet, är så olik den behandling, som kom dem till del inom fjolårets jordbruksutskott. Förra året uttalade sig utskottet — med instämmande av bland andra utskottets ordförande, som nu är reservant — att utskottet hyste den förväntan, att innan hela lagförslaget bleve slutgiltigt framlagt för riksdagen, det skulle underkastas en saklig och omsorgsfull prövning, så att man skulle vinna säkerhet för att alla de synpunkter, som på frågan inverkade, skulle bliva fullt beaktade. I detta uttalande instämde de personer, som nu stå som reservanter.

Då frågar man sig: vad säga dessa reservanter i år, och vad har föranlett denna deras ändrade ståndpunkt och uppfattning? Jo, säga de, i fjol var det förklarligt, att riksdagen uttalade sig mot en revision av ett förslag, som då var föremål för Kungl. Maj:ts granskning, ty om denna granskning visste man då ingenting, och det var det riktigaste att då icke inlåta sig på någon saklig prövning. Men vad har nu inträffat? Nu förhåller det sig ju så, att detta förslag fortfarande är föremål för granskning av Kungl. Maj:t, och kammaren åtminstone vet icke mera om denna granskning, än kammaren visste i fjol. Då kan man fråga: är det icke i år skäl i att låta bli att inlåta sig på en saklig prövning, innan man fått förslaget i utrett skick? Ja, säger utskottet, alla dessa synpunkter äro riktiga och böra tillmätas en viss betydelse, men nu inträffar det, att utskottet fått kännedom om denna sak, därför att utskottet sysslat med andra frågor, som beröra denna vattenfråga, och detta gör, att reservanterna blivit skickligare och mera lärda i år, och därför ha reservanterna i år trots detta gått in på en detaljgranskning av kommittéförslaget.

Nu frågar man: är detta verkligen ett lyckligt sätt att granska ett lagförslag? Det föreligger ett kommittébetänkande, och då företar sig ett utskott att direkt och utan vidare granska detta kommittébetänkande i detalj och gå igenom det punkt för punkt. Mina herrar, huru kunna vi, som sitta i kammaren, anorlunda än i den mån vi läst betänkandet, äga förmåga att bedöma, i vad avseende kommittéförslaget behöver att ytterligare undergå behandling? Därom känna vi intet. Men trots detta vilja reservanterna, att vi skola säga, att i alla de punkter, som de framlagt, däri instämma vi. För min del anser jag detta vara ett ganska betänkligt sätt att behandla ett ärende.

Jag förstår mycket väl, att vi icke ha mycken tid för debatter dessa sista dagar, och jag skall därför icke gå igenom reservanternas förslag — det har förut gjorts av herr Lübeck — jag skall endast fästa mig vid en punkt, som finnes upptagen

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstif-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

på sid. 28 i betänkandet. Där säges det: »Det ingår icke i utskottets avsikt att, i den ordning frågan om omläggning av vår lukrativa vattenrätt nu föreligger, fatta ställning till spörsmålet, huruvida ett koncessionssystem i en eller annan form kan eller bör komma till användning i vårt land.»

När tänka då herrar reservanter att fatta ställning till den frågan? När herrarne, efter vad vice talmannen och utskottets ordförande säger, ha så ytterst noga satt sig in i och i detalj gått igenom denna fråga, hade det då icke varit skäl i att herrarne även i denna punkt sagt, huru herrarne vilja, att Kungl. Maj:t skall göra med förslaget?

Herr Hage säger — och det ligger en viss sanning däri — att man främjar bäst frågans lösning genom att andra kammaren säger ifrån, huru andra kammaren vill ha den löst. Det låter mycket bra, men jag skulle inom parentes vilja säga, att allt vad herrarna vilja står i reservationen, och den är tillgänglig för Kungl. Maj:t, så att Kungl. Maj:t kan se, vad de liberala och socialdemokratiska reservanterna önska. Men vad som är betänkligt är, att kammarens ledamöter tvingas att taga ställning till specialfrågor, som kammaren icke varit i tillfälle att studera på det sätt, som utskottets ledamöter synas ha gjort.

Jag har den uppfattningen, att denna reservation icke bör bifallas, och jag har en särskild auktoritet att därvid åberopa, nämligen utskottets ordförande i fjol. Han yttrade nämligen under debatten då följande:

»Det är också någonting alldeles ovanligt, att man skulle överlämna frågan på det sätt, motionärerna önska, detta samtidigt med att vissa personer äro tillsatta för att bearbeta de olika yttranden, som äro inkomna från ämbetsverk och myndigheter. Jag har mig icke bekant, att något sådant förekommit förut.»

Detta är, herr talman, den uppfattning, jag har, och därför instämmer jag med utskottets ordförande från i fjol, men ber att få taga avstånd från vad utskottets ordförande i år föreslagit, och som finnes anfört i hans reservation.

Herr vice talmannen, som under herr Lindmans anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Lindhagen, som yttrade: Vad den siste talaren anmärkt, hänför sig närmast till den liberala reservationen, och det skulle icke tillkomma mig att upptaga detta till bemötande. Jag vill dock säga några ord därom, då jag tror mig kunna giva herr Lindman den förklaring, som han önskar rörande frågan, varför utskottets ordförande kommit till annat resultat nu mot i fjol.

Jag vill då säga herr Lindman, att det förhåller sig säkerligen så, att frågorna falla framåt år från år, i den mån de mogna. Så är det inom alla partier, och så är det också inom det liberala, när frågorna mogna genom den oavlätliga behandlingen

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

och därigenom, att man fått tillfälle att sätta sig in i dem grundligare. Därför kan man ha anledning att intaga en annan ställning till denna fråga nu än förra året. Vidare är det ett förhållande, som herr Lindman icke beaktat, men som står i min motion, nämligen att man nu fått besked om, att den revision som pågår, icke kommer att gå så långt, som utskottet i fjol hoppades. Det har sagts ifrån hos vederbörande, att man icke kommer att syssla med sociala synpunkter utan endast göra en juridisk omarbetning. Detta är väl en synpunkt, som är ytterst viktig och som man är skyldig att tänka på, så att i god tid begäres revision. Det är sålunda icke, som herr Lindman sade, så, att vi kunna vänta på ett förslag, som man sedan kan sätta sig in i, ty om det framkommer ett förslag, vari de sociala synpunkterna icke äro beaktade, blir det omöjligt att ansluta sig till ett sådant förslag.

Nu vill jag säga, och det är nog även tillkommet något annat, som vi alla förstå. Det har tillkommit två liberala motioner, som visserligen icke beröra frågan i hela dess vidd, men dock vissa väsentliga sidor av densamma, och då har följden härav blivit, att den liberala reservationen gått in på deras sak och därmed har saken i hela dess vidd måst följa med. Ty det är så, att det intresse i politik, som ägnas en viss fråga, beror tyvärr på, varifrån den kommit, och har en motion kommit från det liberala partiet, så är det för detta parti enligt konstitutionell praxis en plikt att om möjligt gå med på den. I dagarna har utkommit i översättning en bok med den för den tid, vari vi leva, betecknande och förlösande titeln »Om dumheten», och i denna framhålles, att i partilivet beror det ofta mera på *vem*, som för fram en sak, än på sakens egen natur, och detta anföres såsom bevis för det ämne, som behandlas i boken, nämligen »Om dumheten». Men det rå vi icke för, ty sådana äro vi allesamman, ingen nämnd och ingen glömd: alla taga vi dessa partihänsyn.

Härmed torde herr Lindman ha fått svar på sin fråga, varför en annan synpunkt anlagts på denna fråga i år än i fjol och varför utskottet kunnat ha en annan synpunkt i år än i fjol. I fjol sade utskottet för övrigt bara, att det på formella grunder avvisat förslaget, men i sak ej velat inlåta sig på frågan. Nu har utskottet däremot, föranlett av omständigheterna, lojalt ingått på själva sakfrågan och kommit till ett resultat, som herr Lindman icke är med om eller icke tycktes förstå i sitt tysta sinne. Detta om detta.

Sedan yttrade sig herr Lübeck, från vilken jag hade väntat ett stort och ingående anförande. Men jag förstår, att han, liksom jag, måste begränsa sig på grund av ämnets omfattning och den korta tiden och kammarens otålighet att komma hem till pingst. Men jag måste i alla fall säga ett par saker om hans anförande.

Den ena saken var det, att han med nöje antecknat, att även

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.

(Forts.)

reservanterna velat hava skyndsam handläggning av denna fråga. Ja, det vill jag också; och det är väl ungefär den huvudsakliga punkten, i vilken vi alla överensstamma. Men skyndsam handläggning kan man icke få, ifall icke beredningen från början är allsidig; och det vet herr Lübeck, att denna kommitté tillsattes ofantligt ensidigt. Det var visserligen ett par aktningsvärda lekmän, som voro med i kommittén, men juristerna behärskade meningarna inom kommittén, och de lekmän, som sutto där, voro mera att betrakta som sådana där vattenrättsnämndemän, som enligt förslaget skola finnas i de nya vattenrättsdomstolarna. Men det gör, att det juridiska elementet kom att dominera genom sin författningskunskap och sin dialektik, och att då dessa jurister stå på samma ståndpunkt som den herr Lübeck representerar, kommittébetänkandet kom att i stort sett bli i hög grad ensidigt; och sådant påskyndar icke ärendets avgörande, utan då kommer det att dröja.

För övrigt skulle jag till herr Lübeck såsom nitisk och framstående representant för det andra stridande intresset, vilja göra den vädjan, som ligger bakom motionen, nämligen huru mycket bättre det vore, om vi allesamman övergäve våra ensidiga intresseståndpunkter i en sådan fråga som denna och försökte förstå, att här gäller icke att med all makt kapa åt sig de mesta möjliga fördelar och den största möjliga maktutövning, utan att här gäller det att förstå, att man är medlem av det samhälle man tillhör, att detta består av en myckenhet olika intressen. Om horoskopet ställes på det förra sättet, komma vi fram till den ekonomiska individualismens för närvarande rätt hänfödda anspråk på att behärska världen och alla dess produktionsmedel, något som ju, det medger jag, för en stor industriman och hans närmaste organisation kan vara ett nog så lockande föremål för deras strävan. Men jag tror icke, att på det sättet gagnas hela folket; utan vi måste i stället lära oss inse, att här gäller det, att var man får sitt och att varje intresse får sitt. Det är det, som åsidosättes så mycket i de strävanden, som herr Lübeck med så stort nit företräder. Alltså, om vi nu kunde förena oss om reservationen — det var särskilt det jag ville säga — skulle ärendet få en skyndsammare behandling och gå fortare framåt mot sin lösning än om vi motsätta oss densamma.

Jag skall icke utförligare yttra mig om punkten B) i reservanternas förslag, vilken gäller det på senare tider så genomdebatterade tilläggsyrkandet i min motion om rent koncessionsförfarande, det vill säga om fyrtioårig koncessionstid för överbyggande av kungsådra och om rätt för staten att under tiden få någon avkomst av kungsådrans vattenkraft. Jag vill bara om själva rättsfrågan och då herr Lübeck i det avseendet åberopar ett utlåtande av en av landets främsta jurister, säga, att ju mer framstående en jurist är, ju mera ensidig är han på det här området, och ju mera blind är han nog för saken i dess helhet. Det är icke på den juridiska kapaciteten, som den här

sakens bedömande skall bero, utan det skall bero på att man har medkänsla för själva saken. Omdömena växla efter den miljö man befinner sig uti, med vilka personer man umgås o. s. v. Jag tror, att vi böra alldeles skrinlägga de där framstående juristerna och bara tänka på saken själv.

Så vill jag säga, att då det nu finnes något sådant som kungsådra, vilket ingen enskild kan röra vid, utan statens medgivande, så är det väl något som staten faktiskt har makt över. Det kallades nu nyss för maktfilosofi. Ja, jag skulle önska, att alla vore med om en så beskaffad maktfilosofi, att det allmänna tillvaratager den egendom, som tillhör alla, men icke en sådan maktfilosofi, som vill att några enskilda skola tillvarataga den egendom, som tillhör alla. Ällting slutar lätt med maktfilosofi, men det är fråga om allas makt eller någras makt. Därpå hänger det.

Nu framhölls det också av herr Lübeck, att jämförelsen mellan denna lag och lagen om elektriska kraftledningar var haltande. Ja, jag kommer så livligt ihåg den där tiden 1900—1902. Herr Lübeck skulle varit med då och känt, hur härliga tider det då var här i andra kammaren — till skillnad från nu. Då sade hela första kammaren och regeringen, båda två: »Det finnes ingen möjlighet. Vi få inte ett enda vattenfall bebyggt, om koncessionstiden för kraftledningar begränsas.» Det gick emellertid utmärkt bra; och varför? Jo, ty då stod andra kammaren på sig, stod skuldra vid skuldra varenda man, och det imponerade på första kammaren. Nu monterar man vattenfall och bygger man kraftstationer för kraftledningar litet varstans; man finner, att det går för sig.

Herr Lübeck framhöll också — och det är ett särskilt intressant kapitel, som jag ber att få fästa någon uppmärksamhet vid — att nu hava vi sett en motsatt utveckling, nämligen att upplåtelseiderna för statens vattenfall ökats. Vi hade sålunda först 50 år, tror jag, så kommo vi till 55 år, så till 65 och 75 år; och nu, säger herr Lübeck, säkerligen med en stor tillfredsställelse, som jag förstår, nu hava vi ryckt fram ända till 95 år. Ja, det där är verkligen en tidsföreteelse; men skola vi följa den, och vad beror den på? Jo, uteslutande därpå, att andra-kammarhögern numera har blivit industrialiserad. Förr i världen var det den gamla bondehögern, som förfäktade samma uppfattning som vi, och av vilken det uti dessa frågor ännu finnes någon reminiscens kvar i herr Akerlund här i kammaren; och det var nog honom, som herr Hage syftade på, då han om en medlem i utskottet sade, att det här var han nog med om, men när det kom till kritan, så fick han inte. Det var nog den korta meningen i Herr Hages anförande i denna sak. Ja, det var då det. Då rådde bönderna sig själva; men nu är det den industriella herremakten, som är ledare även för andrakammarbondehögern. Med andra ord: herrarna äro icke sig själva längre, utan gå i ledband av ett främmande intresse, som icke är

Ang. vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéernas förslag m. m.

(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.

(Forts.)

ert; eller också ha ni själva blivit industrialiserade herremän på något sätt. Den gamla andrakammar-bondehögern finnes icke mer.

Jag talade om, hur det var förr i tiden, hur det var 1900 och 1902, då dessa frågors sociala betydelse kommo upp för första gången på allvar, då vi voro litet obekanta och litet ovana vid dem allesamman; men hur ställde det sig då i alla fall i lagutskottet? Jo, där sutto av den yttersta högern inom lantmannapartiet Jansson i Djursåtra, prosten Redelius, Nilsson i Skärhus, Sjöberg i Bodaryd. Alla dessa voro som en man om att här gällde det framför allt att mota herremakten den industriella herremakten i första kammaren; och en av dess representanter slog näven i bordet, vill jag minnas, så att det dundrade, och det i lagutskottet, gent emot det åskådningsningssätt, som då representerades av första kammaren. Sedan gingo vi fram skuldra vid skuldra oavsett partiriktning, ty det var klart för alla att här gällde det allas egen- dom och allas vårt bästa. Men nu äro herrarna icke annat än ett verktyg åt den industriella högern. Ni utser också till er ledare i denna kammaren en man från det hållet; och det gör, att ni få förstakammarsynpunkterna ofantligt mycket mera i ögonen, än ni kunde få 1900—1902. Detta om de 95 åren, som herr Lübeck talade om, de äro alltså en beklaglig tidsföreteelse; men det gäller att sätta något däremot.

Det är emellertid klart, att den liberala reservationen icke kan i allo tillfredsställa den ståndpunkt som jag representerar — herr Hage talade också något om detta för sin del — och det beror dels därpå att de liberala reservanternas ha haft någon svårighet att gå ifrån den ståndpunkt, som de hade i fjol, fram till den nuvarande ändrade ståndpunkten — man tar icke ett sådant språng med ens, fastän man är på god väg; men nästa år tror jag, att liberalerna skola vara oss ännu närmare än nu. Många av dem äro det redan i hjärtelaget, det tror jag vi kunna förnimma och dels på grund av den stora vikt de i denna fråga tillmätt företrädesvis jordbrukets intresse. Detta intresse är här en huvudsak, det är mycket riktigt. Jag kan icke nu utveckla detta närmare, ty det skulle taga för lång tid och behöver bara därvid hänvisa till den liberala reservationen och till de motioner, som äro väckta i denna sak. För min del har jag alldeles speciellt försökt att betona detta. Men det är å andra sidan något ensidigt av de liberala reservanternas att här bara betona jordbruket. Det är, som herr Lübeck sade, väl ändå så, att allt jordbruk i landet icke är hotat med vattenöversvämning; men däremot är jordbruket ofantligt intresserat av kraftledningarna för dessa vattenfall och vattenkraften, och då vidgas i allt fall området. Men, som sagt, liberalerna hava tagit detta något ensidigt; och det ligger ju mycket nära till hands, då de mer och mer bli hänvisade till att försöka vara ett bondeparti. Man måste betona sina kommitenters intresse; men utöver detta, som

även liberalerna antydde något i sin reservation, hava vi ju de krav, som komma från socialdemokraternas talesmän inom utskottet; och från de två motionärernas sida har framhållits, att problemet vidgas utöver jordbruksintresset till alla samhällsliga intressen.

Nu hava liberalerna här i sin reservation, av skäl som jag sagt, och av förklarliga orsaker, såsom herr Lindman mycket riktigt erinrade om, varit något tveksamma i fråga om koncessionssystemet. Man vet icke riktigt, var man har dem, fastän man kan läsa mellan raderna, att de komma dit någon gång; det är jag också fullkomligt lugn för att de göra en gång, herr Lübeck. Men det är också att märka, att deras egna förslag om revision icke kunna lösas, utan att man slår in på koncessionssystemet, så att, om man läser reservationen med uppmärksamhet, man finner att de i själva verket hava förordat åtminstone en undersökning om denna sak.

Skulle man se denna fråga i hela dess vidd och glömma alla detaljer, så är det ett särdeles intressant problem, som vi kunna förstå. Ty vad gäller det? Jo, det gäller, att bringa allmän rätt och enskild rätt i intresseharmonii. Men vad är anledningen till den speciella striden i den här saken? Jo, det är på det sättet, att uti det övriga Europa har man icke denna strid, som vi hava här i Sverige; och vad beror det på? Jo, det beror därpå, att där har man sedan gammalt en lagstiftning, som förbehåller åt det allmänna just statens överhöghetsrätt över de största vattendragen, alla dessa vattendrag som flyta ned från Alporna; och alla de rättsordningar, som utgrena sig kring dessa vattendrag, har man från den gamla romerska rätten. Statens överhöghetsrätt tillämpar man på det allra rigorösaste. Detta är statens egna vatten, dem får man icke utnyttja självsvåldigt, dem får man icke låta den enskilde exploatera okontrollerad. Där har man en myckenhet av bestämmelser: koncessionsbestämmelser, tidsbestämmelser, koncessionsavgifter, ja saker som skulle komma håren att resa sig på mångas huvuden här hos oss på grund av obekantskapen med att sådana saker verkligen gå för sig.

Så är det där ute i det övriga Europa, och industrien klagat icke över det. Här i Sverige, i vårt avlägsna land, försökte man en gång att få in det systemet genom kronans regalrätt. Men man behövde aldrig använda den. Det fanns så mycket vatten och så litet folk, så att de där strömningarna kommo ur bruk; och så kom en ny lagstiftning, byggd på det faktiska individuella utnyttjandet av vattnet, och den väsentligaste reminiscens, som finnes kvar av det gamla vattenregalet, är kungsådran.

Vad skola vi nu göra, då 1904 års riksdag begärt förslag till en vattenrättslag, som skulle motsvara de krav, som »nutida förhållanden» ställa på vattenrättslagstiftningen? Vilka äro den nya tidens förhållanden? Jo, de äro, att industrien vid sitt tillgodogörande av vattenkraften får finna sig i sådana

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.

(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommit-
téernas för-
slag m. m.

(Forts.)

allmänna hänsyn, som industrien får bekväma sig till runt omkring Alperna. Sålunda måste den industriella vattenrättslagstiftningen hos oss liksom hos norrmännen börja på detta sätt med koncessionslagstiftning och så småningom därigenom få de viktigaste av de större vattendragen även hos oss i erforderlig mån hänfödda till publika vatten. Denna kommitté har gjort på alldeles motsatt sätt. Den har utplånat kungsådran, utplånat ordalag, som kvarstå från tiderna för regalrättens tillämpning, avskaffat med ett ord det gamla regalbegreppet och försökt att göra vår uppfattning i denna fråga ännu mera individualistisk, avlägsnat oss ännu mera från Norges och det kontinentala Europas föredömen. Det är betänkligt, att ett sådant kommittébetänkande som detta ograverat skall få löpa ut sin ensidiga bana, och att slutligen skall läggas fram för oss ett lagförslag, som vi antingen måste taga ögonblickligen, under prissgivande av framtiden, eller också förkasta och därmed förorsaka dessa långa uppskov, som herr Lübeck klagat över, och som vi alla beklaga.

Nu är det så, att jag, som sagt, icke kan vara nöjd med den liberala reservationen eller dess motivering. Men det lönar sig å andra sidan icke att föreslå kammaren att taga en annan motivering. Liksom också herr Hage gjort, har jag nu, på de skäl som anförts, att instämma i den kläm, som i den liberala reservationen har framförts; och hoppas jag till sist, herr talman, att det blir särskild proposition på mitt extra förslag om 40-årig koncessionstid och om koncessionsavgifter.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, anförde

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman, mina herrar! Jag vill först erinra om, att det förslag, som här föreligger, icke är definitivt. Det är ju ett förslag som utarbetats av en kommitté och som ligger under överarbetning samt skall sedermera behandlas, först av olika juridiska myndigheter och sedan av Kungl. Maj:t, innan det kommer till riksdagen, sålunda ett förslag som är ofullständigt i den form vari det för närvarande föreligger. Under sådana förhållanden anser jag för min del i likhet med herr vice talmannen i ett uttalande som han gjorde vid fjolårets riksdag det vara mycket olämpligt att nu göra ett uttalande beträffande ett lagförslag, som omfattar 143 sidor lagtext, och detta endast på grund av ett uttalande i den reservation som föreligger från riksdagens jordbruksutskott, och som är utarbetad av en sekreterare på utskottets ena avdelning. Att under sådana förhållanden våga sig på att göra ett uttalande i bestämd riktning anser jag, liksom herr vice talmannen i fjol, icke kunna komma ifråga, ty då ha vi därmed understrukit, att vi i andra avseenden där vi ej uttalat oss, icke ha några anmärkningar att göra.

Nu har herr Hage och herr vice talmannen under diskussionen

framhållit, att den reservation som nu föreligger är framkommen efter en omsorgsfull och allsidig prövning och att vi med full tillförsikt kunna bifalla ett sådant förslag. Jag har ingalunda den uppfattning, som sålunda är uttalad. Jag skall för min del litet senare beröra denna sida av saken.

Emellertid då här i alla fall föreligger ett uttalande om vissa detaljer, skall jag be att få yttra mig något även om dessa detaljer. De liberala reservanternas ha framhållit, att då det gäller ersättning för intrång, för skada och jordlösen, m. m., som skulle komma jordägare till del vid utnyttjandet av den lukrativa vattenrätten, denna ersättning borde givas i form av elektrisk energi. Den saken anser jag för min del vara mycket behjärtansvärd, och jag anser att det är en nödvändig sak, att det kommer in någon bestämmelse i lagförslaget, i sådan riktning att kraftproducenterna bliva skyldiga att i vissa fall till ortsbefolkningen leverera elektrisk energi som ersättning för den uppoffring dessa göra för kraftbolaget. Detta bör naturligtvis ordnas så att kraftproducenten ej härigenom tillskyndas kostnader utöver det belopp, som motsvarar den skada som skett.

Det är nämligen av så stor vikt, att landsbygden blir försedd med elektrisk energi, att stadgande i denna riktning bör inflyta i lagen, och det är sålunda en motsvarighet till kommitténs ställning till den defensiva vattenrätten, varom här är fråga, i detta avseende stadgas nämligen i kommittéförslaget, att när vattenverk utrivs, ifrågakommande lösen eller ersättning till ägare skall om möjligt utgå i form av levererad kraft antingen i elektrisk eller mekanisk form. Det är, som sagt, en sak som är mycket viktig och som jag hoppas skall komma in i lagförslaget.

Vidare vill jag säga, att det är ju klart, att jordägare, då det gäller den lukrativa vattenrätten, skall tillförsäkras ersättning fullt ut för all den skada och det intrång han lider, och att sålunda hans befogade intressen och yrkanden bli tillgodosedda, men jag vill då erinra om, att samtidigt med att vi utvidga jordägarens rätt, då det gäller den lukrativa vattenrätten, vi strama åt jordägarens skyldighet, då det gäller den defensiva vattenrätten. Dessa saker äro nämligen sammankopplade i lagförslaget. Om sålunda jordägare för odlingsändamål behöva utriva vattenverk, skola de lämna samma ersättning utöver vattenverkets värde, som kraftbolaget vid bebyggande av vattenfall, i strid med jordägares intresse, har att till denne utgiva. Likaså skall jordägare lämna ersättning för vållad skada till fulla värdet och därutöver, alldeles såsom det är i den lukrativa vattenrätten. Och ifall vi utsträcka denna skyldighet beträffande den lukrativa vattenrätten så långt, att ersättning skall lämnas även för skada och intrång å ideella värden o. d., då blir det en given konsekvens, att jordägarens intressen, då det gäller att skydda sig mot vattnet, bli så åtstramade, att det är omöjligt för jordägarna att få sina önskemål i det avsendet tillgodosedda.

Detta visar tydligt ensidigheten av jordbruksutskottets behandling av ämnet. Utskottet säger icke ett ord om den defensiva vattenrätten. Nu yttrades visserligen av herr vice talmannen, att de

*Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommit-
téernas för-
slag m. m.*

(Forts.)

Ang. vatten-
rätta- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.

(Forts.)

motioner, som förelågo, ej gävo anledning till någon utredning. Det må vara att detta visserligen icke direkt förelåg, men man hade mycket väl kunnat i sammanhang med utredningen om den lukrativa vattenrätten göra sina uttalanden beträffande den defensiva vattenrätten.

Då det gäller utbyggande av vattenfall, stadgar förslaget, att alla som ha nytta av en sjöreglering också skola ingå i skyldigheten att ersätta för den förlust, som åsamkas jordägare, sålunda icke endast det kraftbolag, som ligger närmast företaget, utan även kraftbolag som ligger längre ned. Detta gör, att bärkraften hos kraftproducenterna, då det gäller ersättning, kan bli mycket stark, särskilt om, som jag för min del anser lämpligt, man på ett betryggande sätt tillgodoser industriens utnyttjande av kungsådra o. d., men sådan bärkraft hos jordägarna föreligger icke vid utgrävning av vattendrag för odlingsändamål. Vi ha i de trakter jag närmast känner, och jag är övertygad även i andra trakter i södra och mellersta Sverige, stora arealer av den allra bördigaste jord, som ligger vattendränkt, vilken vi behöva få utdikad. Att lagstiftningen i en sådan fråga som denna skulle kunna omöjliggöra utnyttjandet av dessa naturrikedomar, som ligga i den bördiga marken längs våra vattendrag, är en sak, som är så betänklig att jag på denna grund för min del icke under några förhållanden kan gå med på att yrka bifall till reservanternas förslag.

Nu yttrade herr vice talmannen i sitt anförande även en annan sak, att man hade avfattat förslaget angående avsägelse av båtnaden av ett avdiktningföretag på ett mindre lämpligt sätt. Jag vill ej påstå, att herr vice talmannen icke satt sig in i denna fråga, men det förefaller litet märkvärdigt, att han som skäl för sin uppfattning endast åberopat 5 kap. 8—50 §§, men ej talat om 7 §. Lagen innehåller, att en jordägare, vars intresse i ett företag icke går upp till ett värde av 100 kronor, visserligen icke har rättighet att avsäga sig båtnad, men å andra sidan har han ej heller, utom i händelse han är sökande, skyldighet att deltaga i kostnaderna till större belopp än som svarar mot hans nytta av företaget. Men alla som ha mer än 100 kronors intresse i ett företag, hava rätt att avsäga sig båtnad. Sålunda är ej den faran så stor som herr vice talmannen framhöll.

Nu vill jag beträffande herr Lindhagens yttrande därom att högerlantmännen gå i herremaktens och industriintressets ledband säga det, att lantmannahögern ingalunda går i denna industris ledband. Vi vilja nog svara för våra intressen, och det torde framgå av vad jag yttrat, att jag ingalunda underordnar mig något sådant. Då jag för min del icke kan yrka bifall till den liberala reservationen är det med tanke på att vi böra göra allt vad göras kan för att få våra vattenfall och odlingsmöjligheter utnyttjade, och jag tror icke, att det motsatsförhållande existerar mellan vattenkraftsproducenterna och jordägarna, som här talas om i den liberala reservationen. Det är intet motsatt intresse utan det är ett stort intresse för landsbygden, att vattenkraften utnyttjas, dels för att

våra jordbruksprodukter skola kunna lättare och till högre pris avyttras i de uppstående industrisamhällena och dels också för att få vår landsbygd försedd med elektrisk energi. Det är sannerligen ett så stort intresse detta, och jämnlopande med vattenkraftsintresset, att det icke behöver existera någon motsättning i detta hänseende.

Slutligen vill jag som ett ytterligare och starkt skäl för mitt yrkande om avslag å reservationen och om bifall till utskottets hemställan citera några ord, som yttrades av herr vice talmannen vid behandlingen av denna fråga vid fjolårets riksdag. Han yttrade bland annat: »Nu är ju tydligt, att om jag också kunde gilla alla de synpunkter och alla de önskemål som motionärerna uttalat, skulle jag det oaktat icke ha vågat mig på att tillstyrka bifall till motionärernas framställning, ty det är ju denna, som skulle bli direktiv för den nya kommittén, och de punkter, som då icke berördes i motionerna, skulle komma att anses såsom godkända, först och främst av herr Palmstierna och herr Lindhagen och sedan av jordbruksutskottet, och slutligen, om utskottets hemställan bleve bifallen, skulle de också anses ha blivit accepterade av riksdagen. Kunna herrarna verkligen anse en sådan åtgärd rimlig? För min del kan jag icke finna, att så är förhållandet, och jag anser, att vi därmed icke skulle gagna saken.»

I ett senare anförande yttrade han följande: »Jag finner tvärtom, att just den omständigheten, att utskottet aktat sig för att taga ståndpunkt åt det ena eller andra hållet, är en styrka för utskottets förslag, för att en opartisk utredning skall kunna komma fram till slut och för att Kungl. Maj:t vid granskningen skall kunna taga hänsyn till de uttalanden, som gjorts i olika riktningar.»

Jag finner dessa synpunkter och även de synpunkter jag i övrigt framhållit vara så vägande, att jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr H a m i l t o n: Herr talman! Då föreliggande ärende i fjol behandlades här i kammaren, tillhörde jag dem som ansågo, att det ej vore lämpligt att underkasta ett kommittébetänkande någon prövning. Jag stod sålunda på samma ståndpunkt, som nu här åberopats och herr vice talmannen intog.

Jag har i år ej deltagit i utskottets behandling av detta spörsmål, då jag varit upptagen av annat utskotts arbete, men jag finner, att den granskning som nu gjorts av utskottet, är sådan, att jag utan vidare efter att hava genomgått kommittéförslaget åtminstone någorlunda, kanhända ej så grundligt som man borde ha gjort, kan ansluta mig till densamma. Vad säger nu utskottet? Jo, det framhåller, att vattenkraftsintresset blivit alltför mycket tillgodosett på andras bekostnad, och det tror jag, att samtliga som gått igenom betänkandet, möjligtvis med undantag av den förste ärade talaren, herr Lübeck, som har sin syn uteslutande ställd på vattenkraftsintresset, också gå in på. I anslutning till utskottets mening, kan man även påstå, att jordbrukareintresset blivit alltför litet beaktat. Redan den nuvarande lagen skänker jordbrukaren ringa skydd — jag behöver allenast åbe-

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommit-
téernas för-
slag m. m.

(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

ropa det olyckliga fallet Skagern — och kommittéförslaget kommer att skydda dem än mindre.

Herr Nilsson i Linnäs har också kritiserat kommitténs förslag. Jag tycker verkligen, att herr Nilsson på grund därav skulle ha slutit sig till reservationen. Vad önska reservanterna? Jo, att innan kommittéförslaget framlägges inför riksdagen, det må underkastas en överarbetning. Och jag tror, att till och med herr Nilsson i Linnäs, därest detta förslag i oförändrat skick förelagts riksdagen av regeringen, skulle, såvitt jag kan döma av det uttalande han nyss haft, bli en av dess ivrigaste motståndare. Det torde därför vara av vikt — därest man verkligen vill snarast möjligt ha en vattenrättslagstiftning, som gör att vi kunna utnyttja våra vattenfall — för regeringen att veta någorlunda på vilken ståndpunkt riksdagen står. Och det tror jag, att regeringen kan få, om riksdagen följer den liberala reservationen.

Jag ber att för min del få understryka, att det är av synnerligen stor vikt, att vattenfallen utbyggas i ändamål att distribuera elektrisk kraft åt ortsindustrien, åt lantmannanäringen för erhållande av drivkraft och även åt ortsbefolkningen för att användas till belysning och möjligtvis i en framtid även till uppvärmning. Det är ju alldeles tydligt, att om den elektriska kraften från vattenfallen utnyttjas för detta ortsintresse, det skulle bidraga högst betydligt att öka de respektive orternas utveckling. Det anser jag för min del vara den viktigaste uppgift, som våra vattenfall kunna få.

Nu kan man säga, att en stor del av dessa vattenfall äro enskilda och att således orten icke har någon rättighet att ställa några anspråk på dem. Jo! på kungsådran. Även om den icke tillhör staten, så har den dock tillkommit för att skydda det allmännas intresse, och det är ett allmänt intresse för en ort att få en någorlunda billig drivkraft, en billig belysning och en billig uppvärmning, vilket kan åstadkommas genom vattenfallens användning för uttagande av elektrisk kraft till distribution.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till reservationen.

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Jag har blivit tvingad att begära ordet på grund av ett påpekande från herr talmannens sida. Herr talmannen påpekade för mig, att vi behandla nu icke blott punkterna a) till d) utan även punkten e). Med anledning därav skall jag be att få komplettera mitt yrkande med att yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid punkterna a) till d), men dessutom bifall till den reservation, som är avgiven av mig under punkten e).

Eftersom jag har ordet skall jag be att på samma gång få säga några ord med anledning av herr Lindmans yttrande. Han gjorde gällande, att den reservation, som är avgiven under punkterna a) till d), går in på vissa specialfrågor, och han utgick då ifrån, att kammarens ledamöter icke ha satt sig in i dessa specialfrågor och därför icke kunna avgiva ett omdöme i frågan. Jag vill då för min del säga, att jag

tror knappast man kan beteckna reservationen på det sättet. Jag skulle hellre vilja säga, att man där pekat på några stora huvudpunkter, några grundlinjer, och att man pekat på att dessa stora grundlinjer och huvudpunkter icke äro lagda på ett riktigt sätt i kommittébetänkandet. Dessa grundlinjer och huvudpunkter äro, såvitt jag kan förstå, kända av en ganska stor del av riksdagens ledamöter. De ha en gång i världen dragits fram i pressen, när kommittébetänkandet avlämnades, och de ha debatterats och diskuterats åtskilliga gånger sedan, både i pressen och annorstädes. Jag vill alltså upprepa att reservationen i stället är lagd på det sättet, att den påpekar några stora grundlinjer, men att det sedan är meningen, att man skall överlämna alla de s. k. specialsakerna åt den bearbetning, som nu ifrågasättes.

*Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.*
(Forts.)

Jag tror det var herr Nilsson i Linnås som påpekade, att detta kommittébetänkande för närvarande undergår en bearbetning. Men då bör också påpekas, att den person som handhar den bearbetningen, är herr Högstedt som själv suttit i kommittén. Då är det väl antagligt att bearbetningen måste gå i en viss riktning, såvitt jag kan förstå. Man kan väl icke gärna tänka sig, att en person, som suttit i kommittén, skall gå ifrån den åskådning, som han tillkännagivit i kommittén.

Jag vidhåller sålunda det yrkande jag gjort.

Herr Linders: Jag har icke många ord att tillägga. Redan genom min reservation till detta utlåtande har jag velat fästa uppmärksamheten på att från min sida kan en eller annan invändning och ett eller annat tillägg göras till den reservation som framförts av herr vice talmannen. Jag vill emellertid framhålla huvudsaken, betydelsen av att en överarbetning sker här efter allsidiga grunder. Att det är av en synnerlig vikt, har särskilt påpekats av alla dem som yrkat bifall till reservanternas förslag. Men även herr Nilsson i Linnås anförde i sitt anförande några synpunkter som visa, att även han har önskemål, som säkerligen icke bli tillräckligt beaktade, utan att den överarbetning som reservanternas avse sker.

Nu ha ett par talare synnerligen kraftigt sökt framhålla den omkastning, som några av utskottets ledamöter gjort sedan i fjol. Särskilt har ju herr vice talmannen blivit utsatt för klaunder i det fallet. Jag vill erinra herrarna om en episod för några dagar sedan, då vännen Nilsson i Kabbarp stod i denna kammars talarestol och drogs med ganska stora själskval, därför att han måst taga avstånd från ett uttalande, som han varit med om något år tidigare. Men han vittnade då, att just detta var ett synnerligen starkt bevis på riktigheten i den nya ståndpunkten, ett bevis på att man trängt djupare in i ärendet och kommit till en klarare insikt om vad det gäller, att man trots allt, trots svårigheten att lämna ett uttalande man varit med om alldeles bakom sig, gått med på en förändrad ståndpunkt.

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.
(Forts.)

Och jag tror, att i detta fall samma motivering har synnerligen starkt fog för sig, ty just på grund av att man trängt djupare in i ämnet och starkare känt behovet av den ifrågasatta överarbetningen, har man ändrat ståndpunkt.

Jag vill således, trots det att jag medgiver att smärre meningsskiljaktigheter kunna vara rådande mellan reservanterna, i det läge frågan nu befinner sig, utan vidare yrka bifall till den av herr vice talmannen m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Jag vill endast hemställa till herr Lindhagen, om han icke kunde med ganska stort jämnmod taga den omständigheten, att upplåtelsetiden för vattenfallen under årens lopp ökats från 40 år till upp emot 75 år, vid det kända förhållandet att trots denna ökning har i denna stund, ehuru vederbörande förordning varit gällande under 4 à 5 år, icke något enda kronans vattenfall enligt dessa bestämmelser blivit upplåtet. Herr Lindhagen har också alldeles rätt, när han i sin motion uttalar följande: »Sådan trolldom vilar dock icke över industrien, att den bland vildmarkerna i ett avlägset land kan i ett slag stampa fram otaliga industrialanläggningar ur jorden.» Jag tror, att sålunda herr Lindhagen kan se med tämligen stort jämnmod på industrialismens våldsamma framsteg i det här fallet.

Jag ber till slut endast få vädja till kammaren, huruvida det icke i denna fråga kan anses vara rättvist, att vattenkraftsindustrien, som är av vattendragen absolut beroende, må få bedömas, när det gäller att väga nyttan mot skadan, efter samma ekonomiska normer, som när det gäller den ringa del av Sveriges jord som är beroende av vattendragens reglerande. Jag måste vidhålla, att det råder en ofantlig brist på förståelse i jordbruksutskottets reservanters uppfattning av denna fråga, när de icke ha velat vidgå varken nyssnämnda förhållande eller att jordbruket i stort blivit tillräckligt tillgodosett. Ty även jordbruket har av den nya vattenfallslagen ofantligt mycket att vinna. Här har av herr Nilsson i Linnäs betonats önskemålet, att jordbruket skall kunna förses med kraft från vattenfallen, och att detta kunde befordras genom vattenfallens utbyggande i större omfattning. Jag ber att få understryka detta med påpekande av vad den kände ivraren för motokulturen lektor G. Timberg i Ultuna yttrat i denna fråga. Han säger: »Jordbrukets verkliga intresse är, att inga svårigheter läggas för industrien, utan att alla möjliga lättnader beredas denna, så att den snarast föranledes att övergå till elektrisk drift, och att industri väckes till liv just därigenom att den får tillfälle att exploatera vattenfallen. — — — Alltså inga koncessionsvillkor till jordbrukets förmenta förmån.»

Jag ber att få sluta med att framhålla, att jag tror kammaren gör klokt i om den utgår från den synpunkten, att man skall taga ut de förmenta storvinsterna från vattenkraftsindustrien i andra hand, men man skall icke genom att efterapa utländska förebilder, som i

detta fall äro ofantligt litet tillämpliga, och icke heller genom därav följande förutbeskattning strypa eller hämma en utveckling, som måste anses vara till landets mycket stora gagn.

*Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.
(Forts.)*

Herr Åkerlund: Herr Lindhagen nämnde nyss, att jag skulle blivit tvingad att gå med på utskottsmajoritetens förslag. Jag vill därför säga herr Lindhagen, att ännu har ingen tvingat mig att gå ifrån min övertygelse, och det kommer icke heller att ske. Men då dikeslagskommittén blev tillsatt och kom att samarbeta med vattenrättskommittén — ja, det blev egentligen en enda kommitté — då hade vattenrättskommittén ensam vidtagit en hel del saker, som jag ansåg icke stå i rimligt förhållande till det intresse som jordbruket här i landet hade rätt att kräva. Och mitt främsta strävande blev därför att söka i vad på mig ankom tillgodose detta intresse, så mycket mera som jordbruket allt hittills haft så gott som uteslutande trumf på hand. Jag tyckte därför, att det kunde bli åtminstone liktställt. Och jag skall villigt erkänna, att mina kamrater gingo mig tillmötes ganska mycket. Då herr Lindhagen här talar om, att det skulle varit juristerna som dirigerat hela kommitténs göranden och låtanden åtminstone huvudsakligen, så får jag säga, att det var nog icke fallet, ty det var endast tre jurister där. Men det må erkännas, att vattenkraftsintresset var förhärskande inom kommittén.

Orsaken varför jag icke velat vara med om reservationen, är beroende på den fruktan jag haft och ännu har, att ett riksdagens bifall till densamma skall komma vederbörande att uppfatta saken som så, att riksdagen skulle ha godkänt alla de synpunkter, som herr Lindhagen visserligen i all välmening kommit med. I hans motion finns nämligen, det vågar jag påstå, så många överdrifter och så många misstag — visst icke med flit begångna; det är jag alldeles säker på, ty herr Lindhagen menar ju alltid väl med sina framställningar — att jag tror, att herr Lindhagen icke satt sig in i hur man bearbetat dessa frågor och därför kommit till det resultat han gjort. Men för min del vill jag medgiva, att i kommittéförslaget de allmänna intressena ej blivit behörigen tillgodosedda. Förslaget är naturligtvis icke i allo sådant som jag skulle önska det, och naturligtvis kan det icke tillfredsställa alla människor, ty ett sådant förslag kan nog icke åstadkommas. Men vad nu speciellt jordbruket beträffar, så vill jag erkänna, att detta fått nästan för litet att säga, speciellt vad beträffar syner och besiktningar. Därför är det förvisso av vikt, att denna fråga upptages till vidare beaktande, vilket jag trott att Kungl. Maj:t skulle ha gjort, och jag är också övertygad om att Kungl. Maj:t kommer att göra det. Med den kännedom jag har om de åsikter i denna fråga, som företrädas av den person, som nu blivit tillsatt för att bearbeta förslaget, fruktar jag icke, att jordbrukets eller de sociala intressena skola bli obeaktade.

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.
(Forts.)

Här talas så mycket om koncession och sådant. Naturligtvis är varje inskränkning, som icke behövs för att tillgodose andra personers berättigade intressen, varje sådan inskränkning i en persons rätt att tillgodogöra sig vattenkraft, ägnad att försvåra det. Jag har därför ansett, och detta synas åtskilliga av herrarna ha förbisett, att det är ganska likgiltigt vem som anlägger ett vattenverk och tillgodogör vattenkraften, endast man icke ställer så till, att det blir truster, som taga hand därom och driva prisen i höjden. Därför har jag ock för några år sedan motionsvis framlagt förslag därom att man, liksom vid de enskilda järnvägarna, skulle fastställa taxor för distribution av elektrisk kraft. Det är ock en annan sak, som är förbigången i utskottsförslaget, fastän den är av yttersta vikt och, som jag vill minnas, är omnämnd i reservationen. Det är, att om elektrisk energi uttages å en ort, så bör denna ort ha någon förmånsrätt att för rimligt pris erhålla en skälig del av den kraft, som uttages, naturligtvis endast om kraftmängden överstiger ett visst maximum. Är det endast fråga om en obetydlig mängd kraft, som åtgår för en enda anläggning, så kan detta naturligtvis icke ske.

Jag är således fullkomligt med på att någon revision bör vidtagas, men jag har hållit före, att Kungl. Maj:t bör kunna göra det utan att någon riksdagsskrivelse kommer till stånd. Jag vill emellertid säga, att om kammaren tager reservationen, skall jag sannerligen icke gråta för det. Jag skall varken yrka ja eller nej, och kanske rullar jag sedeln utåt, om det blir votering; jag brukar icke göra det, men jag gör det kanske denna gång.

Vad beträffar jordbrukets intressen, som man talar så mycket om, får jag säga, att man kanske har gått något för långt, då man hux flux i ett nu likställt jordbruket med kraftindustrien, ty härigenom har jordbruket enligt mitt förmenande blivit avhänd sin gamla förmånsrätt. Men om man förekommer den faran att priset på elektrisk kraft drives i höjden hur mycket som helst och ställer så till, att man kan tillgodose orterna med elektrisk kraft från de större kraftverken, så håller jag före, att jordbruket skulle få fullkomligt lika stor fördel av vattenkraften som industrien i vårt land. Därför har jag ansett, att jordbruket bör göra en del medgivanden, ty det skall väl vara någon rättvisa i alla fall.

Jag skall icke upptaga tiden längre, men jag förklarar ännu en gång, att jag icke skall gråta, om reservationen går igenom här i kammaren.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Nilsson i Linnås, att jag icke endast läst § 7 i 5 kap., utan jag har läst alla 69 paragraferna jämte det övriga, som innehålles i det stora lagförslaget. Men 7 § utesluter icke riktigheten av vad jag anmärkt mot 8 och 50 §§. Detta om den saken.

Jag förklarade alldeles tydligt förlidet år, varför jag icke vågade mig på att förorda en revision av dessa lagförslag. Det var därför, att vi icke hade haft tillfälle att sätta oss in i detta stora lagförslag, som innefattade icke mindre än 143 sidor lagtext, och jag framhöll, så tydligt jag förmådde åtminstone, att man skulle betrakta det hela så, att de punkter, som vi icke berörde, de skulle kunna anses godkända av oss. Detta framhöll jag också i mitt första anförande i dag, och det är således icke någon ändrad ståndpunkt jag intager. — Däremot vill jag gärna erkänna, att jag var mycket tveksam om lämpligheten av att verkställa en revision av ett kommittéförslag, och denna tveksamhet har jag även denna gång hyst. Nu har den emellertid fått vika för den omständigheten, att jag kommit underfund med att den överarbetning av förslaget, som Kungl. Maj:t har satt i gång, icke är sådan, att man kan ha full garanti för att alla de synpunkter, som vi vilja ha skärskådade, verkligen skola bli det på det sätt, som vi önska att det måtte ske, och därför har jag god anledning att vidhålla kravet på att en revision kommer till stånd.

Vad herr Lindmans sätt att återge mitt yttrande beträffar, skall jag bara berätta en liten sann historia. Det var ett par personer, som resonerade med varandra om visst innehåll i bibeln, och den ene gjorde gällande att det står där, att man skulle hänga sig själv. Och detta bevisade han så, att han anförde, att det stod om Judas Iskariot, att han gick bort och hängde sig själv, och så stod det på ett annat ställe: Gack du och gör sammaledes. — Ja, läser man på det sättet, då kan man nog komma till ett sådant resultat beträffande mitt anförande, som herr Lindman gjorde.

Herr Palmstierna: Herr talman! Den debatt, vi ha fört här i dag, utgör ju, kan man säga, ett prelude till den strid, som en gång kommer att föras i vattenfallsfrågan, och som blir avgörande för denna, en strid, som nalkas allt mer och mer. Man finner av dagens debatt i kammaren, att kammaren liksom känner, att detta avgörande nalkas. Det kan då vara av stort intresse att avlyssna en del nya toner, som framkommit i år, och som man icke förmärkt förut.

Jag vill säga, att jag åtminstone funnit det naturligt att, då de liberala reservanterna i denna kammare nu haft tillfälle att närmare sätta sig in i denna fråga och även fått erfarenhet om att ingen bearbetning av vattenrättskommitténs betänkande ägt rum, vilket man förra året förmodade, de intagit en annan ståndpunkt i år, ehuru jag för min del icke kan fullt gilla densamma. — Men jag skulle dock vilja understryka en annan sak, som förefaller mig vara kanske mer symptomatisk än något annat, och som jag tycker, att även herr Lübeck bör ha alla skäl att mycket noga beakta. Det är de anföranden, som hållits av herrar Nilsson i Linnäs och Akerlund, och de varsla om att man även inom högern börjar förstå, att här gäller det dock att se upp, här gäller det att se till, att icke intressen, som äro av stor betydelse för det allmänna, plottras bort, utan bli tillvaratagna.

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ens för-
slag m. m.
(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

Men jag vill också säga, att när framställningar skett av det slaget som från dessa ärade talare, så undrar jag, om de icke småningom skola finna, att de äro inne på en linje, där man kommit fram till kollisioner, som i och för sig medföra förflyttningar av ståndpunkter, och som göra, att även deras parti, därest det verkligen vill vinna det syftemål, som utpekas av exempelvis herr Åkerlund, då han talade om förhindrande av trustbildning och åtskilliga andra sätt att tillvarataga kraftindustriens intressen, måste tydligt se, att här ha vi koncessionslinjen i sin begynnelse. Det gäller endast att på sådant sätt utdraga den, att alla intressen bli tillgodosedda.

Herr talman, det är ännu en ton i denna debatt, som jag tror det är skäl i att låta något starkare framträda. Jag skulle åtminstone för min del vilja uttala den mycket livliga förhoppningen, att denna för hela vårt land så ytterst betydelsefulla fråga icke måtte lösas i det tecken, som, såvitt jag kunde förstå, kom till synes i herr Lübecks anförande och mera markerat i år än förut, nämligen striden mellan industrien och jordbruket. Här är det dock så, att vill herr Lübeck slå in på den linjen, så faller hela hans kampanj till föga, därom finnes intet tvivel. Men låt oss i stället lyfta upp frågan över detta motsatsförhållande, och låt oss se den djupa nationalekonomiska innebörd, som ligger i allt detta, låt oss se de rent samhällseliga intressenas överskuggande betydelse. Det är dock detta, synes det mig, som bör vägleda hela vårt arbete, och jag är livligt övertygad om att man i varje fall kommer att finna det socialdemokratiska partiet företräda just dessa synpunkter.

Jag ber till slut, herr talman, att få säga, att jag hoppas, att när denna fråga skall lösas, det då må ske i ett sammanhang, så att såväl detta kommittébetänkande, reviderat med hänsyn till samhällseliga synpunkter, som också vissa spörsmål om koncession å statens vattenfall, må bliva behandlade i ett sammanhang.

Bifall till reservationen.

Herr Åkerlund: Herr talman! Varför jag håller före, att några speciella svårigheter och koncessionstillställningar, som förekomma i utlandet, näppeligen böra komma i fråga i större utsträckning här i Sverige, det är, att de flesta av våra vattenfall i de bygder, där elektriciteten kan utnyttjas, redan äro apterade. Det enda vi ha kvar är forsar, som kosta alldeles orimligt mycket pengar för att få i ordning. Dessutom få vi komma ihåg, att på kontinenten har kraften ett oändligt mycket större värde än hos oss. Vi få tänka på detta, innan vi ställa upp några svårigheter av liknande natur. Man talar om att Norge infört koncessionssystem. Nå, vad kostar det i Norge att tillgodogöra sig ett fall med samma kraft som ett motsvarande i Sverige? Det är små kostnader det, emot de i vårt land.

Herr Lübeck: Jag vill endast säga, att herr Palmstierna mycket illa uppfattat mig, ty i mitt anförande har jag just velat understryka, att något motsatsförhållande mellan industri och jordbruk icke förefinnes. Med herrar jordbruksintressenter i denna kammare skall jag nog försöka komma överens, men det blir nog svårare för mig att komma överens med herr Palmstierna.

*Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.*

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner med avseende å utskottets hemställan i mom. a)—d), nämligen först på bifall till utskottets hemställan i nämnda moment samt vidare på avslag därå och bifall i stället till det förslag, som innefattades i punkten A) av den utan herr vice talmannen D. Persson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Då voting emellertid begärdes av herr Lübeck, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 66 mom. a)—d), bifaller det förslag, som innefattas i punkten A) av den utav herr vice talmannen D. Persson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 132 ja mot 78 nej; och hade kammaren alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit det förslag, som innefattades i punkten A) av den utav herr vice talmannen D. Persson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Vidare gav herr talmannen beträffande mom. e) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det förslag, som framställt i den av herr Hage vid momentet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Efter härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 72 angående anslag för tillsyn å enskildas skogar i lappmarkerna och Särna socken med Idre kapellag samt nr 73 angående anslag för tillsyn å enskilda skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland begärdes ordet av

*Ang. anslag
för tillsyn å
vissa enskilda
skogar i lapp-
markerna
m. m.*

Ang. anslag
för tillsyn i
vissa enskilda
skogar i lapp-
markerna
m. m.
(Forts.)

Herr Linders, som yttrade: I anledning av kammarens tidigare vid behandling av jordbruksutskottets utlåtande nr 62 fattade beslut, varigenom kammaren biföll en av herr Lindblad m. fl. vid utlåtandet fogad reservation, skall jag vid behandling av detta ärende be att få yrka, att andra stycket på sidan 5 i föreliggande utlåtande måtte helt utgå, emedan utskottet däri talat om sitt yttrande i förenämnda utlåtande nr 62, vilket yttrande icke står i överensstämmelse med det av andra kammaren fattade beslutet.

Häruti instämde herr *Rydén* i Malmö.

Vidare anfördes ej. Efter det herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan med den av utskottet föreslagna motiveringen samt vidare på bifall till berörda hemställan med den ändring i avseende å motiveringen, som föreslagits av herr Linders, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 9.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande fem särskilda ordinarie anslag under riksstatens fjärde huvudtitel.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ny stat
för remon-
teringsstyre-
lsen m. m.

Vid föredragning härpå av *punkten 4*, angående ny stat för re monteringsstyrelsen m. m., yttrade

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Innan klubban faller vid denna punkt, skulle jag vilja till herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet rikta en förfrågan, då en del av det anslag, som här begäres, jämväl skall användas för inköp av ett antal s. k. ökningsremonter. Enligt det vid sommarriksdagen antagna härordningsbeslutet skulle en sådan ökning ske av antalet stamhästar för kavalleriet, och det riktigaste hade då varit, synes det mig, att man uppdragit åt re monteringsstyrelsen att inköpa dessa re monter. Så skedde icke, utan det uppdrogs åt en särskild kommission att verkställa inköpen, och det torde icke vara herr statsrådet obekant, att denna kommissions inköp givit anledning till mycket missnöje bland hästuppfödare, därför att kommissionen huvudsakligen vänt sig till hästhandlare. Då jag icke kunnat finna någon anledning föreligga, varför ej re monteringsstyrelsen skulle hava kunnat sköta jämväl dessa uppköp, eftersom den gjorde uppköp av re-

monter samtidigt, skulle jag vilja fråga herr statsrådet om orsaken till detta särskilda förfarande, och huruvida även nu, när nya inköp av samma slag skola göras, detta uppdrag kommer att anförtros åt en särskild kommission eller åt remonteringsstyrelsen. Sistnämnda styrelse har under sin nuvarande chef förvärvat allmänt förtroende för sin objektivitet vid hästuppköpen, och att den större sakkunskapen är till finnandes hos denne chef, därom kan ej mer än en mening råda.

*Ang. ny stat
för remon-
teringsstyrel-
sen m. m.
(Forts.)*

Chefen för lantförvarsdepartementet herr statsrådet Mörcke: Herr talman! Jag vill endast säga, att jag icke är i tillfälle att så här omedelbart besvara den fråga som framställt, men jag skall stå till tjänst med upplysningar framdeles. På rak arm kan jag emellertid omöjligen besvara frågan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Statsutskottets utlåtande, nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén, föredrogs härpå; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt Sveriges frivilliga landstormsorganisationer.

*Ang. under-
stöd åt fri-
villiga land-
stormsorga-
nisationer.*

I en till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition av den 26 februari 1915, nr 46, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att av fjärde huvudtitelns allmänna besparingar finge tagas i anspråk ett belopp av 48,000 kronor för bestridande av administrationskostnader under åren 1915 och 1916 för Sveriges landstormsföreningars centralförbunds överstyrelse jämte dess verkställande utskott ävensom för till centralförbundet anslutna landstormsförbund och landstormsföreningar.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Swartz, O. Jonsson, Strömberg, H. H. K. Ericson, Ekelund, J. Nilsson, Malmborg, Andersson* i Skivarp, *Persson* i Stallerhult, *Lemke* och *Andersson* i Hä-

Ang. under-
stöd åt fri-
villiga land-
stormssorga-
nisationer.

(Forts.)

gelåkra, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Chefen för lantförsvarsdepartementet herr statsrådet Mörcke yttrade: Herr talman! När statsutskottet har avstyrkt denna Kungl. Maj:ts proposition om anslag å 48,000 kronor till bestridande av administrationskostnaderna under åren 1915 och 1916 för Sveriges landstormsförbunds överstyrelse m. fl. landstormssorganisationer, så har skälet härtill enligt den kortfattade motivering, som förebragts, varit, att »erfarenheten synes hava visat att de frivilliga landstormssorganisationerna icke i avsevärdare utsträckning kunnat lämna lämpligt befäl för landstormen och bereda denna erforderlig utbildning». Jag frågar, hur de skulle kunnat göra detta. Det är icke omöjligt för frivilliga organisationer att i avsevärdare utsträckning skaffa befäl åt landstormen, när man betänker, vilken stor mängd av sådant befäl som åtgår. Men min erfarenhet är, och säkert är det allas, som haft något med landstormen att skaffa, att man har att tacka företrädesvis dessa frivilliga organisationer för att man fått något landstormsbefäl inom vart landstormsområde, vilket varit skickat att utföra de uppgifter, som lämnats detsamma. Det är dessa frivilliga organisationers verksamhet, som skapat intresset för och skaffat deltagare i de hittills hållna landstormsbefälsövningarna. Komma nu dessa organisationer att arbeta under tryckta ekonomiska förhållanden, då blir säkert följden den, att deltagarna i dessa frivilliga landstormsbefälskurser för framtiden komma att minska. Och vad blir resultatet, om riksdagen avslår det ifrågasatta jämförelsevis obetydliga anslaget? Jo, administrationskostnaderna måste givetvis i alla fall på något sätt ersättas, och följden blir otvivelaktigt den, att landstormsförbunden och landstormsföreningarna tvingas att höja årsavgifterna för sina medlemmar, och detta verkar därhän, att det just för de mindre bemedlade uppstår svårigheter att vara med, och detta önskar väl varken utskottet eller riksdagen.

Härpå anförde

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman, mina herrar! Då jag icke kunnat vara med om utskottets beslut, utan är med bland reservanterna, så vill jag meddela, att anledningen härtill varit den att jag velat, att landstormen skulle bli mera fälduglig, än den för närvarande är och att den sålunda skulle erhålla en längre gående utbildning. Alla känna vi behovet av en organisation ifråga om landstormen, som i någon mån kan tillfredsställa de behov, densamma är avsedd att fylla. Med den korta övning landstormen för närvarande har och fortfarande kommer att ha under den närmaste tiden är det omöjligt att

skaffa erforderligt befäl och det är dessutom omöjligt att vidmakthålla den frivilliga landstormssammanslutning, som vi hittills haft. Omöjligt blir det också att bilda nya organisationer, därest icke bidrag erhållas av staten för ändamålet. Det är nog sant, att frivilliga landstormsövningar pågå på många ställen. Men det är inte endast det, det här gäller att sörja för, att dessa övningar skola kunna pågå på ett eller annat ställe, utan det behövs en organisation, som kan ta om hand alla dessa lokala avdelningar, som kan ordna landstormsövningarna såväl i den ena som i den andra landsdelen på ett sätt, som är tillfredsställande och länder till väsentlig nytta.

Det är detta syftemål, som reservanterna velat vinna, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Lindman* instämde häruti.

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Ett första studium av den kungl. propositionen gjorde mig ganska sympatiskt stämd mot densamma, ja så sympatiskt stämd, att jag i viss utsträckning ville bifalla vad Kungl. Maj:t begärt. Ett närmare studium av ärendet medförde emellertid hos mig en förändrad uppfattning.

Mot den föreslagna organisationen kan först och främst en viss erinran göras. Organisationen är så lagd, att landstormsföreningar skola i allmänhet bildas inom varje landstormsområde. Alla sådana föreningar inom ett inskrivningsområde skola sedermera förenas till ett landstormsförbund, och så långt synes det mig som om organisationen kan vara lämplig. Men sedermera har anknnytning från landstormsförbunden skett direkt till centralorganisationen. Då har man icke längre följt den militära organisationen, man har gått förbi helt och fullt arméfördelningsorganisationen och knutit organisationer tillsammans i ett centralförbund.

Detta centralförbund med säte här i Stockholm beräknas i den kungl. propositionen kräva en kostnad av nära 9,000 kronor om året, och då är det inberäknat arvoden till ordföranden i verkställande utskottet, till sekreteraren och kassaförvaltaren. Alla landstormsförbund beräknas få ett årligt anslag av 150 kronor vardera och därjämte landstormsföreningarna av 150 kronor vardera. För envar torde det vara alldeles klart, då jag anført de anslagsbelopp, som skulle tillkomma landstormsförbunden och landstormsföreningarna, att de 150 kronorna icke komma att spela den avsevärda roll i deras ekonomi, som man har sökt göra gällande.

För att åvägabringa samarbete mellan landstormsorganisationerna å ena sidan och den frivilliga skytterörelsen å andra sidan skola landstormsorganisationerna insätta två ledamöter i verkställande utskottet av skytteförbundens överstyrelse, och denna senare skall insätta två av sina ledamöter i landstormsorganisationernas överstyrelse. Och vidare skall landstormsförbundens överstyrelse insätta två av sina ledamöter i skytteförbundens överstyrelse och

Ang. understöd åt frivilliga landstormsföreningar.

(Forts.)

Ang. understöd åt frivilliga landstormsoorganisationer.
(Forts.)

tvärtom beträffande landstormsoorganisationen. På samma sätt beträffande skytteföreningar och landstormsföreningar: den ena skall sätta in ledamöter i den andras styrelse. Man frågar sig då ovillkorligen: skulle det icke vara möjligt och lämpligare, att man hade en enda styrelse för det hela från nedan och upp till toppen? Därigenom skulle uppenbarligen administrationskostnaderna, om vilka det här är fråga, i avsevärd grad nedbringas.

Ur dessa synpunkter anser jag således att saken, behöver mycket noggrannare undersökas, än vad hittills varit fallet, innan riksdagen beviljar medel. Vidare vill jag i anledning av vad här yttrats såväl av den föregående ärade talaren som också från statsrådsbänken göra för kammaren fullt klart, att här ingalunda är fråga om anslag till de frivilliga landstormsbefälsövningarna eller till landstormsoövningar. För det ändamålet beviljade riksdagen i enlighet med första punkten av statsutskottets utlåtande nr 96 ett belopp av 70,000 kronor. Nej, här är fråga om anslag just till de organisationer, som ha sammanslutit sig på sätt jag förut antytt och som ha till uppgift, som det heter, att på frivillighetens väg arbeta för landstormens utbildning och för upplysningsverksamheten rörande landstormen. Jag medger, att det målet är väl värt allt erkännande, men resultatet av det arbete, som hittills utförts, är, enligt vad från sakkunnigt håll förmålt, av rätt ringa värde militärt sett, och jag är böjd att tro därpå.

Jag har här i min hand ett referat av ett föredrag, som en befälhavare för ett landstormsområde hållit, där han redogör för förhållandena i ett av de krigförande länderna och omtalar, att på sjukhusen voro alla anordningar av utmärktaste slag. Ordningen var mönstergill och inte den ringaste villervalla uppstod, ens då det gällde att på en gång taga emot ett par tusen nya patienter. Vid betraktande av de utmärkta sjuktransportvagnarna kunde talaren icke tillbakahålla en jämförelse med förhållandena här hemma, där man i bästa fall hade tillgång till en flakvagn eller dylikt, där man finge lägga den sjuke på litet halm och så skjutsa honom kanske miltals till sjukhuset. Jag frågar, om det är lämpligt att driva ett upplysningsarbete av denna art, där man faller ett sådant omdöme om de sjukvårdsförhållanden, vi ha i vårt land, och framställer vad som nu skildrats som det bästa möjliga, som vår armé har. Yttrandet är ingalunda sant — förutsatt att tidningens referat är riktigt — och det kan icke vara gagneligt enligt mitt förmenande att från en landstormsbefälhavares sida på det sättet spridas upplysningar, som ej äro med verkliga förhållandet överensstämmande.

Vidare vill jag säga att en landstormsförening med förut av mig angivet syfte borde först och främst ha till syfte att ena landstormsmännen och, om så är, borde den framför allt låta sig vara angeläget att under tider sådana som de nuvarande från föreningens möten och överläggningar bannlysa allt sådant, som försvårar enighetstankens förverkligande.

Jag har här i min hand en högertidning, i vilken finnes ett

referat över en landstormsförenings årsmöte. Det hölls den 2 innevarande maj. Ordföranden höll ett föredrag, i vilket han lovprisade 1914 års händelser och yttrade därvid följande: »Bonde-tåget blev den motor, som satte de nationella krafterna i rörelse. Följderna kunna vi nu ej överblicka i hela dess vidd, men vi se redan, att då genomgick den svenska samhällsuppfattningen en genomgripande förändring. *Statsstanken* stod med ens klar för hela folket. Konungadömet genomgick sin renässans efter lagen och av forno. Det var skönt att leva våren 1914, ty andarna började vakna.» Ordföranden är en civil person, och jag skall icke yttra mig om honom. Vid mötet hölls emellertid ett föredrag även av en officer, och, för att ingen skall obehörigen bli misstänkt, vill jag meddela, att enligt tidningens uppgifter var föredragshållaren kaptenen vid Hälsinge regemente Gust. Swedlund. Efter det att han påvisat betydelsen av, att utbildningsarbetet sker i nationellt tecken, fortsätter han: »Att på detta sätt fostra och värda den rätta andan är en stor uppgift för landstormsbefälhavarna. Landstormsbefälhavarna» — fortsätter han sedan — »ha också en betydande politisk makt. Den kunna de använda för att ge färg åt opinionen i landet.» Jag skall stanna här. Även fortsättningen av talet är sådan, att det skulle, om det refererades, ge anledning till erinringar. Och nu frågar jag: är det lämpligt att statsunderstödda landstormsföreningar arbeta på det sättet? Och jag vädjar till ministerbänken, om ej herr krigsministern är enig med mig därom, att det är högeligen olämpligt, att en landstormsförening öppet eller slutet propagerar för en viss politisk meningsriktning. Vi behöva, det är min mening, under brydsamma tider hålla ihop, stå skuldra vid skuldra för att värna Sveriges intressen, och att då en landstormsförening arbetar på det sätt, som framgår av tidningsreferatet, det kan enligt mitt förmenande icke främja detta enhetsinne, och jag vågar för den skull till herr krigsministern ställa det direkta spørsmålet: gillar herr krigsministern en sådan propaganda inom landstormsföreningarna som den i tidningsreferatet skildrade, eller vill herr krigsministern vidtaga åtgärder i syfte att landstormsföreningarna må bli politiskt neutrala?

Sådant som läget nu är, herr talman, kan jag icke annat än hemställa, att kammaren måtte bifalla statsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen samt i särskilda propositioner gjorda framställningar angående engångskostnader för försvaret.

*Ang. under-
stöd åt fri-
villiga land-
stormsorga-
nisationer.*

(Forts.)

Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.

Avd. I, angående engångskostnader för lantförsvaret.

I den till riksdagen den 14 januari 1915 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under rubrik »Engångskostnader för försvaret» föreslagit riksdagen, bland annat,

att utav det av 1914 års senare riksdag till bestridande av kostnaderna för övning vid armén av årsklassen 1914 yngre beviljade anslaget, 11,098,186 kronor, för år 1916 anvisa . . . . . kronor 2,503,317: —

att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av intendenturmateriel beviljade anslaget, 12,775,887 kronor, för år 1916 anvisa > 4,000,000: —

att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av artillerimateriel beviljade anslaget, 10,632,600 kronor, för år 1916 anvisa . > 3,500,000: —

att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av ingenjörmateriel beviljade anslaget, 3,050,242 kronor, för år 1916 anvisa . . > 1,016,747: —

att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av sjukvårds- och veterinärmateriel beviljade anslaget, 650,000 kronor, för år 1916 anvisa återstoden . . . . . > 325,000: —

samt att bestämma, att samtliga ovannämnda belopp, vilka såsom engångskostnader för lantförsvaret anvisades för år 1916, skulle i riksstaten uppföras såsom ett gemensamt reservationsanslag.

Vidare hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten proposition av den 12 februari 1915, nr 49, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag föreslagit riksdagen att dels för anskaffande av viss artillerimateriel bevilja för år 1916 ett belopp av 2,600,000 kronor, att ingå i det gemensamma reservationsanslag till engångskostnader för lantförsvaret, som föreslagits till uppförande i 1916 års riksstat; dels medgiva, att för täckande av ifrågavarande utgift finge av statsverkets värnskattefond tagas i anspråk ett belopp av 2,600,000 kronor; dels ock, under förutsättning av bifall härtill, besluta, att de i 1916 års riksstat bland inkomsterna upptagna medel från värnskattefonden skulle höjas med 2,600,000 kronor.

Härjämte hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition av den 30 april 1915, nr 194, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels för anskaffande av viss intendenturmateriel bevilja för år 1916 ett belopp av 5,315,000 kronor;

dels för anskaffande av viss artillerimateriel bevilja för år 1916 ett belopp av 5,718,000 kronor;

dels för anskaffande av viss ingenjörmateriel bevilja för år 1916 ett belopp av 420,000 kronor;

dels bemyndiga Kungl. Maj:ts att, i mån av behov, redan under år 1915 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna vad som för vart och ett av ovannämnda ändamål anvisades;

dels bestämma, att samtliga ovannämnda belopp, tillhoppa 11,453,000 kronor, skulle ingå i det gemensamma reservationsanslag till engångskostnader för lantförsvaret, som föreslagits till uppförande i 1916 års riksstat;

dels medgiva, att för täckande av ifrågavarande utgifter finge av statsverkets värnsskattefond tagas i anspråk ett belopp av 11,453,000 kronor;

dels ock, under förutsättning av bifall härtill, besluta, att de i 1916 års riksstat bland inkomsterna upptagna medel från värnsskattefonden skulle höjas med 11,453,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en av herr *Lithander* inom andra kammaren väckt, till utskottets förberedande behandling överlämnad motion, nr 3, däri hemställts, att riksdagen ville besluta att omedelbart ställa trettio miljoner kronor till Kungl. Maj:ts förfogande att användas till att ofördröjligen förse landstormen med fältmässig utrustning.

Slutligen hade till utskottet remitterats en av herr *Zetterstrand* likaledes inom andra kammaren väckt motion, nr 71, vari föreslagits, att riksdagen för sin del måtte besluta, att det överskott av värnsskattemedel, som, efter tillgodoseende av de försvarsändamål, för vilka sagda medel vore avsedda, tilläventyrs kunde uppkomma, skulle i den mån så funnes erforderligt användas till fullständigande av landstormens utrustning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts därom i statsverkspropositionen framställda förslag

a) utav det av 1914 års senare riksdag till bestridande av kostnaderna för övning vid armén av årsklassen 1914 yngre beviljade anslaget, 11,098,186 kronor för år 1916 anvisa . . .	kronor 2,503,317:—
b) utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av intendenturmateriel beviljade anslaget, 12,775,887 kronor, för år 1916 anvisa . . .	» 4,000,000:—
c) utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av artillerimateriel beviljade anslaget, 10,632,600 kronor, för år 1916 anvisa . . .	» 3,500,000:—
d) utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av ingenjörmateriel beviljade anslaget, 3,050,242 kronor, för år 1916 anvisa . . .	» 1,016,747:—
e) utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av sjukvårds- och veterinärmateriel beviljade anslaget, 650,000 kronor, för år 1916 anvisa återstoden	» 325,000:—

Ang. engångskostnader för lantförsvaret.
(Forts.)

Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.
(Forts.)

II. med bifall till vad därom i propositionen nr 49 föreslagits för anskaffande av viss artillerimateriel bevilja för år 1916 ett anslag av 2,600,000 kronor;

III. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 194

a) för anskaffande av viss intendenturmateriel bevilja för år 1916 ett belopp av 3,362,000 kronor;

b) för anskaffande av viss artillerimateriel bevilja för år 1916 ett belopp av 2,918,000 kronor;

c) för anskaffande av viss ingenjörmateriel bevilja för år 1916 ett belopp av 420,000 kronor;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i mån av behov, redan under år 1915 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna vad som för vart och ett av i punkterna a)—c) omnämnda ändamål anvisades;

IV. bestämma, att de ovan omförmälda beloppen, tillhoppa 20,645,064 kronor, skulle under titel »engångskostnader för lantförsvaret» i riksstaten för år 1916 uppföras såsom ett gemensamt reservationsanslag;

V. besluta, att herr Lithanders motion nr 3, i den mån den icke besvarats genom utskottets hemställan under punkt III, icke måtte av riksdagen bifallas;

VI. förklara, att herr Zetterstrands motion nr 71 skulle anses besvarad genom vad utskottet hemställt i punkt III.

Beträffande förevarande avdelning hade uti en vid utlåtandet fogad reservation herrar *A. C. Lindblad*, *Thorsson*, *Rydén* i Malmö, *Nilsson* i Kabbarp, *Anderson* i Råstock och *Ingvarson* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I = utskottet.

II = utskottet.

III i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 194

a) med avslag å de begärda anvisningarna för anskaffande av viss artillerimateriel och ingenjörmateriel bevilja för år 1916 för anskaffande av viss intendenturmateriel ett belopp av 5,315,000 kronor;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i mån av behov redan under år 1915 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna vad som för sistnämnda ändamål anvisades;

IV bestämma, att de ovan omförmälda beloppen, tillhoppa 19,260,064 kronor, skulle under titeln »engångskostnader för lantförsvaret» i riksstaten för år 1916 uppföras såsom ett gemensamt reservationsanslag.

V = utskottet.

VI = utskottet.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Chefen för lantförvarsdepartementet, herr statsrådet Mörcke: Herr talman, mina herrar! Ehuru vad jag här tänker säga egentligen rör punkt 3, har jag redan nu begärt ordet. Det är nämligen så, att utskottet har synnerligen hårdhänt behandlat Kungl. Maj:ts proposition, i vad den gäller användningen av överskottet av värnskattemedlen. Så har utskottet prutat i fråga om intendenturmateriel från 5,315,000 kronor till 3,362,000 kronor och ifråga om artillerimateriel från 5,718,000 till 2,918,000. Anslaget till ingenjörmateriel 420,000 kronor har däremot lämnats oavkortat. Ehuru jag djupt beklagar, att utskottet har sett sig nödsakat att göra dessa avsevärda nedprutningar, måste jag dock erkänna, att även utskottets förslag innebär en så väsentlig förstärkning av krigsberedskapen, att jag icke tvekar att med största tacksamhet mottaga vad där erbjudes.

*Ang. engångs-
kostnader för
lantförvaret.
(Forts.)*

Reservationen inom utskottet återigen går ut på, att anslaget till intendenturmateriel, d. v. s. till landstormens utrustning, skulle utgå ograverat, som Kungl. Maj:t föreslagit det, men att däremot anslagen till artillerimateriel och ingenjörmateriel skulle helt och hållet slopas. De senare anslagen avse en materiel, som för oss är av allra största vikt, nämligen vårt tunga artilleri och våra flygmaskiner. Det nu pågående kriget har till fullo visat, vilket värde just denna materiel har. Det finnes hos oss det allra största behov av denna anskaffning. Ingalunda vill jag bestrida, att det hade varit högst önskvärt, om riksdagen kunde ha varit med på, att det av Kungl. Maj:t begärda anslaget till landstormens utrustning lämnats ograverat, men om detta skulle ha skett på bekostnad av denna materiel, som här är fråga om, och som för krigsberedskapen är av stor vikt, så anser jag det långt ifrån tillrädligt. Jag anser, att, om det nu en gång skall prutas på detta, så har utskottet efter goda grunder avvägt proportionen mellan de olika kraven på materiel.

Herr L i t h a n d e r: Herr talman, mina herrar! I statsutskottets utlåtande nr 99 beröres bland andra viktiga frågor även frågan om landstormens utrustning. Vi ha nyss fått från statsrådsbänken be-lyst, vilken stor betydelse det grova artilleriet har, och jag vill för min del ingalunda underskatta denna betydelse utan till fullo instämma i att denna fråga har en ofantlig vikt. Att jag nu kommer att särskilt uppehålla mig vid landstormens utrustning innebär därför intet underkännande av den andra frågans betydelse.

Vi ha beträffande frågan om landstormens utrustning olika förslag. Vi ha de sakkunnigas utlåtande, som slutar på en summa av 9,126,000 kronor. De anse för sin del, att även om man inskränker sig till det som är absolut nödvändigt, så är detta det minsta vi behöva. Likväl ha de även kommit med ett nödfallsförslag, nämligen på 5,315,000 kronor, och detta förslag har regeringen av kostnads-skäl upptagit såsom sitt, ehuru departementschefen anger, att det givetvis vore synnerligen önskvärt, om det högre beloppet, alltså 9 miljoner, kunde åstadkommas. Regeringens beslut sammanhänger gi-

Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.
(Forts.)

vetvis med omsorgen om och önskan att även tillgodose den ytterligt viktiga frågan angående artillerimateriel. Nu har emellertid utskottsmajoriteten i betänkandet stannat vid ett anslag av endast 3,300,000 kronor. Jag har för min del vid riksdagens början inlämnat en motion, som avser tillgodoseende av landstormens behov. Där har jag utgått från den uppfattningen, att vi här i vårt land ha skyldigheten att tillse, att landstormen, när den utkommenderas, icke såsom nu är fallet nästan helt och hållet saknar utrustning, utan att den har en utrustning av samma omfattning, som man inom linjetrupporna efter noggrann prövning ansett behövas för fältmässighet. Då kommer man, om man vill åstadkomma en sådan ordentlig utrustning, icke ifrån den kostnad som jag där uppgivit. Antalet landstormsmän beräknas ju till 150,000, och kostnaderna kunna under normala förhållanden icke sättas lägre än till 200 kronor per man — ja, det kan ju ifrågasättas, om ens detta förslår med de nuvarande priserna. Och då kommer man upp till 30 miljoner kronor. Att det skulle bli så mycket, därest en fullständig utrustning av landstormen nu skulle åstadkommas, beror ju därpå, att landstormen under lång följd av år har fått stå tillbaka för andra viktiga krav. Jag kan icke annat än beklaga, att man icke sökt finna utvägar inom utskottet för att komma upp åtminstone till Kungl. Maj:ts förslag. Ty jag vill göra gällande, att det kanske finnes få frågor för närvarande här i landet, som äro föremål för så stort intresse som just landstormens utrustning. Jag tror för min del, att gällde det att fråga landet, hur man vill ha det i detta avseende, så skulle i händelse av nyval helt säkert åt riksdagen återbördas en kammare, som skulle bevilja dessa medel. Riksdagen skall ju vara ett uttryck för folkviljan, och jag tror, att det knappast vore något beslut i riksdagen, som skulle omfattas av och finna en så allmän folkmening bakom sig som just det att bevilja anslag till en fullständig utrustning för landstormen.

Det var ju höstinkallelserna i fjol, som riktade uppmärksamheten på de stora bristerna på detta område. Man hade icke haft anledning förut att gå närmare in på frågan om landstormens förhållanden, men vi veta alla, huru, när klockorna den 1 augusti började ringa, det var en iver att vara på sin post i hela landet, så stor, att det var en glädje att se det. Samtidigt vet man, att det brast i avseende på organisationen, det brast i avseende på ledningen och befälet, och det brast slutligen i avseende på utrustningen. När detta står klart för oss, så borde det väl vara vår plikt, synes det mig, att söka råda bot för dessa brister. I den kungl. propositionen begäras åtgärder för befälsutbildningens tillgodoseende, och jag hoppas för min del, att riksdagen i morgon skall beakta den saken. Även med den plikt känsla och den iver och villighet, som gjort sig gällande hos landstormsmännen, är det icke möjligt att nå fram till vad landstormen skall och bör och vill vara, därest den icke får stöd såväl i avseende på befälsutbildningen som även i hög grad i avseende på den utrustning, som är nödvändig för åstadkommande av fältmässighet och fältduglighet.

Vi ha sett, hur man på olika håll i landet sökt på enskild väg råda bot för och avhjälpa missförhållandena genom frivilliga befäls-

föreningar och frivilliga insamlingar. Men detta är väl icke den väg, man bör gå fram, om man skall kunna täcka de huvudsakliga behoven. Jag anser för min del, att det är ett stort slöseri med den försvarsvilja och värnkraft, som faktiskt finnas inom landstormsmännens led att icke sträcka ut handen och tillgodose deras behov, och jag vill göra gällande, att det här är fråga om ett i hög grad folkligt krav. Man har ju också många exempel på, huru i andra länder förhållandena på detta område äro tillgodosedda bättre än hos oss.

*Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.
(Forts.)*

Jag kan nu för min del icke annat än beklaga ur många synpunkter, att denna viktiga fråga, som dock bragtes på tal redan den 16 januari, under dessa brydsamma tider, då hela Europa där ute står i brand, först efter riksdagens ordinarie avslutningsdag, först den 19 maj, kommit på kamrarnas bord. Det är en viktig tid, som här förrunnit, och jag kan säga, att även om vi i dag skulle besluta så som jag helt skulle önska, så är det dock numera icke möjligt för oss att till samma pris kunna tillgodose denna sak lika väl, som om vi hade behandlat frågan vid ett tidigare skede, eller ens ha samma tillgång på materiel som tidigare.

Man säger, och detta är ett huvudargument för förslaget om minskning i anslaget, att vi icke ha råd. I detta avseende ber jag bland annat att få anföra ett yttrande i årets remissdebatt av friherre Palmstierna, där han med glädje konstaterade vårt lands goda finansiella läge. Han säger där: »Vi kunna till och med fortfarande av inkomstmedel öka vårt kapital högst väsentligt. Det synes mig, att detta glädjande förhållande bör framhållas även i riksdagen. Det är väl ägnat att tilldraga sig en synnerlig uppmärksamhet, att Sveriges finanser, att svenska statens finansläge i den nuvarande krisen dock är så starkt, som statsverkspropositionen faktiskt utvisar.» Det är ju icke annat än med glädje, som man kan konstatera, att så är fallet. Men då synes det mig också, att tidpunkten icke är riktigt väl vald att gå den väg, som man härvidlag gått, när det gäller att tillgodose landstormens utrustning. Jag vill i övrigt ge även några andra bevis för att det icke föreligger något sådant nödläge, att man för den skull behöver väja tillbaka för kostnaderna för landstormens utrustning. Jag vill därvidlag påvisa, att sedan 1873 under 40-års perioden till 1913 har jordbruket här i landet gått framåt, så att skördens värde har ökats från 250 miljoner per år till 880 miljoner kronor per år. Samtidigt har industriens tillverkningsvärde ökats från 147 miljoner till 1,800 miljoner kronor, och handelns omsättning har nära fyrdubblats från 480 miljoner till 1,670 miljoner kronor. Jag skall be att få påpeka, att en särskild industrigrens tillverkningsvärde, nämligen trämasseindustriens, ökats från 1,300,000 till 115 miljoner kronor per år. När man talar om att vi icke ha råd att tillgodose landstormens utrustning, så vill jag vidare nämna, att enligt gjorda beräkningar var Sveriges nationalförmögenhet år 1898 9,000 miljoner och tio år senare var den 13,800 miljoner samt enligt den sista beräkningen, år 1912, 16,400 miljoner kronor. Alla dessa siffror äro ju approximativa, men de visa i alla fall en oerhörd ökning, och det

Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.

(Forts)

synes mig verkligen, som om tidpunkten icke vore den rätta att vägra landstormen det, som man anser vara av behovet påkallat. Jag vill erinra om att det varit tider i vår historia, då nödläge verkligen förefunnits, men då det likväl icke varit fråga om att icke landets försvarskrafter, då de kallades ut att värna vår frihet, skulle ha den utrustning, som var nödvändig. Jag tror, att den långvariga freden och de framsteg, som utvecklingen gjort på olika områden, gjort oss mindre känsliga för vad som nu ute i världen ses med andra ögon än här hos oss.

Jag kan icke se, att, när det gäller en sådan sak som att bekläda de män, som skola värna vår frihet, detta bör ske annat än genom statens försorg. Jag kan icke heller anse, att det är rätt, som man här säger, att det föreligger ett nödläge. Jag vill visst ingalunda underkänna det frivilliga arbetet på detta området, men jag tycker, att det icke är tilltalande, att man skall behöva läsa sådana annonser och tillkännagivanden i pressen, såsom t. ex. att det skall hållas en nyårsvaka, där sång och dans förekommer och supé serveras, samt att inkomsterna skola gå till anskaffande av landstormsförråd. Det är väl icke på det sättet, som landstormens beklädnad, skall ordnas. Vi ha haft många exempel på att olika utvägar måst tillgripas och olika företag igångsättas för att tillgodose de nödvändigaste behoven på detta område, för att vi icke skulle vara alldeles utan. Vi ha sett, hur vid hästtävlingar tilläggspris fått gå till anskaffande av skor och kappor åt landstormen, och vi ha sett, hur man i Amerika i tidningen Nya hemlandet föranstaltat en insamling för beklädnad åt Sveriges landstormsmän. Är icke detta ett fattigdomsbevis under en tid, då vår nationalförmögenhet är större än någonsin förut? Jag vill på samma gång som jag här säger, att jag anser, att det icke är rätt att gå sådana vägar, dock begagna tillfället att erkänna det stora och vackra och värdefulla, som det frivilliga arbetet dock utträttat för att tillgodose de viktigaste kraven, och jag vill fråga, var vi skulle ha stått, om icke i alla fall på detta sätt en del av de viktigaste behoven beträffande landstormens utrustning hade blivit tillgodosedda. Vi se fortfarande, hur denna iver är stor, hur frivilliga landstormsbefälskurser ordnas, hur man använder helger och fritider för att förkovra sig i denna kunskap som behövs för befälet i landstormen, och huru alltjämt flitiga händer verka i olika delar av landet för att tillgodose landstormens behov. Men det är ingalunda tillfyllest. Det stora taget måste tagas av riksdagen och regeringen gemensamt. Jag erinrar mig sedan i vintras, hur man klockan $\frac{1}{2}$ 8 om morgnarna mötte landstormsmän, som kommo tillbaka från dessa kurser, som de i den tidiga morgonstunden frivilligt underkastade sig. Jag menar, att sådana saker skall man sätta värde på, och ett sådant intresse skall man tillmötesgå. Man bör fullt och helt utnyttja och använda denna levande försvarsvilja hela landet runt, försvaret tillgodo. Jag vill tillägga, att det icke enbart blir ett tillskott av försvarskraft, som man har att vänta, då inkallelse sker, utan man får också räkna med det värdefulla tillskott, som vinnes genom själva den uppfattning om betydelsen av landets frihet,

och betydelsen av försvaret, som bibringats dessa tusental landstormsmän landet runt. Jag vill i detta sammanhang säga, att en viktig sak, som vi också bättre måste tillgodose är skytteväsendet. Det är nödvändigt, att såväl beträffande landstormen som beträffande det frivilliga skytteväsendet ordna det så, att de som representera dessa delar av vårt försvar icke behöva behandlas som franktirörer utan så som om de tillhörde armén. Jag skall icke närmare ingå på några detaljer, men jag vill påpeka, att man gör ofantligt mycket mera för en fullständig utrustning av landstormen i andra länder än hos oss. Vi ha för närvarande så gott som ingenting.

De av herrarna, som varit ute i sammanbindningsbanan i dag ha fått en ganska tydlig bild av ställningen och fått tillfälle göra jämförelser mellan landstormsutrustningen sådan den bör vara och sådan den i verkligheten är. Jag har redan sagt det i min motion och vill här ytterligare stryka under, att den utrustning, som synes mig vara den lämpligaste, är den, som närmast ansluter sig till linjetruppernas, och detta av många skäl. Ett av huvudskälen är det, att man om modellerna äro lika för linje och landstorm, kan frigöra från arméns förråd det gamla, som ehuru mindre lämpligt för linjen, kan vara bra för landstormen. Därigenom blir anskaffningen alltid billigare. Men en annan ganska viktig synpunkt är, att det icke bör vara någon åtskillnad i utrustning mellan trupperna så att det ute i terrängen blir lätt för fienden att göra skillnad på landstorm och linjetrupper. Vad det betyder för landstormen kunna vi förstå, ty om fienden ser att han har landstorm emot sig, då vet han, att han möter relativt litet motstånd, och då går han fram på ett helt annat vis och med en annan tillförsikt än om han trodde sig stå emot linjetrupper. Och jag vill säga att vi på detta sätt i många fall kunna bespara oss förluster, som vi med nuvarande förhållanden icke kunna gå fria ifrån.

Huru ofantligt illa ställt det var i höstas och följaktligen huru stort behovet är på detta område skall jag belysa med ett par exempel. Jag har här ett brev från en ort i Östergötland. Inom det landstormsområdet funnos sammanlagt 715 landstormsmän. Till dessa fanns det nu åtta par byxor, som voro skänkta. Kappor hade man sju stycken, pälsar inga, pälsmössor inga, av skodon funnos femtiosju par, därav tjugusju skänkta; landstormshattar funnos till ett antal av trettiofem och landstormsmärken till ett antal av sjuhundra till dessa sjuhundrafemton, men då är att märka, att dessa landstormsmärken kommo först efter sedan mobiliseringen ägt rum.

Ifrån Bohuslän har jag ett annat meddelande. Där fattades vid förrådet såväl landstormshattar som armbindlar. Denna brist innebar att dessa landstormsmän skulle ha fått gå ut för att behandlas som franktirörer, därest de kommit i delo med fienden, som nu lyckligtvis icke skedde.

På en plats i Västergötland funnos inga armbindlar och ej heller gevär. Det fanns över huvud taget ingenting. Man fick så småningom gevär, men så få, att brobevakningarna fingo byta gevär när de avlöste varandra. På ett annat ställe i Västergötland var det ställt

*Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.*
(Forts.)

Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.
(Forts.)

så att 11 landstormsmän fingo ena sig om 3 gevär, alla utrustnings-saker hoptiggdes o. s. v., o. s. v.

Jag vill inte därmed ha sagt att förhållandena äro lika beklagliga nu, ty man bör ha använt tiden till att söka bättre dessa förhållanden, men detta är inte ett läge, sådant som det bör vara och det finnes ingenting som fritar oss från att råda bot på dessa missförhållanden.

En sak, som jag vill fästa uppmärksamheten på är att vi ännu icke ha någon fastställd modell för landstormsuniformen eller utrustningen. Det är faktiskt så, att den person, som skulle vilja skaffa sig utrustning, vet icke, hurudan den skall vara, utan han får gå med en sportdräkt eller skyttedräkt eller något annat. Redan det att man finge en fastställd modell, så mycket som möjligt i anslutning till arméns modell, vore en stor vinst och skulle innebära ett stort framsteg, ty som vi nu ha det, kunna inte de, som med iver omfatta denna rörelse, tillgodose sina behov av sådana saker. Och detta är dock att från statens sida fränsäga sig mycket understöd på enskild väg i fråga om utrustning. Detta är en åtgärd som kanske lätt nog och snart nog skulle kunna vidtagas.

Emellertid är det ju så, att det inte bör vara ensamt de, som ha ekonomiskt underlag att kunna skaffa sig vad de behöva, som böra vara väl utrustade. Utrustningen är en angelägenhet för landet i dess helhet och det innebär ur alla synpunkter en fördel att männen i ledet äro lika. Där bör inte den ekonomiskt bättre situerade ha det bättre ställt än andra. När de gå ut att gemensamt delta i landets försvar, då böra de vara lika i ledet och inför varandra. Det borde helst var så ställt, att de som ville skaffa sig utrustning och på egen bekostnad underhålla densamma, åt dem skulle staten bereda en lätnad. Jag tror, att sådan frivillig utrustning då komme att ske i ganska stor utsträckning här i landet med den iver, som här finnes från enskilda att själva hjälpa till. Den som ville ikläda sig skyldighet att hålla egen utrustning, skulle då härvidlag även vara föremål för inspektion, men i ersättning erhålla något bidrag, då staten befrias från utgifter, som staten eljest givetvis måste stå för på vanligt sätt.

En annan synpunkt, som kanske inte är så alldeles oriktig, är, att denna olikartade och bristfälliga utrustning, som landstormen hade i höstas och fortfarande har, gör att många känna sig som ett åtlöje inför den övriga armén. Det finnes dock inom landstormen personer i ansvarsfull ställning och med ambition, som inte vilja gå och se ut hur som helst. Därför bör man söka tillgodose och bättra på denna sak.

Jag skulle vilja säga, att soldatmaterialet, alltså manskapet, det är ju dock det dyrbaraste i detta fall. Och vill man anlägga den synpunkten på frågan, så bör man ju säga, att i ett folkfattigt land som vårt är det av ännu mycket större betydelse än i ett folkrikt att se till att den stam vi ha inte förfares på den grund, att den är så illa utrustad. Jag anser för min del, att man ur ren mänsklighetssynpunkt bör lägga andra och långt mycket högre

synpunkter på denna sak och att man enbart av den anledningen bör se till att här råda bot.

Jag skall bara med ett ord beröra en sak, som är mycket viktig, och det är att landstormen fullständigt, kan man säga, saknar skodonstrustning. Och dock veta vi alla vart man kommer med en trupp, som icke är marschduglig, eller som är så marschoduglig som en trupp måste bli, när den saknar ordentlig fotbeklädnad.

Över huvud taget så vill jag säga, att de utgifter, som äro för-
enade med denna utrustning, dem behöva vi icke väja tillbaka för. Ty vad innebär detta? Det innebär att förnödenheter, som finnas inom landet, sättas i skick och i stånd och detta istandsättande innebär arbetsförtjänst åt var och en, som har med den saken att göra, samtidigt som vi få denna vår viktiga utrustningsfråga ordnad. Därför kan man inte säga, att penningarna äro borta eller ur landet. En synpunkt, som är ganska viktig, är, att om vi hava ordentliga och goda förråd, så förebygges spridandet av smittosamma sjukdomar och ohälsa, som annars lätt blir en följd av felaktigheter i detta avseende.

Det är ju klart, att man får icke något skarpt intryck av vad denna sak gäller, när man en varm majdag beslutar om detta. Men gå ut på Ladugårdsgärde en vinterdag under rykande snöstorm och kyla. Jag tror att skedde voteringen därefter eller efter det man som landstormsman fått fullgöra en tjänstgöring under de förhållanden, i vilka svenska riksdagen för närvarande håller landstormen kvar, då tror jag att voteringen icke skulle gå i mer än en riktning.

Herr talman! Då jag har den uppfattningen, att vi ha skyldighet att tillgodose behovet av fullständig utrustning, men då jag vet, att ett yrkande i den vägen icke skulle ha utsikt att vinna kammarens bifall nu, så vill jag för min del förorda det yrkande, som för närvarande skulle ge landstormen det bästa möjliga, nämligen Kungl. Maj:ts förslag, och ber jag, herr talman, att därför få yrka bifall till detsamma.

Herr Thorsson: Herr talman! Herr Lithander har riktat en synnerligen dräpande kritik emot det sätt, varpå landstormer för tillfället är både organiserad och utrustad. Det gläder mig att även från det hållet man riktar denna kritik mot »sakkunskapen», ty det är sakkunskapen som får lov att taga åt sig nu och taga åt sig i fulla mått, icke allt men avsevärt av vad den ärade talaren framfört. Redan under fjolåret tillät jag mig att yrka att riksdagen skulle anslå och avsätta medel till landstormens utrustning. Men det veta herrarna på vilka skäl detta då icke kunde bifallas.

Nu riktade han en anmärkning emot att vi den 19 maj behandla ett ärende, som inlämnades till riksdagen redan i februari månad. För min del vill jag säga, att han kan icke tillvita utskottet eller göra någon erinring mot att det icke tidigare kommit något utlåtande från detsamma, som svar på den väckta

Ang. engångs- motionen. Redan tidigt på riksdagen erhöi nämligen utskottet kostnader för underrättelse om att Kungl. Maj:t skulle komma in med ett förslag genom vilket Kungl. Maj:t tänkte sig reglera hithörande förhållanden.
(Forts.)

Sedan ber jag att få säga något om innehållet i motionen. Herr Lithander har tagit till anslagsbeloppet på sådant sätt att man kan ifrågasätta om han verkligen menade fullt allvar med sin framställning. Ty om utskottet skulle tillstyrkt och riksdagen bifallit hans motion, så skulle ju resultatet ha blivit, att vi, ifråga om arméns utrustning, skulle gå en alldeles motsatt väg mot vad som rimligen kan ifrågasättas, motionären vill nämligen att vi skola utrusta landstormen *bäst*, att utrusta den *framför linjen*. Den kostnadssumma, 30 miljoner kronor, som motionären begär att få uppförd på 1916 års stat, är så tilltagen, att den skulle, som han antyder, lämna 200 kronor till utrustning av varje landstormsman. Nu förstår jag ju efter hans anförande, att han ändå hade en viss mening i sitt förslag, däruti att han till utseendet ville göra landstormen så lik linjen som möjligt, på det att ingen på utrustningen skulle kunna se huru litet landstormen dugde att fylla sitt uppdrag.

Nu är det naturligt, att riksdagen av ekonomiska skäl icke kan biträda ett sådant förslag, som här framställts av motionären. Han sökte visserligen hämta stöd för detsamma i den allmänna ekonomiska utveckling, som landet genomgått sedan 1873, och han visade, att såväl jordbrukshanteringen som den egentliga handelsomsättningen sedan dess mångdubblats. Herr Lithander glömde omnämna att försvarsbudgeten sedan 1873, icke i någon mån står efter i fråga om fördubbling. Med hänsyn till de ekonomiska resurser, som den nu sittande regeringen och riksdagen har att röra sig med, kan jag heller icke finna annat än att man först och sist tänker på anslag till försvaret. Det är vid sådant förhållande nödigt, att gå något mera metodiskt tillväga än motionären tänkt sig. Ty det må väl aldrig bli så, att vid avvägandet av vad som kan vara oundgängligen nödvändigt man av rent *psykologiska* eller andra skäl skall giva anslag, där man icke anser, att dessa kunna fylla de behov, som man avser att fylla med desamma, när det gäller att avväga dessa mot andra lika berättigade anslagskrav.

Från den utgångspunkten har jag för min del icke heller kunnat helt biträda den kungl. propositionen, som den siste talaren yrkade bifall till. Den kungl. propositionen framhåller i sin motivering för sin hemställan, att de anslagskrav som där framställas skola täckas av värnskattefonden. Denna fond beräknades ursprungligen att giva 75 miljoner kronor. Sedan det blivit veterligt vad den antagligen skall giva, så räknar man nu med 87 miljoner i stället för 75 miljoner kronor. Då riksdagen under 1914 hade att beräkna, hur mycket som skulle utgå av värnskatte-medlen till utrustning av linjen, reservtrupperna och landstormen, så slutade riksdagens beslut på 50,800,000 kronor

till armén och 24,470,890 kronor till flottan, således 75.270,890 kronor. Enligt uppgjorda anskaffningsplaner och därpå grundade kostnadsberäkningar skulle med då gällande anskaffningspriser erfordras 53,100,000 kronor av värnskattemedel för arméns behov. Emellertid ansåg Kungl. Maj:t att genom ordnade leveranser kunde den beräknade anskaffningskostnaden sänkas med 1,800,000 kronor. Riksdagen ansåg sig på samma grunder kunna sänka beloppet med ytterligare 500,000 kronor till 50,800,000 kronor. Nu veta vi litet var, vad som inträffat efter sedan riksdagen beslutade detta: i stället för den beräknade sänkningen i anskaffningspriserna har det blivit alldeles raka motsatsen. Och den föregående talaren antydde ju också, att från medlet av februari och till nu inträffat en avsevärd prisstegring i anskaffningskostnaderna. Riksdagen har sålunda beviljat ett anslag grundat på beräkningar gjorda för två år sedan, som icke längre hålla stånd. Även om det icke inträffat någonting, skulle de ju icke ha hållit stånd i dag, då regeringen icke satts i tillfälle att göra dessa stora affärer på sätt riksdagen hade förutsatt. Tvärtom har ju regeringen måst forcera anskaffningen, vilket gör, att vi äro långt utöver de priser som beräknades och som lågo till grund för det anslag riksdagen beviljade.

Jag har då ansett, att innan man räknar på att disponera något av värnskattemedlen, så måste man först återställa de ursprungliga beräkningarna, och när man återställer dem, så skall man finna att vi ha redan genom riksdagens beslut i följande disponerat 77,570,890 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts proposition har sjöförsvaret, från värnskattefonden, erhållit 275,000 kronor utöver det belopp som 1914 års riksdag disponerade för denna gren av försvaret. Sedan återstår det av värnskattemedlen, under förutsättning att inkomsterna skola bli som Kungl. Maj:t beräknat, 9,154,110 kronor. Av dessa 9 miljoner begärde Kungl. Maj:t 11 miljoner och litet till. Jag förvånar mig då rakt icke över att herr statsrådet är mycket tillfredsställd, om han kan få ut 6,700,000 kronor, när vi nu närmare satts i tillfälle att räkna med siffrorna sådana de i verkligheten äro till finnandes.

Om man skulle bifalla vad utskottet här föreslagit, så återstår ju ett belopp av 2,454,000 kronor. Det beloppet skall avse att täcka den ökning i anskaffningskostnaderna, som dessa oroliga förhållanden ha framkallat. Det blir icke ens 5 % man får räkna i ökning av anskaffningskostnaden för det som nu måste inköpas. Det blir endast 5 % utöver de normala priserna. Vid sådant förhållande kan jag för min del icke vara med om att disponera medel av värnskattefonden efter de beräkningsgrunder som utskottet föreslagit. Jag är synnerligen tveksam, om verkligen värnskattefonden hinner till att täcka det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit enbart för landstormens utrustning. Men då jag är övertygad om att landstormens utrustning, organisation, särskilt dess utbildning

*Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.*
(Forts.)

Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.
(Forts.)

skall vara en statens angelägenhet och icke bli en grilljannarnas sportuppgift — som det varit i många fall — så är jag angelägen om att även denna del av armén skall stå under den militära ledningen och under dess ansvar organiseras, utbildas och utrustas. Staten måste därför vidkännas avsevärda utgifter i syfte att bekläda och utrusta även denna del av armén. Jag har därför trott mig kunna tillstyrka den framställning Kungl. Maj:t här ifrågasatt, nämligen att giva 5,300,000 kronor till landstormens utrustning.

Nu har herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet ansett, att utskottet i föreliggande fall har så att säga avvägt förhållandena militäriskt sett på det mest ändamålsenliga sättet. Det är ju klart, att det är svårt för mig som lekman att på detta område våga mig till att diskutera med herr statsrådet, om vilket som militäriskt sett kan vara det mest oundgängliga av de anslag Kungl. Maj:t här framställt krav på. Men det vill förefalla mig, som om denna artillerimateriel, som är avsedd att anskaffas, icke i längden kan undvara en kaderökning. Nu är det visserligen i den kungl. propositionen ifrågasatt, att en del av den materiel, som för tillfället skall ersättas, skall skjutas tillbaka i andra linjen så att säga. Men för min del måste jag säga mig, att om man minskar på det stationära artilleriet, och tilldelar positionsartilleriet uteslutande det tunga fältartilleriets uppgifter samt fullständigt lyfter bort från detsamma de positionsartilleristiska uppgifter, som det hittills haft, så skall riksdagen inom kort ha att emotse en framställning om utökning av det tyngre stationära artilleriet med därav föranledd kaderökning. Jag kan därför av rent sakliga grunder icke nu vara med på en ökning av den artilleristiska materielen. Även om det nuvarande kriget skulle ha visat, att den uppfattning som jag och ett par andra lekmän emot militärerna hävdade för ett par år sedan, slagit igenom, måste jag ändå, med de orimligt stora utgifter, som pålagts den skattedragande allmänheten genom 1914 års beslut, anhålla om en liten smula gransknings- och betänketid, innan jag kan vara med om att ytterligare utöka det program, som fastställdes 1914.

På grund av detta, herr talman, ber jag få yrka avslag på utskottets hemställan och hemställa om bifall till vår reservation i de punkter, där denna är avvikande från utskottets förslag.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Då jag icke i likhet med statsutskottets ledamöter varit i tillfälle att väga de olika anslagskravens inbördes vikt, så kan jag för min del, herr talman, icke annat än rösta för bifall till utskottets förslag. Men då jag det gör, så får jag säga, att jag nu liksom 1914 innerligt hade önskat, att med avseende på intendenturmaterielen jag kunde fått följa den socialdemokratiska reservationen. När jag nu icke kan det, ber jag att få hemställa till herr

statsrådet, att han måtte så snart som möjligt är anlita de medel, som komma att anvisas till intendenturmateriel, så att de komma till användning, och att då särskilt landstormen i kustområdena och mera farliga distrikt så snart som möjligt måtte få en god utrustning, och att vidare så snart som de ekonomiska förhållandena det medgiva, vi måtte få emotse en proposition gående ut därpå, att åtminstone minimikraven på landstormens utrustning måtte bli tillgodosedda.

Herr talman, jag yrkar sålunda bifall till utskottets förslag.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! I likhet med den näst föregående talaren ävensom med de båda andra talare, som före honom hade ordet, är jag högeligen intresserad av, att landstormen måtte erhålla den intendenturutrustning, som jag sedan länge varit på det klara med är för den erforderlig.

Jag vill upprepa, vad jag erinrade om, då detta ärende var före vid 1914 års riksdag, att då vi i tredje försvarsberedningen undersökte detta spörsmål, så kommo vi redan då till den bestämda uppfattningen, att landstormen för att kunna fylla de krav, som ställas på densamma vid mobilisering, behöver hava en annan utrustning, än vad som för närvarande är fallet. Jag vill vidare säga, att jag beträffande sättet för landstormens utrustning kan ansluta mig till den tanke, som den förste ärade talaren uttalade, nämligen att detta är en statsangelägenhet. Men då den förste ärade talaren ville göra gällande, att det icke kan hava varit någon som helst svårighet att bevilja, vad han i sin motion ifrågasätter, nämligen ett anslag av 30 miljoner kronor, så vill jag göra den erinran, att denna sak dock ytterst är ett skatteproblem, och jag skulle då vilja fråga den ärade talaren, hur han ställer sig till de utlåtanden, som föreligga från bevillningsutskottet under nr 35 och 36. Är den ärade talaren beredd att, då de utlåtandena föreligga till avgörande i kamraren, taga konsekvenserna av sin motion? Det är detta, som är avgörande för förslaget helt och hållet. Det går mycket lätt att säga, som för resten skalden Fröding så träffande säger i en av sina dikter, att »så ska' vi ha't», men problemet är icke löst med detta, man måste också upprepa den andra frågan »var ska' vi ta't». Herr Lithander yttrade, att nationalförmögenheten tillväxt så utomordentligt. Ja, det är en sak, men jag säger det än en gång, att spörsmålet emellertid ytterst är ett skatteproblem. Det är ju så, att statsutskottet har uttalat denna mening, då statsutskottet säger, att utskottet finner stor varsamhet böra iakttagas vid de nu ifrågasatta nya anvisningarna från värnskattefonden.

Jag vill emellertid, innan jag lämnar herr Lithanders anförande, säga, att då herr Lithander gjort gällande, att vi här hava så gott som ingenting, så innebär detta uttalande en väsentlig överdrift. Jag har varit i tillfälle att undersöka, vad vi i detta avseende hava, och jag vill i anledning därav inlägga.

Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.

(Forts.)

Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.

(Forts.)

en gensaga mot den uppfattningen, att vi skulle hava så gott som ingenting. Jag tror för övrigt icke, att man gagnar en sak, som man vill befrämja, genom att begagna sådana uttryck, som måste hänföras till överdrifternas område.

Jag hade för min del gärna sett, att utskottet hade tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag beträffande intendenturmaterielen och det redan på den grund att jag varit med om att hos Kungl. Maj:tt göra framställning om ett väsentligt högre belopp. Men jag har fått böja mig för de statsfinansiella hänsynen. Det är detta, som jag böjt mig för nu, och jag har jämväl ansett, att man bör rättvisligen erkänna att genom det förslag, som statsutskottet här framlägger, göres likväl en god början med avseende på detta betydelsefulla problems lösning. Därjämte måste jag även säga i anledning av herr Thorssons yttrande, att även den artillerimateriel, som är avsedd att skaffas för det anslag, som statsutskottet förordar, är synnerligen välbehöfvig.

Den ärade talaren antyde, att vi inom den försvarsberedning, där vi voro kamrater redan då, varit inne på den tanke, som ligger i den kungl. propositionen, men att den militära sakkunskapen då försäkrade, att våra tankar icke behöfde realiseras genom nyanskaffning utan att andra vägar då stode till buds. Nu har emellertid dessa vägar övergivits, men jag kan icke finna att den omständigheten på något sätt giver stöd åt den uppfattningen, att det som vi då år 1913 ansågo vara erforderligt, icke skulle vara lika erforderligt den dag som är. Krigets erfarenheter ha nämligen alldeles bestämt givit vid handen, att det tunga artilleriet har en mycket stor betydelse i den nutida krigsföringen, och ur den synpunkten kan jag icke i dag taga på mig det ansvar, som en väggran att biträda statsutskottets hemställen här skulle föra med sig. Motståndet från reservanternas sida synes egentligen grunda sig på att värnskattemedlen icke skulle räcka till. Det beräknas emellertid att vid bifall till statsutskottets hemställan ungefär 2½ miljon kronor skulle bli över, som herr Thorsson mycket riktigt erinrade om. Vid sådant förhållande kan jag emellertid icke finna, att risken, för att medlen icke skulle räcka till, skulle vara så stor, som herr Thorsson här vill göra gällande. Inom utskottet lämnades oss för övrigt den upplysningen, att artillerimaterielen, vilken jag nu närmast yttrar mig om, i huvudsak redan vore kontrakterad, så att beträffande den icke något överskridande av kostnadsberäkningen skulle äga rum.

Beträffande slutligen vad den ärade talaren yttrade därom, att detta vore ett första steg i riktning mot kaderökning, vägar jag för min del alldeles bestämt bestrida denna uppfattning. Det är ju icke fråga om att uppsätta en enda division eller ett enda batteri mera vid positionsartilleriregementet, än vad vi för närvarande hava. Positionsartilleriregementet har ju för övrigt allt sedan, jag tror det var 1906, fått karaktär av att utgöra arméartilleri. Således innebär icke vad, som här av ut-

skottet ifrågasättes, någon ändrad användning av positionsartilleriregementet, och då det endast är fråga om att utbyta föråldrad material mot mera modern sådan, kan jag icke finna, att talet om kaderökning har något berättigande.

*Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.
(Forts.)*

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Andersson i Skivarp: Jag skall också be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag tror, att det är av ganska stor betydelse, om vi nu kunna enas om denna punkt. Det gäller i alla fall här huvudsakligen artillerimaterielen, och vi hava ju sett, att under det nu pågående kriget det tunga artilleriet spelat en så viktig roll, att utan det hade de stridande svårligen kunnat reda sig så länge, som de gjort. Jag tror därför, att det icke är skäl i att underkänna detta förslag på det sättet, att vi icke skulle bevilja något av vad Kungl. Maj:t i denna punkt begär.

Nu har en föregående talare sagt, att han för sin del skulle vilja vara med på detta förslag, därest det vore möjligt att bevilja dessa medel utan förhöjda skatter. Det är icke utskottets mening att höja skatterna för detta anslags skull. Det har nämnts av den siste talaren, att även om vi bevilja detta anslag, skall det i alla fall bli $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor över på värnskattemedlen, och då tror jag, att det är skäl att bifalla detta förslag.

Det som kanske var det starkaste motivet för den ärade talaren att vilja avslå detta anslag, var nog, att om vi nu bevilja denna ändring i artillerimaterielen, skulle vi skaffa ett större antal befäl än vi nu hava. Det är icke meningen, utan meningen är, att i stället för en del av positionsartilleriets gamla 12 cm:s kanoner skulle anskaffas 15 cm:s haubitser, som sedermera skulle tilldelas fältartilleriet. Enligt min mening blir detta ett mycket stort tillskott i styrka för vår armé, och det är nog nödvändigt, att vi skaffa oss en sådan materiel, för den händelse vi skulle komma i några förvecklingar, något som vi ju icke kunna veta. Till dessa gamla 12 cm:s kanoner skall icke anskaffas någon befälskader, utan de skola stå såsom ett slags reserv.

Jag tror, att under sådana förhållanden, är det allt skäl att bifalla förslaget, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Härmed var överläggningen slutad. På av herr talmannen till en början givna propositioner särskilt beträffande var och en av punkterna I och II av utskottets hemställan biföll kammaren vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Vidare framställde herr talmannen i fråga om punkten III av utskottets hemställan propositioner på 1:o) bifall till berörda hemställan, 2:o) bifall till Kungl. Maj:ts förslag i motsvarande del samt 3:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till det förslag, som innefattades i punkten III av den utav herr A. C. Lind-

Ang. engångs-
kostnader för
lantförsvaret.
(Forts.)

blad m. fl. vid avd. I avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Thorsson begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) angivna propositionen nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 99 avd. I punkten III. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det förslag, som innefattas i punkten III av den utav herr A. C. Lindblad m. fl. vid avd. I avgivna reservationen.

Voteringen utvisade 103 ja mot 92 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Härefter blevo efter av herr talmannen givna propositioner rörande var och en av punkterna IV, V och VI utskottets i dessa punkter framställda förslag av kammaren bifallna.

Avd. II och III.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

Ang. häst-
hållningen för
officerare vid
armén.

Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hästhållningen för officerare vid armén.

I en till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition av den 6 april 1915, nr 150, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag framlagt förslag i avseende å hästhållningen för officerare vid armén.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 230 av herr Thorsson och nr 231, av herr Åkerman.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150 och herr Thorssons motion nr 230 samt med avslag å herr Åkermans motion nr 231,

a) med ändring av vad härutinnan blivit genom 1914 års här-

ordning bestämt, besluta, att efter genomförd härordning skulle finnas:

*Ang. hästhållningen för officerare vid armén.
(Forts.)*

vid vart och ett av härens infanteriregementen 1 tjänstehäst och 28 kronan tillhöriga stamhästar;

vid vart och ett av Livgardet till häst, Livregementets dragoner, Livregementets husarer, Smålands husarregemente, Kronprinsens husarregemente och Norrlands dragonregemente 25 tjänstehästar och 651 kronan tillhöriga stamhästar, vid vardera av Skånska husar- och dragonregementena 41 tjänstehästar och 1,152 kronan tillhöriga stamhästar samt vid Norrbottens kavallerikår 11 tjänstehästar och 253 kronan tillhöriga stamhästar;

vid vart och ett av Svea, Göta, Upplands och Smålands artilleriregementen 1 tjänstehäst och 446 kronan tillhöriga stamhästar, vid Vendes artilleriregemente 1 tjänstehäst och 543 kronan tillhöriga stamhästar, vid Norrlands artilleriregemente 1 tjänstehäst och 486 kronan tillhöriga stamhästar, vid Gottlands artillerikår 1 tjänstehäst och 86 kronan tillhöriga stamhästar, vid Bodens artilleriregemente 1 tjänstehäst och 70 kronan tillhöriga stamhästar, vid Positionsartilleriregementet 1 tjänstehäst och 184 kronan tillhöriga stamhästar samt vid Karlsborgs artillerikår 62 kronan tillhöriga stamhästar;

vid artilleriets fabriker och tygstater 1 för fälttygmästaren avsedd tjänstehäst;

vid fortifikationen och ingenjörtrupperna 231 stamhästar;

vid träng- och sjukvårdstrupperna för översten 1 tjänstehäst och 1 kronan tillhörig stamhäst samt vid varje trängkår 55 kronan tillhöriga stamhästar;

vid generalitetsstaten 12 tjänstehästar och 26 kronan tillhöriga stamhästar;

vid generalstaben 55 tjänstehästar och 41 kronan tillhöriga stamhästar;

vid artilleristaben 1 kronan tillhörig stamhäst, avsedd för chefen för staben;

vid kommandantstaten 3 tjänstehästar och 4 kronan tillhöriga stamhästar;

vid undervisningsverken 3 tjänstehästar och 6 kronan tillhöriga stamhästar;

vid remonteringsstyrelsen 1 tjänstehäst, avsedd för chefen; samt vid var och en av härens sex arméfördelningsstaber 5 kronan tillhöriga stamhästar;

b) besluta, att staten skulle, mot nedsättning av lönetillägget för tjänstehäst till 250 kronor om året och mot indragning av furageersättningen, övertaga anskaffning och underhåll av tjänstehästs mundering samt tillhandahållande in natura av stallrum, furage, vatten, ljus, veterinärvård och skoning för dylik häst ävensom ombesörja tjänstehästs skötsel, under villkor att hästen icke finge av ägaren avyttras med mindre vederbörande myndighet, som hade att godkänna densamma, lämnat sitt medgivande till försäljningen;

c) medgiva, att generalstabens stalletablissemang i Stockholm

Ang. häst-
hållningen för
officerare vid
armén.
(Forts.)

finge, därest överenskommelse därom kunde med generalstabens officerare träffas, för statsverkets räkning inlösas för ett belopp, motsvarande vad som återstode oguldet å det samma officerare för etablissemangets uppförande beviljade statslån, ävensom att av fjärde huvudtitelns allmänna besparingar finge tagas i anspråk, vad som för ifrågavarande ändamål kunde komma att erfordras.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *A. C. Lindblad, Thorsson, Rydén* i Malmö, *Nilsson* i Kabbarp, *Anderson* i Råstock och *Ingvarson*, vilka i anslutning till herr Thorssons ovanberörda motion föreslagit, att riksdagen måtte

a) med ändring av vad härutinnan blivit vid 1914 års härordning bestämt, besluta, att den till officerare med vederlikar utgående tjänstehästersättningen skulle indragas, samt att varje officer med vederlike, som för sin tjänst skulle vara beriden, av kronan skulle erhålla tjänstehäst;

b) besluta att generaler och överstar skulle göras beridna å vardera två tjänstehästar samt övriga befattningshavare vardera å en tjänstehäst;

c) besluta, att efter härordningens genomförande skulle finnas vid vart och ett av härens infanteriregementen 29 kronan tillhöriga hästar;

vid vart och ett av Livgardet till häst, Livregementets dragoner, Livregementets husarer, Smålands husarregemente, Kronprinsens husarregemente och Norrlands dragonregemente 663 kronan tillhöriga hästar, vid vardera av Skånska husar- och dragonregementena 1,180 kronan tillhöriga hästar samt vid Norrbottens kavallerikår 258 kronan tillhöriga hästar;

vid vart och ett av Svea, Göta, Upplands och Smålands artilleriregementen 447 kronan tillhöriga hästar, vid Vendes artilleriregemente 544 kronan tillhöriga hästar, vid Norrlands artilleriregemente 487 kronan tillhöriga hästar, vid Gottlands artillerikår 86 kronan tillhöriga hästar, vid Bodens artilleriregemente 72 kronan tillhöriga hästar, vid Positionsartilleriregementet 185 kronan tillhöriga hästar samt vid Karlsborgs artillerikår 62 kronan tillhöriga hästar; vid artilleriets fabriker och tygstater 1 kronan tillhörig för fälttygmästaren avsedd tjänstehäst;

vid fortifikationen och ingenjörtrupperna 231 kronan tillhöriga hästar;

vid träng- och sjukvårdstrupperna för översten 2 kronan tillhöriga hästar samt vid varje trängkår 55 kronan tillhöriga hästar;

vid generalitetsstaten 38 kronan tillhöriga hästar; vid generalstaben 83 kronan tillhöriga hästar; vid artilleristaben 1 kronan tillhörig häst, avsedd för chefen för staben;

vid kommandantstaten 7 kronan tillhöriga hästar; vid undervisningsverken 6 kronan tillhöriga hästar; vid remonteringsstyrelsen 1 kronan tillhörig häst, avsedd för chefen; vid var och en av härens sex arméfördelningsstabes 5 kronan tillhöriga hästar; samt

d) medgiva, att generalstabens stalletablissemang i Stockholm finge, därest överenskommelse därom kunde med generalstabens officerare träffas, för statsverkets räkning inlösas för ett belopp, motsvarande vad som återstode oguldet å det samma officerare för etablissemangets uppförande beviljade statslån, ävensom att av fjärde huvudtitelns allmänna besparingar finge tagas i anspråk, vad som för ifrågavarande ändamål kunde komma att erfordras.

Ang. häst-
hållningen för
officerare vid
armén.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr Thorsson: Herr talman! Jag skall icke länge uppehålla kammarens tid, då det nu föreliggande utskottsutlåtandet är resultatet av en överenskommelse mellan liberalerna och högern inom utskottet. Men jag skall be att få säga några ord om anledningen till, att jag reserverat mig.

Jag anser detta sambruk av hästar principiellt oriktigt och synes det mig, att statsverket bör hålla alla de hästar, som äro erforderliga, för att såväl manskap som befäl skola kunna göras beridna, och jag gör det, därför att jag är övertygad om, att genom en sådan anordning skulle i viss mån kunna göras inbesparingar i fråga om antalet hästar. Vid de truppförband, där tjänsten är så krävande, att en tjänstehäst icke skulle kunna fylla behovet, kunde man på sätt jag föreslagit hålla ett antal reservhästar.

Nu hava, som jag förut nämnde, utskottets övriga ledamöter varit eniga om att lösa den långa tvistefrågan genom den uppgörelse, som fått sitt uttryck i utskottets utlåtande, men då jag icke kan biträda detta förslag ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr E. A. Nilson i Orebro: Herr talman! Jag skall i korthet be att få yrka bifall till utskottets hemställan och jag vill till detta bifallsyrkande endast säga, att den, som med uppmärksamhet åhörde den föregående ärade talarens anförande, torde ha funnit, att denne innerst inne i verkligheten var under nuvarande förhållanden rätt tillfredsställd med vad utskottet här hemställt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen till en början propositioner beträffande mom. a) och b) av utskottets hemställan, nämligen först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på bifall till det förslag, som innefattades i mom. a)—c) av den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Vidare blev på herr talmannens därom framställda proposition utskottets hemställan i mom. c) jämväl av kammaren bifallen.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,32 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.